SCHIȚE

(Traduceri și originale)

IAȘI
EDITURA LIBRĂRIEI ȘCOALELOR FRAȚII ȘARAGA
1897

TIPOGRAFIA H. GOLDNER Str. PRIMARIEI No. 17

RESBUNARE

de Carmen Sylva

OAPTE senină cu stele. Din văĭ se ridică încet rĕcoare. Oltul urlă între doĭ pereţĭ înalţĭ de stîncă, sorbind în valurile luĭ şivoaiele spumoase ce se prăvălesc de prin ponoarele munţilor.

La gura unuia dintre şivoae se arată o mogîndeaţă neagră, umbra unuĭ om înalt, par'că şi maĭ înalt p'în întuneric. De o dată se iveşte şi luna şi îneacă valea cu lumina eĭ albăstrie şi curată, întunecând şi maĭ mult umbrele în care s'a ascuns tainicul drumeţ. Lumina se ridică să domnească peste odihna satelor, peste somnul pădurilor care resuflă încet, şi'n rĕcoarea umedă a livezilor adie mirosul de maldăr cosit.

Trecĕtorul necunoscut se abate de pe potecă şi trece 'nlăturĭ printr'o livede unde se odihnesc nişte vacĭ. Vre-un hoţ de vite, nu maĭ încape vorbă.

E un om drept ca bradul, vînjos şi uşurel la mers, îmbrăcat cu un mintean sur. In brîul

lat de curea, poartă arme; e încălțat cu cisme cu carîmb peste ițarii albĭ de abà. Pălăria de pîslă, în care a 'nfipt o floare de câmp, acopere niște plete lungĭ și ascunde fruntea curmată cu o dungă dreaptă și două sprincene stufoase sub carĭ scînteiază niște luminĭ ca jĕraticul. Să fure orĭ să omoare? Ce-o fi vrĕnd?

Maĭ întâiŭ îșĭ rĕsucește mustața cu dejtele lungĭ și nervoase; apoĭ scoate din brîu un cuțit și o frînghie.

Fără sgomot, încet-încet, s'a apropiat de-o vacă. Dințiĭ luĭ strălucesc cu un zimbet fioros și nasul i se coroiază ca ciocul vulturuluĭ.

„Tot pot scoate eŭ o pereche de opincĭ din pĭelea ta“, șoptește omul. Leagă bine picioarele viteĭ și 'ncepe să croiască o bucată lată 'n patru colțurĭ de pe coastele viĭ... O mugitură din adînc se pĭerde d'între dealurĭ: omul nicĭ n'o aude par'că. Vita se cutremură și se sbuciumă sub lucrarea tăiușuluĭ ascuțit; omul jupoaie partea de piele ce și-a ales și apoĭ o taie pe din două.

Sîngele țîșnește și se scurge pe iarbă. Omul îșĭ ia frînghia, merge de spală cele două petece de curea crudă în șipotul de-aproape, le face sul una peste alta, le vîră'n brîŭ și pĭere iar în întunerec.

Luna îșĭ urmează cărarea eĭ știută, aruncând pe de-asupra stîncilor sălbatice privirĭ adîncĭ către Olt. Valurile crețe și spumoase sclipesc și aleargă la vale în rĕcoroasa lor clocoteală. Ele nu știu nimic; nimic n'aŭ văzut, n'aŭ auzit nimic valurile repezĭ și spumoase.

Acuma omul nostru a ajuns la pragul colibeĭ sale; rîdică clanţa. In nâuntru, în loc de pat, e o laviţă de lemn rezemată de zid. Nevasta tînĕră nu doarme. A aprins făclia de la Paştĭ şi cu mâinile le pĭept, cu ochiĭ ţintă, se închină.

Sînge pe mâinile luĭ bărbatu-sĕŭ! Dă un ţipĕt. Omul începe să rîză.

„N'aĭ teamă Ancuţo! Mi-am tăiat numa o păreche de opincĭ din vaca a albă. Lasă că'ĭ am eŭ grije şi de pielea luĭ!“

Şi zicênd astea, stinge feştila cu vîrful dejteluĭ şi se trînteşte îmbrăcat pe laviţă. Obosit cum este, adoarme 'ndată.

După două treĭ ceasurĭ, luna se acopere, cerul se 'ncarcă de norĭ... De-odată porneşte un vînt puternic, urlă pe întinsul tăcut, bate din toate părţile coliba, îĭ sgudue bîrnele învelişuluĭ şi cercevelile de la ferestruicĭ, rĕstoarnă nişte ghiveciurĭ de florĭ din tinda de-afară şi deşteaptă copilul care doarme 'n copaia luĭ atîrnată de frînghiĭ în tavan.

Lîngă vatră, în tindă, sare din somn drept în picioare o fată tînĕră. Se repede şi 'ncepe să sufle în tăciuniĭ stinşĭ ca să aprinză lumina.

Chipul eĭ luminat de flacăra roşietică a tăciunilor aminteşte trăsurile omuluĭ de-adineaorĭ: nasul tot coroiat, ochiĭ îndrăciţĭ înfundaţĭ, fruntea plină de voinţă îndărătnică, şi pĕrul negru ca funinginea şi lăsat pe spate în plete neregulate care'ĭ cad pînă în jos de genunchĭ.

Când voinica asta sălbatică se ridică drept în picioare, atinge cu mîna 'n tavan.

Ascultă... tresare... A țipat copilul.

„Ancuțo, nu vreĭ lapte pentru micuț? întreabă ea pe cumnată-sa p'în ușe.

„Da, Sando; da nu s'o fi năcrit de furtună?"

Sanda gustă laptele—nu era stricat—și'l puse la foc. Pe urmă dete oblonul de la ferestruică într'o parte să vază ce'ĭ afară.

Sub cerul plumburiu, vîntul gonea vîrtejurĭ de țĕrină în care s'amestecà mirosurĭ pĕtrunzĕtoare de ierburĭ și florĭ de munte. O tăcere... apoĭ o spintecătură orbitoare pe cerul negru... ș'apoĭ, după o resuflare glasul uriaș al trăsnetuluĭ.

Fata 'șĭ făcu cruce; închise oblonul și trase crăticioara de la foc. Turnâ dintr'o ulcică 'n alta laptele prea 'ncins... Nerăbdarea îĭ încruntà sprîncenele îmbinate.

Copilul plîngea tot maĭ tare; dar răpăiala grindineĭ și duduiturile tunetelor îĭ acopereaŭ glasul slab.

Când Sanda trecù în odaia de-alăturĭ cu lapte 'ncropit, găsi făcliuța de Paștĭ aprinsă. Copilul nu se putea împăca—sînul mamiĭ era sleit.

„Doamne! de ce m'oiŭ fi speriat eŭ așa tare alaltăierĭ? Ce lapte aveam! ce lapte bun!... Și uĭte-acuma!... Maĭca Domnuluĭ, ce fulgere!"

Fata rîdicâ din umerĭ cu dispreț.

„Ce eștĭ așa fricoasă, Ancuțo?"

Bărbatul se sculâ 'ntr'o rînă:

„Lasă că țĭ-a plătit el spaĭma ta! mormăi el printre dințĭ.

„A plătit'o; da' nu'mĭ capăt eŭ laptele înapoĭ.

Incă de-acu 'ncolo o să'mĭ fie şi maĭ frică... Doamne, cum tună !“

Şi mama şi copilul eraŭ cu pĕrul balan ca fuiorul, şi amândoĭ cu ochiĭ ca vioreaua. Fiind că tremurà biata femee din toate încheieturile, cumnată-sa, Sanda, luâ pe copil în braţe şi'ĭ dete să bea. Pe urmă, ridicând ochiĭ spre frate-sĕŭ, îĭ vĕzù mâinile mânjite cu sânge.

„L-aĭ rĕpus, Dragomire?“ întreabă ea scurt.

Omul zîmbì şi zise întorcêndu-se cătră nevastă-sa Ancuţa :

„Incailea, Sanda, nu'ĭ fricoasă ca tine.

„Da, fireşte, urmâ Sanda, nu mi-e frică. Numa, dacă l-aĭ rĕpus, ar fi maĭ bine de tine să trecĭ muntele dincolo... Să puiŭ şaua pe cal ?

„Aş ! rĕpus !... i-am cĭupit numa o ţîră din vaca a maĭ frumoasă, să 'ĭ înţarce şi ea cum a 'nţărcat Ancuţa când cu focul pătuluĭ.

„Aoleŭ ! oftă nevasta clătinând din cap... Da el... ce-o să ne facă...!

„Om vedea... Şi dacă 'ĭ vorba, ce ne-o face, i-om plătì cu vîrf şi 'ndesat“, zise fata.

Copilul adormise în braţele voĭnice ale Sandiĭ. Ea îl puse la loc în copaie, apoĭ mângâiâ binişor pe cumnată-sa Ancuţa ca să-o liniştească şi trecù dincolo în tindă la vatră.

Acì învelì focul sub spuză şi se trîntì la culcuşul eĭ, unde pe dată adormì adînc. Afară furtuna se depărtà mereŭ şi, la lumina luniĭ, sclipeaŭ frunzele şi firele ude de iarbă ca nişte pietre nestimate.

De ce jupuise Dragomir vaca luĭ Pîrvu, în-

vățătorul, de vie? Pentru că Pîrvu dăduse foc pătululuĭ luĭ Dragomir. Dar Pîrvu de ce făcuse asta? De ce? Pentru că era ceartă și goană veche între cele două neamurĭ ale lor. Din moșĭ strămoșĭ se povestea în sat fel de fel de rele ce 'șĭ făcuseră uniĭ altora, și din când în când urmà mereŭ între eĭ alte grozăviĭ nouĕ. De aceea biata Ancuța trăia tot cu frica 'n sîn.

Noaptea aceea, nu putuse închide ochiĭ de groaza închipuitelor urmărĭ a aceșteĭ din urmă rĕsbunărĭ.

A doua-zi dimineața, Pîrvu învățătorul, după ce'ĭ trecuse fumul țuiciĭ de cu seară, intrâ în clasă. Era o odăiță foarte strîmtă pentru iarnă, și vara era aproape goală. Ast-fel, acuma, găsì în clasă d'abia câțĭ-va copiĭ betegĭ, copiĭ carĭ nu's bunĭ de nimica la muncă.

Invățătorul se purtà îmbrăcat țĕrănește, deșì trăise câțiva anĭ în școlĭ la Craiova, unde chiar fusese de maĭ multe orĭ premiu 'ntăiŭ la examen. Era înalt cât un mal; ochiĭ cenușiĭ și aprinșĭ ca niște scînteĭ; pĕrul tuns soldățește; și când era vorba de ținut o cuvîntare, apoĭ nu'l întrecea nimenea. Din pricina talentuluĭ luĭ oratoric îșĭ câștigase o mulțime de admiratorĭ printre sătenĭ.

„Mĕ rog, vorbește din carte, n'aĭ ce'ĭ face!“ ziceaŭ oameniĭ, carì se uitaŭ la el cu tot respectul.

In ziua aceea se sculase cu arțag, de aceea copiiĭ tremuraŭ ca varga așteptându'ĭ întrebările.

„Florico! strigà dascălul.

O ființă piperuicită se ridică din ba..că. Șu-

vițe de pěr încălcit îĭ cădeaŭ pe ochĭ acoperindu-ĭ chipul gălbejit. In picioare, numěrând silabele pe degete, ea clăpăì pe nerěsuflate o fabulă fără să priceapă boabă.

Dascălul nicĭ gând n'avea s'asculte.

Se isprăvise fabula... O tăcere...

„Zi'ĭ mereŭ 'nainte!" șopti un băețel la spatele fetiĭ.

Și fata începù altă bucată-aleasă. Școlariĭ trăgeaŭ cu coada ochiuluĭ la chipul gîdeluĭ, prefăcêndu-se că se uită 'n carte.

Pîrvu sta dus pe gîndurĭ... Pe o ființă 'n lume ar fi ĭubit-o și el—pe frate-sěŭ, pe Voĭnea... Acu vre-o câte-va săptămânĭ, găsise pe bĭetul Voĭnea, rěpus în pădure... De-atuncĭ încoa, îĭ vedea trupul mort aevea. In toate serile îșĭ înneca aducerea aminte în țuică, dar cum îĭ trecea fumul a doua-zi, amintirea groaznică se 'ntorcea la loc, maĭ grea, maĭ ne'mpăcată, și atuncĭ nu maĭ vedea, nu maĭ auzea nimic alt-ceva—Voĭnea mort, rěpus de dușmanĭ!

Acu — umblă iar pe drumul cunoscut, pe unde venea 'napoĭ de la tîrg, vesel, ducênd luĭ Voĭnea un pachet de tutun—că ținea la bĭetul frăține-sěŭ, nu ca la un frate, ca la un copil și când se 'ntorcea acasă, nu vrea să vie cu mâna goală.

Se 'nserează; umbra dealurilor se 'ntinde tot maĭ tare în drumul luĭ, la o cotitură a potecĭĭ, drumețul dă cu ochiĭ de un trup de om culcat pe o lespede și cu capul rezemat de un trunchiu. Tot apropiindu-se, i se pare că e frate-sěŭ... Da' de ce-o fi stând așa?... Doarme?..

Ce ţapĕn!... Atuncĭ cuprins de un fior, iuţeşte mersul... Da, e frate-sĕŭ—Voĭnea!... Pipăie 'l—rece ca ghiaţa; uite-te bine—ochiĭ duşĭ în fundul capuluĭ! Un rĕcnet!—un rĕcnet să 'ĭ crepe pieptul! Incepe să 'l sguduie, să 'l cheme pe nume: „Voĭneo, neĭca! Voĭneo! Degeaba! Omul pricepe bine ce l-a lovit, când vede o rană mare între umerii flăcăuluĭ. Degeaba 'l maĭ strigă—Voĭnea nu maĭ vrea să rĕspunză.

Pîrvu cade în genunchĭ şi începe să se bocească şi să se vaĭte ca muĭerele. Puţin stă aşa, şi-odată 'ĭ fulgeră prin minte un gând, care 'ĭ svîntă isvorul lacrimilor. Ia voiniceşte în cîrcă pe mort şi 'l duce acasă...

Astea treceaŭ acu prin capul încruntat al învăţătoruluĭ în vreme ce şcolăriţa îĭ bîrîià mereŭ lecţia pe de rost. Copila ajunsese la un fragment din istoria ţĕriĭ, unde spunea cum Vlad-Vodă Ţepeş îşĭ rĕsbunase de groază asupra boerilor necredincioşĭ, punêndu'ĭ să care piatră şi var pe un colţ de stîncă prăpăstios, ca să zidească o cetăţuie.

La povestirea crunteĭ rĕsbunărĭ, învĕţătorul îşĭ înălţâ capul; de pe fruntea luĭ picaŭ broboane marĭ de sudoare. Şi el trebuià să'şĭ resbune; ştia el bine cine stătuse să rĕpue pe Voĭnea!

Acu, ce maĭ una ş'alta? Pîrvu dăduse foc la pătulul luĭ Dragomir... Dar, cu câteve chile de porumb, nu se plăteşte viaţa unuĭ flăcăŭ... Nicĭ vorbă, Dragomir îl omorîse pe Voĭnea. Flăcăul înjurase la horă într'o duminică pe Sanda, şi ea ĭeşise din joc; plecând acasă

foarte încruntată, Sanda arătase pumnul și mormăise niște amenințări vajnice.

Pîrvu se lovi peste frunte... Nu carecumva l-o fi 'njunghiat pe Voĭnea chiar Sanda?... Nu se poate. Era voinic... n'ar fi putut ca o muĭere să'l pue jos!... O muĭere!... La gîndirea aceasta ruşinoasă, învățătorul simți că 'ĭ vine amețeală.

Era departe de tot de școala luĭ. Glasul băĭguit al școlărițiĭ se contopea în gândul luĭ cu vîjiala gîrliĭ ce se rostogolea repede de vale prin mijlocul satuluĭ către Olt. In mintea omuluĭ nostru era un fel de vîrtej: Voĭnea copil;... tata, popă 'n sat;... Tata luĭ Dragomir și al Sandiĭ, vecin îndrăcıt, moşnean harțăgos... Și omorul nelegiuit de care tot maĭ povestesc din când în când bătrâniĭ de demult.

Popa vrea să 'șĭ răsbune... De ce?... Eĭ! De unde poate ști Pîrvu... Destul că într'o zi moşneanul se 'ntorcea călare de la tîrg. Tocmaĭ se 'ntîmplase în zîua aceea să 'șĭ spele oile, și nu luase cu el nicĭ-o armă. La o cotitură a drumuluĭ se 'ntâlnește cu alt călăreț; d'abea are vreme să 'l cunoască cine e—e chiar vrăjmașul luĭ de moarte, care a și scos pistolul de la brîŭ. Repede dă pintenĭ caluluĭ și sboară 'n goana mare. Popa cîrnește 'n loc și se ia după el... O să 'l ajungă... Iacă biserica... Fugarul sare jos de pe cal, dă navală nebun în sfîntul locaș și gâfâind cade la picioarele iconostasuluĭ, pe care l-apucă strîns în brațe. Popa, uitatul de Dumnezeu! își repede calul în amvon, trece pragul călare și trage asupra

moşneanuluĭ; sîngele ţîşneşte pe sfintele icoane şi pe lespezile recĭ...

Pe popa l-aŭ rĕspopit—ras şi 'nchis pe toată viaţa; şi bietul Pîrvu! a rĕmas băetanul să crească el pe frate-sĕŭ Voĭnea, care era mititeluţ.

In vreme ce visează învăţătorul la toate astea, şcolăriţa spune şi iar spune mereŭ din cartea eĭ pe de rost; copiiĭ ceilalţĭ uniĭ scobesc băncile cu cuţitaşele, alţiĭ scîrţîie pe plăcile lor, şi scuĭpă şi şterg cu mâneca, şi ĭar scîrţîie; la ferestrele prăfuĭte bîzîie muştele; aerul e greŭ, şi ceĭ maĭ micuţĭ cască şi se 'ntind a ploaie.

De o dată se deschide uşa de perete şi un flăcăiandru, un baciŭ tînĕr în cămaşe, cu bâtă, căciula la o parte pe pletele luĭ lungĭ, intră d'abia trăgêndu'şĭ sufletul:

„Dom'le, săĭ! vaca 'mnitale dom'le!...

„Ce vacă, mă? întreabă Pìrvu tresărind.

„Vaca 'mnitale.. haĭ! degrabă!"

Bucuria şcolarilor c'aŭ scăpat de ceasul clasiĭ. Şi nu numaĭ atât, maĭ era şi o întâmplare de sensaţie, care trebuia vĕzută de-aproape. Năvăliră cu toţiĭ la uşe după profesor, şi ghionturĭ şi brâncĭ, şi se repeziră toţĭ afară strigând care maĭ de care.

O mulţime de oamenĭ din sat s'adunaseră la imaşul luĭ „Domnul". Aci vaca, sforâind turbată de chinul răniĭ şi de ciupiturile muştelor carĭ se strînseră pe carnea eĭ vie, smăcină iarba şi pămîntul cu coarnele, se tăvălea şi aruncà ţĕrînă cu picioarele în ochiĭ bietuluĭ

viţel care cerea să sugă. Din ochiĭ eĭ holbaţĭ, din privirile eĭ pĭerdute, vrea par'că s'arunce scînteĭ de imputare oamenilor pentru crunta suferinţă, cu care plătea ea nevinovată ura dintre eĭ.

Pîrvu, cu tot sîngele 'n cap, fără să ştie bine ce face, schimbà mereŭ frunze marĭ de lipan verde udate, pe rana viteĭ. Veniseră o sumă de femeĭ cu copiiĭ în braţe. Cu capetele acoperite 'n maramele lor albe, ele steteaŭ de jur împrejur, drept în picioare, cu gravitatea matroanelor romane chemate să se pronunţe. Copiiĭ se 'nghesuiaŭ împrejurul viteĭ şi „Domnuluĭ" ; dar tăceaŭ sfioşĭ, temêndu-se şi de o nouă sbuciumare a dobitoculuĭ şi de încruntarea învăţătoruluĭ. Pe iarbă şi'n ţĕrină se svîntà sângele negru.

In capătul poteciĭ, se arătâ atuncĭ Sanda, drept în bătaĭa soareluĭ, cu fruntea sus, cu furca 'n brîŭ şi fusu 'ntre degete, fără să sprijine măcar urcĭorul smălţuit pe care 'l ţinea sus pe cap. Fota roşie, strînsă bine la mijloc cu betele, îĭ înfăşurà în cute mişcătoaae trupul plin. Chipul eĭ pîrlit de soare şi vînt; sprîncenele negre şi 'mbinate, expresia întreagă a fizionomieĭ şi mersul eĭ drept şi sigur, toate dedeaŭ acesteĭ fete o înfăţişare aspră, dar măreaţă. Tocmaĭ de aceea flăcăiĭ din sat nu se prea lungeaŭ la glumă cu ea, pentru că la orĭ ce îndrăsneală, ea ştià să le 'nchiză gura scurt cu douĕ vorbe, maĭ arzătoare ca douĕ palme.

Sanda, nemişcată, cu privirile marĭ şi liniştite, se uità la vita canonită, şi fără sa lăse a-

se luà aminte, trăgea cu coada ochiuluĭ la Pîrvu... Numele luĭ Dragomir, fratele eĭ, se auzì în mulţime, deocamdată maĭ şoptit, apoĭ din ce în ce maĭ tare. Şoaptele sporeaŭ, şi o grămadă de lume se strînse 'mprejurul Sandiĭ; începură s'o strîngă de-aproape şi s'o întrebe rĕspicat.

Pîrvu o vĕzu şi el în sfîrşit pe fată. Trecù printre oamenĭ şi se oprì drept în faţa eĭ: fulgere sclipiră în ochiĭ amândurora.

„Dragomir mi-a făcut-o!“ zise învăţătorul scrîşnind.

Sanda tăcu.

„Zi tu că nu'ĭ aşa, dacă poţĭ!“ adăogă el.

Sanda nu zice nicĭ o vorbă, şi se uită drept în ochiĭ luĭ.

„Ci spune odată! orĭ vreĭ să 'ţĭ puĭ mâna 'n gît!“

Ea 'l mĕsură din cap pînă 'n picioare, şi rĕspunse liniştită şi rece:

„Să'mĭ puĭ tu mie mâna 'n gît? Nu'ĭ crez treaba asta! Tu să mergĭ să daĭ foc, noaptea, ca hoţul, la pătulurile oamenilor, că de-atâta eştĭ bun!“

Şi dând într'o parte binişor lumea se duse p'acì 'ncolo, fără să se maĭ uite 'napoĭ.

Pîrvu se făcuse vînĕt, şi scrîşnea mereŭ:

„Las'că mi-o plăteştĭ tu!...

„Ştiĭ tu una? îĭ zise un moşneag. De ce n'o ieĭ tu de nevastă pe fata asta, mă flăcăule?... E fată voĭnică şi harnică... şi s'ar isprăvì odată şi duşmănia asta 'ntre voĭ...

„Eŭ? pe ea? de nevastă?... Maĭ bine mĕ daŭ de mal în Olt!“

Lumea se strecurà, unul după altul, fiecare pe la daraverile lor. Copiiĭ cum văzură că remân singurĭ cu dascălul, o şterseră la sanătoasa.

Pîrvu rĕmase lîngă vaca luĭ chinuită de frigurĭ şi el cu frigurĭ în suflet. Iĭ rĕcorea botul şi limba cu apă proaspătă. Stând la gîndurĭ ce să facă: s'o maĭ 'ngrijească, orĭ s'o 'njunghie şi să'ĭ isprăvească odată canonul.

In vremea asta Sanda ajunse la fîntână. Ea apucâ lanţul şi 'ncepù să coboare găleata printre ghizdurĭ; o umplù cu apă, şi o trase voiniceşte afară. Imprejurul eĭ nimica, nimic pînă 'n zarea departată plină de lumina soareluĭ.

Sanda era frumoasă! şi... ştià că e frumoasă.

„A! Pîrvule, Pîrvule, nu te-ar feri Dumnezeŭ să 'mĭ cazĭ tu mie odată 'n mână!“

Şi se gîndea că nu'ĭ zisese destul, c'ar fi trebuit să'l arză maĭ rĕŭ, să'l fi făcut de rîsul satuluĭ întreg... Eĭ nu spuseră o vorbă măcar de hrana lor dată flacărilor; şi el pentru o boală de vită sculase obştea 'n picioare, înjurà şi sbĭerà—că era procopsit, om cu capul mare, învăţat la carte! Şi ĕilalţi, proştiĭ, îl ascultaŭ cu gura căscată par'că le-ar fi citit din evanghelie.

Pe chipul Sandiĭ se resfrîngea sălbătăcia gînduluĭ şi conştiinţa uneĭ energiĭ extraordinare. In adevĕr fata ceea avea o energie de speriat, care ajunsese de poveste. Dragomir frate-sĕŭ de câte orĭ zicea: „Cât o fi soră-mea Sanda, nu mi-e frică!“

Intr'o noapte îĭ călcaseră hoţiĭ: cine ĭ-a pus pe goană? Sanda...

Alta ş'alta era Ancuţa—slabă de îngerĭ!

„Ce ţi-e ĭar! îĭ zise Sanda întrând în bătătură cu cofa plină. Iar ĕĭ fi plâns?

„N'am plâns, Sando, rĕspunse femeea mâhnită şi îngrijată; dar tare m'a apucat groaza; am auzit că Pîrvu umblă ca un turbat—spune la toată lumea că are să ne puie la toţĭ capul!"

Sanda dete din umerĭ.

Tocmaĭ atuncĭ, popa trecea pe uliţă.

„Bună vremea, nevastă.

„Sărut mâna, taĭcă părinte.

„Da ce maĭ făcù ĭar bărbatu-tĕu Dragomir, aĭ?

„Ce, taĭcă părinte?

„Ce „ce"? tu nu ştiĭ ce?.. Vaca luĭ Pîrvu.

„Care vacă?"

Femeea se făcù galbenă la faţă şi începù să tremure din toate încheeturile.

„Ia nu te maĭ face, zise popa, par'că lumea nu ştie.

„Doamne! taĭcă părinte, da p'ale altora de ce nu le maĭ ştie lumea? Pătulul nostru care ne-ars... de!—ce zici şi sfinţia-ta?

„Uite, eŭ vĕ spuiŭ că nu'ĭ bine, fata mea; maĭ gândiţi-vĕ şi la Dumnezeu, că o să 'nfundaţĭ pînă la urmă ocna".

Şi popa plecâ 'nainte dând din cap.

Ce 'ţi spuse bărbăria de popă, Ancuţo? întrebâ Sanda.

„Că se ne maĭ gândim la Dumnezeu, ca să nu 'nfundăm ocna".

„Bună vremea, fetelor, zise un glas străin.
Amândouĕ se 'ntoarseră spre uliţă. Era primarul.

„Nu cumva, întreabă omul, s'or fi găsind p'aicĭ pe la voĭ douĕ petece de piele de vacă vie, că le caută stăpînul viteĭ.

„Nu se află, rĕspunse Sandă; dar, bine că'mĭ aduseşĭ aminte: dumneta unde eraĭ maĭ alaltăierĭ când ne-a ars pătulul?

„Alaltăierĭ?... eram la tîrg.

„Apăĭ de... eŭ gândesc că tot p'acolo pe la tîrg or fi şi petecele ĕlea de le cauţĭ dumneata. Dacă t'eĭ maĭ duce, poate l'eĭ găsì".

Pieile eraŭ la loc sigur, în argăseală.

„Sluga! spune luĭ frate-tĕŭ multă sănătate, numaĭ să bage de seamă că maĭ e şi judecată şi dreptate pe lumea asta, zise primarul urmându'şĭ calea.

„O doamne! judecata şi dreptatea —dacă nu şi le face omul singur! mormăì Sanda.

Peste douĕ treĭ zile după asta, Sanda căută să pornească la o moşie maĭ departe, să vînză nişte puĭ de găină. Dragomir plecase cu calul după scîndurĭ la deal, şi ea rĕmăsese să meargă pe jos. Işĭ luâ puiĭ legaţĭ de picioare pe cobiliţă şi pornì printre lanurile de ovĕz aurite care sclipeaŭ în bătaia plină a soareluĭ de vară. D'abia adià un vînt uşor care făcea să joace în zarea încinsă dogoarea luĭ Cuptor. Era o cale bunicică pînă s'ajungă în pădure. Fata grăbea mereŭ.

In sfârşit ĭacă şi pădurea cu cărărea eĭ umbrită.

Umblase acuma prin umbra rĕcoroasă cât umblase, când i se părù că nu e singură acolo, par'că venea cineva în urma eĭ. Pînă să se 'ntoarcă să vază cine'ĭ, Sanda simţì la spatele eĭ aproape o suflare caldă şi gîfîită...

Pîrvu!... o ajunsese de pe urmă.

Fata dete să se 'ntoarcă, dar n'apucă să ia 'n mână cobiliţa de pe umere şi se pomeni doborîtă cu faţa la pămînt, strivită pe rărunchĭ de genunchiĭ învăţătoruluĭ.

Pîrvu trase cuţitul de-la brîŭ... Când Sanda auzì fîşiitul tăişuluĭ ĭeşind din prăsele, se gândì c'atât i-a fost eĭ să'ĭ fie!

In ameţeala eĭ, simţì cum iĭ desface de pe cap coadele, cum le rĕsuceşte pe mână şi cum le taie din rădăcină... Intr'o clipă duşmanul îşĭ făcù isprava. Cu cele douĕ coade tăiate, el începù să lovească pe Sanda care se svîrcolea ca o şopîrlă călcată pe cap

„Na! urlă duşmanul, maĭ na! Să te saturĭ sĕmînţă spurcată!"

Şi la fiece cuvînt, o lovitură de gîrbaciŭ. Toate sbuciumările eĭ fură de prisos, El încetâ numaĭ după ce ostenì. Biruită, fără un pic de putere. Sanda îşĭ afundâ capul în ţărină, unde stete fără să sufle, fără să mişte, maĭ moartă.

Atuncea, Pîrvu se ridică 'n sus. Sângele i se întoarse în obrajiĭ şi buzele albe de mânie. Sanda se ridică şi ea. El stete drept în faţa eĭ aşteptând-o să se năpustească asupra luĭ ca o fiară nebună.

Dar nu... Ea se rezemâ de un copac, şi aco-

perindu'şĭ ochiĭ cu mâneca, porni pe plâns înecată de cea maĭ adîncă obidă copilărească.

El rĕmase asemenea nemişcat în picioare, plimbându'şĭ privirile de la coadele pe care le ţinea încă 'n mână, la basmaua galbenă ce-o smulsese din capul Sandeĭ aruncată cât colo pe muşchiul verde, şi asupra căreia tremurà prin dăra uneĭ raze de soare umbrele frunzelor de gorun. Deodată privirea luĭ se oprì asupra Sandiĭ — era frumoasă fată Sanda — şi par'că din coadele eĭ tăiate trecù prin dejdele luĭ ca un fior ce'l furnicâ d'alungul braţuluĭ şi i se oprì în inimă înnecându'ĭ rĕsuflarea...

A biruit-o!.. S'a isprăvit!... A necinstit-o pe biata fată, aşa, că nicĭ leac, nicĭ descântec nu'ĭ maĭ pot folosì... Nu cu o vacă — cu o cireadă întreagă şi tot nu se poate pune la loc cinstea pĭerdută — coadele nu cresc la loc de azĭ pe mâine.

Se aşteptà la orĭce din partea acesteĭ fiare nedomesticite; s'o apuce turba, să se repează să'l străpungă cu un cuţit punêndu'şĭ toată viaţa eĭ la mijloc, să năvălească cu cobiliţa să'ĭ crepe capul, orì să'l apuce cu dinţiĭ;—nu i-ar fi trecut p'în gând că Sanda are să stea mută şi amărîtă după atâta ocară, de care chiar el simţea că i s'a sguduit sufletul.

Sanda se şterse la ochĭ cu mâneca; se aplecâ de'şĭ luă basmaua, se legâ strîns la cap din ceafă pînă pe sprincene şi, fără o vorbă, fără o privire către duşmanul eĭ, pornì iute în desişul păduriĭ unde se făcù nevĕzută.

Pîrvu, neştiind la ce să se hotărască, se uità

mereŭ la coadele cu care rĕmăsese 'n mână. Ce-o să facă el cu ele? Să le lase 'n pădure?... Să le dea pe apă?... Nu; le 'ndoì frumos una peste alta, coadele cele bogate, și le vîrî în sînul cămașiĭ la piept. Apoĭ se 'ntoarse 'n sat fluerând așa un cântec, orĭce cântec o fi, cum flueri ca de urît, par'că nu s'ar fi 'ntîmplat nimica.

Dar purtà 'n sîn coadele Sandiĭ, a căror frecare dulce și ciudată semĕna cu o mângâiere, o mângâiere duĭoasă și caldă. Ajungĕnd acasă, ișĭ deschise dulapul, puse cu multă grije tocmaĭ în fund, între premenelile curate, trofeul luat de la „biata“ Sanda, coadele cele frumoase, după ce se uită odată lung la ele. Apoĭ încuiă dulapul bine, împotriva obiceiuiuĭ sĕŭ, fiind-că n'avea doar nimica de preț, luâ cheia, ș'o băgâ în chimir.

Soarele se coborà de la asfințit aruncând raze potolite printre trunchiurile străvechĭ ale pădurii. Sanda trecĕnd furiș ca o cĭută gonită de vînĕtor de la un copac la altul, ajunse 'napoĭ la locul unde 'șĭ lăsase cobilița cu puiĭ: bieții puĭ uitațĭ acolo eraŭ aproape stinșĭ de sete, d'abia maĭ trăgĕndu'șĭ sufletul, cu ciocurile deschise și cu limba uscată. Fata îĭ duse la fîntână, le dete apă pînă 'șĭ veniră iar în fire; luă ĭar cobilița pe umĕr și plecâ repede aruncând din când în când înapoĭ o privire plină de teamă.

Peste câteva cale, Sanda ajunse la femeea căreia 'ĭ ducea puiĭ pentru tîrg. Intorcĕndu-se spre casă, fata îșĭ spălă la fîntână obrajiĭ care'ĭ

ardeaŭ ca para focului. Picăturile de apă limpede atîrnară în genele eĭ lungĭ îĭ rĕcoriră pleoapele aprinse de plîns. Apoĭ ea intrâ în desișul pădurii, unde 'ncepù să gîndească maĭ lămurit la ce se petrecuse.

Iată—acì e locul unde ea a fost adineaorĭ atât de neomenos necinstită. Un triunghiŭ de copac stă culcat maĭ la o parte: ea s'așează pe el și se gândește.

...Un om a vĕzut-o plângend.... și cine?... Pîrvu, dușmanul eĭ de moarte ...ea a plâns... da, a plâns ...biruită și rușinată...

...Da; trebuia să'ĭ fi crepat dușmanuluĭ capul în douĕ cu cobilița!... Se poate maĭ mare ocară pentru o fată!... și ea care toată viața numaĭ la rĕsbunare se gândise, atât doar a putut face—să plângă și să fugă din fața luĭ, ca un copil mișel de la școală.

Sângele i se urcà în ochĭ — ea își desfăcù legătura de pe cap. Vinele gîtuluĭ i se băteaŭ să se spargă — ea îșĭ rupse chiotoarea cămășiĭ.

Fără voie, Sanda îșĭ dete cu mâna prin pletele eĭ ciunte care'ĭ cădeau peste ochĭ.. și un gând ciudat îĭ trecù prin minte — de acù are să fie și maĭ sĕlbatică și maĭ neatîrnată de cât maĭ nainte. De odată însă chipul luĭ Pîrvu, frumos și voinic, îĭ cuprinse închipuirea. Fără o clipă de iertare o stăpânea icoana acestuĭ om, biruitorul, acel ce o îngenunchiase și o făcuse să plângă din adîncul obideĭ.

Ea, firește, nu'l privise în față, nu! plecând însă cu ochiĭ 'n jos, zărise, prin perdelele'ĭ de

lacrămĭ, înfăţişarea luĭ, nehotărîtă şi oarecum stângace după o aşa biruinţă.

...Dar ce se făcuseră coadele eĭ cele frumoase? Trebue se le fi asvîrlit duşmanul în Olt!.. Măcar să i le fi smuls înapoĭ!... Cum şi-a pierdut ea pînă 'ntr'atît cumpătul de i le-a lăsat?....

Şi stă mereŭ şi mereŭ, se gândea cu coatele pe genunchĭ şi cu degetele înfipte în capul eĭ despodobit. Amurgul creştea încet şi 'n codrul surd domnea o adîncă linişte: n'aĭ fi bănuit că acolo trăiesc atâtea miĭ şi milioane de vietăţĭ.

Sanda îşĭ urmă valurile gândiriĭ, fără s'auză tăcerea nemărginită din preajmă'ĭ.

...Mâna de fier ce'ĭ resucise gîtul... fiorul rece al cuţituluĭ ce'ĭ trecuse prin ceafă... Clipa aceea!... crezuse că'ĭ cea din urmă ...fiindcă Pîrvu o ţinuse sub genunchiul luĭ biruitor.... El ar fi putut-o rĕpune ca pe un miel. De ce n'a rĕpus-o?... moartea maĭ bine decât aşa ocară... Moartea?... Nu; maĭ bine...

Era fericită acuma că putea resuflà simţindu'şĭ bătăile inimiĭ, că nu era ingheţată şi 'nţepenită sub ghiara morţiĭ!... Şi cu o mişcare negândită, fata îşĭ pipăì gîtul.

Dar bătaia?.. Bătută cu coadele eĭ lăsate... Şi pe urmă? Pe urmă... par'că şi luĭ i-era ruşine pe urmă....

...De ce nu şĭ-a maĭ bătut joc de ea?.. De ce n'a maĭ înjurat-o?... De ce?

Sanda 'şĭ afundă degetele în pletele'ĭ de flăcăŭ, şi'n ochiĭ eĭ se arătă din noŭ icoana în-

vĕţătoruluĭ în picioare, încruntat maĭ mult de rĕŭ de cât de ură...

Noaptea era acum deplină. Sanda rîdicâ ochiĭ —nu se maĭ vedea nicĭ un trunchiŭ, nicĭ o că-rare. Ca să maĭ găsească drumul trebuia s'aştepte pînă'n zorĭ de ziuă.

De şi în mintea eĭ se depĕnaŭ tot aceleaşĭ şi iar aceleaşĭ lucrurĭ, vremea nu 'ĭ fu lungă. Din când în când bătăile inimiĭ şi tîmplelor se maĭ potoleaŭ, şi atuncĭ cu sînge rece ea s'a-pucà săşĭ făurească un plan de rĕsbunare.... dar voinţa cletinată nu putea nimica născocì, nu se putea hotărî la nimic.

Pentru ce?

Neapărat era în coadele pe cari i le răpise duşmanul un farmec . . . Ea îl simţea bine ; câtă vreme pĕrul eĭ o fi în mâna aceluĭ om, în puterea dînsuluĭ va fi şi dînsa—o apucase şi o ţinea de pĕr. Şi ceea ce acuma o necăjea să ştie. asta era : le luase el coadele ca să i le păstreze ? Aş!... de ce să le păstreze ?... Nu le-o fi asvîrlit poate numaĭ decât... dar maĭ târ-ziŭ, ce era să facă cu ele ?... Şi poate cu şuviţe din pĕrul eĭ corbiĭ or să 'şĭ facà 'n cuiburĭ culcuşul, ca şi cu periĭ uneĭ moarte.. La a-ceastă gândire neagră ar fi vrut să 'şĭ capete podoabele 'napoĭ orĭ maĭ bine să moară... A! ce bine ar fi să nu le fi aruncat omul acela... să le fi pâstrat el maĭ bine. Şi lăcremile i se porniră iar în şiroaie bogate, fără să ştie nicĭ ea de ce, şi plânse, plânse mult. Nicĭ odată nu plânsese fata aşa, şi nu crezuse nicĭ odată că aşa'ĭ de bine şi de dulce să poată cine-va plânge.

De departe, foarte departe se auzì cocoșul cântând cântecul dimineții... Așa de grabă? De când oare lacrĕmile pot scurtà vremea nopților? In adevĕr se iveaŭ zorile și cu ele formele... Iar cocoșul. Fără să știe pentru ce maĭ rușinată de ea insăși de cât supărată pe Pîrvu, se silì să se rîdice sdrobită de oboseala gândurilor maĭ mult de cât de neodihnă. Se legă bine la cap și apucâ prin pădure cararea spre casă. Din văile vecine se ridicaŭ aburĭ recĭ și alburiĭ; rĕcoarea dimineții se urcă încet spre cer, unde se stîngeaŭ pe rînd stelele una câte una.

Frate-sĕŭ, Dragomir, o așteptà cu sprîncenele posomorîte înfipt în pragul porțiĭ.

„Da de unde viĭ tocma acuma? Unde aĭ umblat toată noaptea?

„Unde... uite unde!“ respunse ea scurt și aspru.

Și foarte liniștit îșĭ desfăcù legătura.

Doamne! ce 'njurăturĭ! ce turbă sălbatică!

Dragomir nicĭ nu maĭ întrebase: cine? Știa el bine cine. El plecâ dis de dimineață de acasă; nu vrea să auză bocetele Ancuțiĭ, când o vedea și ea pe Sanda.

Fata o scurta degrabă cu bocetele cumnati-siĭ. Acu nu maĭ putem face nimica... Iacă: oiŭ stà să vĕz de casă și tu ĕĭ umbla după treburĭ pe-afară!“

Sanda se apucă de lucru maĭ harnică de cât maĭ nainte. Se așeză ea la rĕsboiŭ, și la pînză și la chilimurĭ; la apă, la han, și 'n toate părțile mergea Ancuța.

Dragomir umbla rătăcit pe câmp ca un lup turbat. I se păruse că toţĭ îl ocoleaŭ şi asta îĭ îndîrjea şi maĭ tare ura. Fugeaŭ toţĭ de el; îĭ respundea de silă, fără să stea să se 'ncurce mult la vorbă. Tot satul se dedese în partea luĭ Pîrvu — era maĭ bogat şi maĭ pricopsit „domnul". De aceea ura luĭ Dragomir creştea mereŭ.

„O să'ĭ daŭ şi eŭ foc luĭ!

„Ce maĭ treabă! rĕspundea Sanda; or să'ĭ facă la loc casa; e casa şcoliĭ.

„O să'ĭ trag maĭ bine un glonţ.

„Or să te bage 'n ocnă!

„Atuncĭ, ce să'ĭ fac?

„Dè..." Şi zicând asta, Sanda era cu gândul în altă parte.

Dragomir nu putea pune la cale nimic pe placul Sandiĭ. Nimic nu găsea nemerit din câte'ĭ spunea el, şi ca să născocească din mintea eĭ cevà nu era în stare.

In vremea aceasta, ea, spărsese ciobul de oglinda în care se vĕzuse aşa schimbată—singura oglinjoară ce se aflà în casă. Adevĕrul e că, cu pletele eĭ negre sbîrlite şi cu ochiĭ eĭ întunecaţĭ, avea o înfăţişare din cale afară sălbatică.

Voise să nimicească pe acest ghicitor mut al sufletuluĭ eĭ; căcĭ, după ce'ĭ treceaŭ frigurile de turbare, ea putea citì în fundul cugetuluĭ că ura eĭ erà maĭ puţin adîncă, maĭ puţin sigură de cât trebuià să fie. Deodată, când lucra maĭ înteţit la rĕsboiŭ, se oprea pe loc dusă cu gândul pe altă lume, cu privirea pĭerdută cine

ştie unde. Apoĭ se trezea par'că dintr'un vis, se scuturà din tot trupu-ĭ şi se pornea pe lucru cu toată puterea.

„Ancuţo, zise Dragomir, într'o seară, ştiĭ tu una? Pîrvu mĕ biruie. Fuge toată lumea de mine, nu maĭ pot nicĭ cumpărà, nicĭ vinde. Maĭ bine să plec de-aicĭ şi să'mĭ caut de lucru undeva, în altă parte. M'oiŭ întoarce maĭ încolo când s'or maĭ potolì lucrurile.

„Dar noĭ? zise femeea.

„Voĭ... Voĭ să staţĭ aicĭ să păziţĭ casa şi ce bruma maĭ avem şi noĭ."

Ancuţa oftâ adînc; era aşa de sdrobită de la o vreme că nu maĭ putea şti ce era bine şi ce-ar fi fost maĭ bine. Trăià şi par'că nu trăia. Atâta bucurie maĭ avea să stea cu copilul pe genunchĭ, să'ĭ asculte gungunirile dulcĭ. Cât era de blândă şi de tristă, îĭ era teamă pentru copil şi de mângâierile adesea prea aspre ale tatăluĭ. Şi Sanda i'l împingea supărată când mititelul începea să plângă.

Şi ĕsta, zicea Sanda, o să fie o mămăligă ca mă-sa... nu ne seamĕnă nouĕ!

Intr'o zi, Dragomir când trecea p'în sat se pomenì cu o piatră după el, şi apoĭ alta şi pe urmă o ploaie de pietre, pe carĭ i le aruncaŭ copiiĭ ieşind dela şcoală. Se aplecâ repede şi 'ncepù să le arunce înapoĭ una câte una—pe o fetiţă o rănì la glesnă, unuĭ băiat îĭ sparse capul, altuia, care ridicase mâna la cap să se apere, i rupse un deget.

Fapta asta 'n sfîrşit sculâ tot satu 'n picioare. Nu maĭ era chip... Dragomir trebuia să'şĭ ia câmpiĭ.

„Sando, tu eştĭ bărbată... Iţĭ las in seama ta şi nevasta şi copilul. Maĭ bine pentru voĭ să nu maĭ staŭ, până s'or maĭ potolì duşmaniĭ. O să vie ea şi vremea noastră... Acù sunt eĭ maĭ tarĭ... S'aŭ dat toţĭ în partea dascăluluĭ... (aicĭ, o înjurătură să se cutremure carnea pe om)... Mĕ duc... plec... Remăneţĭ sănătoşĭ!“

Fără vorbă, Sanda dete din cap, că adecă „bine“, şi'ĭ luâ copilul din braţe... Ancuţa fugì tocmaĭ în fundul curţiĭ ca să nu'l vază pe Dragomir plecând, şi Dragomir plecâ degrabă fără să se maĭ uite 'napoĭ.

Când aflâ că Dragomir fugise, Pîrvu îşĭ rĕsucì mustaţa cu mulţumire, mirându-se totuşĭ că lucrurile s'aŭ isprăvit aşa de scurt.

Câte odată, învăţătorul descuià dulapul şi s'apucà să netezească binişor coadele tăiate. Adesea îĭ venise să le arunce, ca să scape de farmecul lor; dar farmecele aŭ putere... De ce să le arunce? Şi aşà, simţind bine cum creştea primejdia, Pîrvu zimbea şi le mângâia mereu.

Se dedese vacanţă la şcoală: scăpaseră şi şcolariĭ şi dascălul. Şi era cald! Sanda nu se arătase nicĭ la coasă, nicĭ nicăirĭ, par'că intrase 'n pămînt. Ancuţa făcea acuma toate treburile.. Ziua muncea şi noaptea pîndea aşteptându'şĭ bărbatul, care venea din când în când în puterea nopţiĭ să'şĭ vază casa. Venea cine ştie de unde călare pe deşelate cu picioarele goale, om scăpătat care 'şĭ pĭerduse fugărit tot rostul.

Şi încă şi alt necaz: Dragomir îşĭ temea nevasta. Int'o noapte pe lună.—ce'ĭ venì luĭ!—

nu fusese cam de mult pe la el—îşĭ lăsâ calul priponit tocma 'n fundul ogrăziĭ şi încetinel, pitulându-se pe lîngă mărăcinĭ, s'apropiâ de casă.

Nemerise bine... Un om dădea tîrcoale pe la poartă. Dragomir cu inima oprită în loc apucă strîns praselele cuţituluĭ. A!... e Pîrvu... Ce caută? Ce umblă de colo pînă colo?... să dea foc casiĭ?... să omoare pe copil?... să scoată din minţĭ... să necinstească pe Ancuţa!?... Ce-o fi, bine nu e.

Dragomir totuşĭ nu mişcâ, stând gata să se arunce la nevoie asupra duşmanuluĭ.

Pîrvu întrâ furişat în curte, s'apropiâ binişor de o ferestruică şi bătù încetinel.

...Ce'ĭ asta?

„Sando, şoptì înfundat tînĕrul, Sando!"

Şi aşteptâ.

Dragomir aşteptâ şi el.

Ferestruĭca se deschise în bătaia razelor luniĭ.

„Ce maĭ vreĭ cu mine? zise Sanda, cu glasul tremurat şi cu resuflarea 'necată.

„Tot nu vreĭ să mĕ ĭerţĭ?"

Sanda 'ncepù să rîză amar... şi, fără să zică o vorbă, îşĭ puse mâinile în pĕr arătând omuluĭ urmările crudeĭ luĭ fapte.

„Iartă-mĕ odată; iartă-mĕ!

„Să te iert? Da de când încape iertare între noĭ?

„Sando, nu maĭ am odină... M'aĭ fermecat... Coadele tale sunt fermecate.

„Atuncĭ dă-mi-le 'napoĭ.

„Nu se poate, acù sunt ale mele..."

Şi voind să'şĭ îmblânzească vorba prea aspră, învăţătorul adăugâ duios:

„Lasă-mi-le mie, fată, mě rog: ce-o să maĭ facĭ tu cu ele?

„Mi le 'nnod în cap şi maĭ mě duc şi eŭ la horă, în loc să staŭ ascunsă de lumina zileĭ şi de ochiĭ oamenilor ca o bufniţă.

„Aşa?.. tocmaĭ de-aia nu ţi le daŭ. Las că eştĭ frumoasă destul ş'aşà... Nu te maĭ duce la horă... Stăĭ acasă! să nu te maĭ věz jucând!"

Dragomir se lovì cu palma peste obraz şi 'ncepù să fluere 'n sec cum flueră rumânul când vede ceva de s'ar crucì şi dracul. Un zîmbet cĭudat îĭ, umflă nările, şi gândul îĭ zise:

„Acù eştĭ al meŭ! acù ţe-a luat gaia!"

Sanda se uitâ drept în ochiĭ tîněruluĭ:

„Acuma 'mĭ şi porunceştĭ, aĭ?

„Vezĭ bine.. nu te-am biruit? N'aĭ să fiĭ tu a mea?

Drept rěspuns, Sanda voì să închiză la loc fereastra.

„Staĭ, nu 'nchide! maĭ staĭ! zise el petrecêndu'şi mâna între cerceveà şi pervazul ferestriĭ. Sanda strigâ înnecat:

„Dacă pică, Doamne fereşte, frate-meŭ şi te vede!

— Eĭ ş'apoĭ, gândeştĭ că mĭ-e frică de el?... orĭ poate ţi-e frică ţie de mine!

„Mie frică de tine?... Acù nu maĭ mi-e frică."

O tăcere... lungă tăcere. Apoĭ, Pîrvu foarte încet:

„De ce tremurĭ, Sando?... Ce tare ţi se bate inima... De ce ţi se bate aşa tare?

„Pentru că nu pot să 'mĭ rĕsbun pe tine...
„Lasă c'o să pot eŭ, șopti Dragomir, când l-ĕĭ încurca bine de tot.
„Tot crezĭ că nu te-aĭ rĕzbunat destul?...
Sanda tresărì:
„St!... n'aĭ auzit? zise ea.
„Mi se bate și mie inima, rĕspunse Pîrvu.
„Nu, nu inima.
„Vre-un liliac, orĭ vre-o cucuveà.
„Nu... Par'că a rĕsuflat cineva ș'a rîs înfundat.
„Aș! de când te-aĭ făcut tu așa fricoasă?
„De când mi-am pierdut coadele.
„Lasă: pĕrul crește la loc ca iarba cosită."
Și tînĕrul dete să-ĭ mângâie capul. Ea se se smuncì 'napoĭ... era cuprinsă de neliniște:
„A! dacă aș fi fost eŭ bărbat!
„Bărbat? de ce?
„Cum te-aș fi 'njunghiat!
„Injunghiă-mĕ acù... Ține cuțitul"...
El cu o mână îĭ dete de prăsele cuțitul și cu mâna cealaltă o apucâ pe a eĭ. Sanda se uitâ lung la tăiușul lucĭos ce sclipea la lumina luniĭ; apoĭ se uĭtă la Pîrvu, care aștepta nemișcat cu cotul rezemat de fereastră.
„...Ce sunt eŭ, bărbat?... eŭ sunt femee..." și 'ĭ dete cuțitul fără să maĭ privească tăișul sclipitor.
„Sando! Sando!" strigâ Ancuța de dincolo din odae. Intr'o clipă Sanda se făcù nevĕzută.
Pîrvu maĭ stete încă pe loc, pĭerdut în gândurĭ adîncĭ, când oftând, când zîmbind. El nu vedea ochiĭ luĭ Dragomir scînteind în dosul mărăcinilor: vedea numaĭ pe Sanda; pe Sanda

de adineaorĭ, pe Sanda pe care o iubea sufletul luĭ din fundul funduluĭ. Bucuros s'ar fi lăsat să'l ucigă ea: atuncĭ ar fi luat-o în brațe, ar fi scăldat-o în sângele luĭ, dându'ĭ cea din urmă picătură de viață cu cea maĭ caldă bucurie.

Dar Sanda nu voise să'l lovească. De ce? O îmblânzise el în adevĕr? La această gândire, o fericire nespusă înnecà sufletul tînĕruluĭ învățător. El aplecâ binișor fereastra pe din afară și plecâ.

Ancuța, trezită din visul urît care o chinuise și o făcuse să strige, adormì ear făcêndu-șĭ cruce, și Sanda se întoarse iar la fereastră. Cu fruntea rezimată de mână ea îșĭ afundâ lung privirea în întunericul depărtat al nopțiĭ. Ea auzì țăcăneala unuĭ pas de cal, care se stinse degrab în sgomotul valurilor Oltuluĭ. Stete mult așa căutând să'șĭ strîngă și să 'șĭ aducă 'napoĭ tot, tot ce se petrecuse adineaorĭ, când Pîrvu stà drept în fața eĭ și așteptà să'l lovească

De ce nu'l lovise?... De ce 'șĭ uitase setea eĭ de rĕsbunare?

O mie de gândurĭ îĭ treceaŭ încurcate prin minte ca noriĭ pe d'asupra luniĭ limpezĭ. Un fior o apucâ din spate... era prea rĕcoare... Inchise fereastre și se culcâ.

Iĭ era cald... o înnecà. De geaba se așezâ în toate felurile pe culcușul eĭ tare, pe care adormea al'dată așa de repede — somnul fugeà de ea. Se sculâ și ieșì din casă.

Apucâ de vale spre rîŭ și se așezâ pe malul singuratic...

Adineaorĭ el fusese în fața eĭ; viața fusese'n mâna eĭ; putea să i-o ia; și'n loc el să tremure, tremurase ea... Din gândurĭ în gândurĭ, Sanda 'șĭ aduse aminte de vaca jupuită de vie, și o simțire de tot nouă, pe care această fată nicĭ n'o bănuise vrodată, nicĭ nu o putuse înțelege la alțiĭ, începù să-ĭ cuprinză sufletul — mila.

Și iar se gândi la Pîrvu, închipuindu'șĭ ce trebuia să fi simțit el când a găsit pe frate-sĕŭ rĕpus!... Cum o fi plâns!... Cum șĭ-o fi smuls pĕrul din cap! Cum o fi strigat în ajutor!... Cum o fi sărutat pe bĭetul de Voinea!... De-odată gândul eĭ sărì la omul pe care ea îl știà că făcuse cruntul omor, la fratele eĭ Dragomir, om crud, care nu trebuia iubit, pe care ea nu'l maĭ putea iubì pentru că omorîse pe fratele Pîrvuluĭ.

Lacrîmĭ începură să ude obrajiĭ fetiĭ, lacrîmĭ, pentru întâia oară lacrîmĭ de milă.

Peste câte-va vreme, Dragomir se 'ntoarse iară ca o stafie în puterea nopțiĭ. Data asta vĕzu pe soră-sa ieșind din casă la semnul învățătoruluĭ; o văzu pe ea, pe Sanda, cum se lasă să o ia de mijloc Pîrvu.

Atuncĭ, Dragomir îșĭ mușcâ dejtele pîn' la sînge; îșĭ înghițì înjurăturile, îșĭ oprì rĕsuflarea, ca să nu'ĭ scape cumva o vorbă din câte'șĭ spuneaŭ. Eĭ trecură pe-aproape de el, mergînd către pădure, vorbind dulce pe'nfundate.

De ce Dragomir nu se repezì să-ĭ facă și luĭ

Pîrvu seama cum i-o făcuse luĭ Voĭnea? De ce lăsă prăselele cuțituluĭ în pace? Cine poate ști? destul că în seara aceea fără să maĭ dea ochiĭ cu nevasta luĭ, omul nostru plecă înapoĭ de unde venise șoptindu'șĭ printre dințĭ:

„O să vie vremea!“

Trecuseră sĕptĕmânĭ; Dragomir nu se maĭ arăta.

Intr'o seară se 'ntoarse.

Din nou, ceĭ doĭ iubițĭ trecură p'aproape de ascunzătoarea de unde el îĭ pîndea, și fratele maĭ mare putu auzì glasul soriĭ-siĭ șoptind către Pîrvu:

„Mĭ-e frică.

— Dec! rĕspunse învățătorul; de ce să'țĭ fie frică, dacă sunt eŭ aicĭ?

— Nu de mine, de tine. Ce face Dragomir mie nu'mĭ place.... De atâta vreme nu maĭ dă semne de viață... Dacă ne prinde odată?

— Pădurea'ĭ mare și noaptea 'ntunecoasă.

— Da, dar el vede noaptea ca dihorul.

— N'am grije, Sando, nu mĕ poate biruì Dragomir.“

Sandiĭ îĭ trecù repede prin minte Voĭnea: și acela era voinic, și luĭ nu'ĭ era teamă de fratele eĭ.

„O să te pîndească să te prinză când n'aĭ să te poțĭ apăra... Mĭ-e groază, Pîrvule, fie'țĭ milă de mine! Staŭ zi-și noapte cu ochiĭ marĭ deschiși, că mi s'aŭ uscat și nu'ĭ maĭ pot închide... Ș'aș vrea și eŭ să dorm... să dorm cătușĭ de puțin, numa să dorm fără grijă și fără teamă“.

Și zicênd aceasta și tremurând ca de spaĭma

uneĭ grozave primejdiĭ ce i s'ar fi arătat neînduplecată în faţă'ĭ, Sanda îşĭ ascundea capul sub braţul puternic al Pîrvuluĭ.

„Atuncĭ, dacă'ĭ aşa, zise în sfîrşit Pîrvu, haĭ să fugim...

— Da, Pîrvule, să fugim departe, să ni se pĭarză urma, să nu maĭ ştie niminĭ dintre aĭ noştri de noĭ!

De hatîrul eĭ, orĭ poate, cine ştie, chiar de o împărtăşire a presimţirilor eĭ, Pîrvu se hotărî:

„Fie-ş'aşa... Duminică noaptea, poĭmâĭne, te aştept la şipot. . Plecăm; pînă să cânte cocoşul suntem pe muchea dealuluĭ, şi când o mijì de ziuă am trecut graniţa dincolo. .

„Da, zise Sanda, cu sufletul uşurat; atuncĭ nu maĭ am frică. Tu nu ştiĭ, Pîrvule, ce e frica.. e ca un vierme care'ţĭ intră în suflet şi te roade, te roade pînă te omoară".

Pîrvu zîmbì:

„De! Sando, adevérat că nu ştiĭ, ce-ĭ drept, mie nu mĭ-a fost frică niciodată".

Iar la spatele luĭ, foarte aproape, scînteiaŭ în umbră doĭ ochĭ duşmanĭ de moarte.

Pe când se petreceaŭ acestea, Ancuţa prăpădită de atâta aşteptare şi nesiguranţă, căzuse la pat. Sanda o îngrijea zi şi noapte cu toată dragostea. I era teamă Sandiĭ să nu se 'ngreuneze boala cumnate-siĭ: simţea că i-ar fi fost o mare apăsare asupra cugetuluĭ să părăsească pe biata nenorocită în aşa hal.

Când Sanda 'ĭ spuse aceasta luĭ Pîrvu, el dete din umerĭ.

„Dar ce? nu maĭ sunt femeĭ în sat s'o în-

grijească! Și mai la urmă, ce-ai să'i faci? Dacă a lăsat-o bărbatu-sĕŭ, ce ești tu de vină?"

De dimineață, Sanda se duse la o cumĕtră, și mai cu făgăduelĭ, maĭ cu darurĭ, o hotărî să îngrijească vre-o câteva zile de Ancuța, pentru că ea, Sanda, avea să meargă la tîrg, după niște daravere, și nu vrea s'o lase pe bolnava singură cu copilul.

Duminică noaptea sosì în sfîrșit — o noapte caldă și limpede: sus o ploae de stele; jos mănunchiurĭ de miĭ de licurirĭ; și toate scînteierile de sus și de jos s'aprindeaŭ, se stîngeaŭ și iar s'aprindeaŭ în mijlocul celeĭ maĭ adîncĭ tăcerĭ.

Pîrvu aștepta de mult la șipot cu calul înșăuat, când sosì Sanda din livede. El o văzù bine de departe: un licuriciŭ se încurcase în periĭ eĭ din frunte, și, ca o candelă care veghiază în umbra altaruluĭ d'asupra icoaniĭ sfinte, arunca lumina'ĭ albăstruie pe sprincenele femeiĭ.

Cu toată căldura nopțiĭ, Sanda tremura și mâna eĭ pe care o apucâ Pîrvu era înghețată.

Vorbe puține... El o ajutâ să se suie pe cal și haĭde! Calul sforăì și nu vru să plece.

„Asta 'ĭ semn rĕŭ Pîrvule!

—Aș!"

O înjurătură, un ghiont în coastele dobitoculuĭ—calul se smuncì în silă din loc, și porniră.

Fără nicĭ un sgomot, ocoliră satul.. Niminĭ nu'ĭ auzì, nicĭun câine măcar nu'ĭ simțì trecênd.

Inainte de revĕrsatul zorilor, eraŭ departe în munte aproape de granită; și când cea d'intâiŭ

rază a soarelui aurì cel mai înalt pisc de piatră, eĭ putură să resufle fără teamă—granița era ca la o bătaie bună de pușcă.

Pentru întâia oară Sanda zimbi tovarășului eĭ și chipul i se însenină.

„Vezĭ, zise el, că ți-era frică de geaba. Acu am scăpat“.

Dar n'apucâ să isprăvească bine vorba, și de la cotitura uneĭ stîncĭ se arătâ Dragomir galben și înfiorător.

„Al meŭ eștĭ!“ strigâ el și ca trăsnetul căzù asupra luĭ Pîrvu.

Cuțitul se duse p'între coaste pînă în prăsele: încă o lovitură în pîntece și alta în gît și multe altele pe unde se nemerea... și calcă'l cu picioarele și lasă'l și iar.

Când îșĭ potolì setea grozavă, Dragomir, plin de sînge din cap pînă'n picioare, se 'ntoarse către ea:

„Să trăieștĭ, Sanda, că mi l-aĭ dat în mână! Am scăpat acu de tot de dușman. Aidě, rîzĭ dè!“

Sanda începù să rîză cu hohot de rĕsunâ muntele, un rîs așa de lung și de îngrozitor că Dragomir însușĭ se cutremurâ. El voì s'o apuce și s'o sguduie ca să o oprească a maĭ deștepta tăcerea adîncă a culmilor. Ea îl impinse cât colo strigând:

„Sânge, sânge!

— Destul acu! tacĭ... Aĭ maĭ bine să fugim, să nu dea cineva peste noĭ, că 'nfundăm ocna!

— Nu, strigâ Sanda cu un glas înspăimîntător, nu; de ocnă să n'aĭ frică! Haĭ la Olt să te spelĭ de sânge; haĭ de te curăță... aĭ bălăcit în sânge! haĭ de te curăță!“

Zicênd aceasta, ea se urcâ pe cal și fără să se maĭ uite 'napoĭ pornì, îndĕrĕt la vale. Dragomir se luâ după ea uitându-se încoace și 'ncolo să nu'l vază cineva. Niminĭ.. Sus, în albastrul dimineţiĭ, plutea în cercurĭ largĭ un vultur, și maĭ 'ncolo altul; tâlhariĭ vînturilor se coborau încet la locul însemnat de Dragomir.

„Acu să ne socotim și amândoĭ! zise încruntat Dragomir, care mergea jos alăturĭ cu calul.

Sanda se uitâ la el fără să 'ĭ rĕspunză, fără să clipească, par'că ar fi fost de piatră.

„Nu ţĭ-e frică? zise el.

— Frică? Acu de ce să 'mĭ maĭ fie frică!

— De ce te așteaptă.

— Mergĭ maĭ degrab de te spală... c'apoĭ ocna...

— Gîndeștĭ că nu știŭ tot.

— Mergĭ de te spală!...

Ajunseră la gura uneĭ văĭ, pe un tăpșan d'asupra Oltuluĭ, care trecea aicĭ între doĭ pereţĭ drepţĭ de stîncă.

„Putem coborî p'aci? întrebâ Sanda.

— Nu, rĕspunse Dragomir, care lăsase căpăstrul și se aplecase pe marginea prăpăstieĭ să cunoască locul.

— Mergĭ de te spală!... Spală-te!“

Atât maĭ putu auzì Dragomir; ale din urmă vorbe ce'ĭ fusese dat să maĭ auză.

Intr'o clipă, Sanda sărise de pe cal, pusese mâna eĭ de fier în ceafa luĭ Dragomir, care era aplecat pe marginea stîncii, și 'ĭ făcuse vînt în gol. Ea 'l privì cum se duce, cum se rosto-

golește împins cât colo de un colț de piatră de care s'a 'mpiedecat și cum îl înghite la urmă valurile tocmaĭ la locul unde se 'nvîrtește un ochiŭ larg fără fund știut.

După multe zile de lingoáre, Ancuța își maĭ venì puțin în cunoștință. Cumătra care o îngrijise o părăsise avînd și ea casa eĭ de 'ngrijit, și o babă bătrînă luase să caute de copil.

Tot culcată și nemișcată, biata femee simțea oboseala acea binefăcătoare pe care numaĭ omul ce a trecut printr'o boală grea o știe. Dar ce se făcuse Sanda? Toțĭ, o părăsiseră, și bărbatul și cumnata?

Intr'o dimineață se pomenì că'ĭ aruncă cineva de pe fereastră 'n pat o pĭetricică.

Bolnava 'șĭ întoarse a lene capul spre lumină: era Sanda. Ea 'șĭ scuturâ pĕrul sbîrlit, își arătâ dințiĭ albĭ și se făcù nevĕzută.

„Sando! Sando!“ strigâ Ancuța cu glasul eĭ stins.

Nimenĭ nu rĕspunse.

Să fi fost o vedenie? S'o fi apucat iar frigurile?... Cu dreapta eĭ slăbănogită de atâta suferință, femeea își făcù cruce.

Dar pietricica era în pat lîngă ea; o vedea, o pipăia,—tot Sanda fusese.

Ancuța așteptâ zi după zi—fără să maĭ vază pe cumnată-sa.

Calul luĭ Pîrvu s'a întors acasă plin de sânge; Dragomir a întrat par'că 'n pămînt, și Sanda—Sanda e nebună: vara, iarna, umblă p'in pă-

dure cu niște sdrențe pe ea, cu părul vîlvoiŭ și cântă, cântă mereŭ; și când un om de omenie, orĭ o femee cu milă, îĭ dă de pomană un codru de mămaligă, bĭata nebună îĭ zice rîzênd:

„Bogdaproste!... S'a spălat da, s'a spălat!

— Ce s'o fi întîmplat? se întreabă oameniĭ din sat.

— Ce?... Ce maĭ poțĭ afla dela un nebun?... Numaĭ Dumnezeŭ poate ști."

Adesea pădurea s'a uscat și a înverzit iar; copiiĭ aŭ ajuns oamenĭ, și bătrîniĭ odihnesc sub umbra sfinteĭ crucĭ. Sanda tot trăește. Aniĭ aŭ trecut peste ea maĭ ușor ca peste oameniĭ cumințĭ. Intîmplările eĭ se povestesc ca un basm, dar nimenĭ nu'șĭ închipuie, când vede pe biata bătrînă rîzênd, vorbind și jucându-se cu toate cele ca un copil mic, că'ĭ sta în față cel din urmă gâde și jertfa cea din urmă a uneĭ străvechĭ rĕsbunărĭ.

BROASCA MINUNATA

Schiță americană de MARK TWAIN

ă vedeți numa ce mĭ-a povestit secătura ceea bătrînă de Simon Wheeler când m'a prins la strîmt colț în cârciuma minorilor dela Angel.

Era un bătrîn gras și chel, un chip de om care țĭ-era drag numaĭ-decât cum îl vedeaĭ, pentru că era foarte amabil și naiv. Toată vremea cât mĭ-a vorbit, n'a zîmbit măcăr odată, nicĭ n'a 'ncruntat din sprîncene, orĭ să 'șĭ fi schimbat el câtușĭ de puțin fluiditatea inițială a povestiriĭ, dar nicĭ să arate cea maĭ slabă umbră de entusiasm.

In toate palavrele luĭ era un accent de sinceritate serioasă care dovedea, fără doar și poate, nu numaĭ că dînsul nu vede nimica ridicul saŭ burlesc în povestirea sa, dar încă o consideră ca fiind de cea maĭ mare importanță și pe eroĭ îĭ prețuește ca pe niște ființe de o înaltă inteligență, chiar niște oamenĭ de un superior talent.

— Era o dată aicĭ (povestește bătrînul meŭ)

un tovarăş pe care 'l chemà Jim Smiley. Asta era p'în iarna dela 49,... ba mi se pare că era pe primăvară la 50,... în sfîrşit nu 'mĭ aduc aminte tocmaĭ bine când era; destul că trebue să fi fost cam p'atuncĭ, fiindcă p'atuncĭ a venit el aicĭ. Dar în sfîrşit... Foarte ciudat om. Toată viaţa şi-o petrecea făcênd prinsorĭ. Făcea prinsoare pe orĭce, pe un fleac, pe orĭce nimic. Nu sta loculuĭ pînă nu găsea pe cineva cu care să se prinză măcar pe ce. Dacă nu putea găsì să se prinză pentru, se prindea contra. Orĭce prinsoare îĭ propuneaĭ o primea şi era mulţumit, şi ce e de mirare, e că avea un noroc orb: orĭ pentru, orĭ contra, orĭ pe ce, câştiga aproape la sigur.

Dar să fi fost alergăturĭ de caĭ—bătăĭ de câinĭ —duelurĭ de cotoĭ—lupte de cocoşĭ—el era în fruntea prinsorilor. De-o pildă, vedea douĕ vrăbiĭ p'un gard, numaĭ decât prinsoare: a din dreapta, orĭ a din stînga are să sboare întâĭ. Orĭ dacă ziceaĭ şi dumneta ca el, atuncĭ el se prindea că din contra.

Toţĭ ştrengariĭ de baeţĭ îl cunoşteaŭ şi pot să 'ţĭ spună multe comediĭ despre el. Odată nevasta preotuluĭ Walker era bolnavă rĕŭ, nu maĭ era nădejde de scăpare. Dar într'o dimineaţă, iacătă că vine părintele Walker, şi Smiley îl întreabă cum îĭ maĭ merge bolnaviĭ; părintele zice:

„Slavă Domnuluĭ, să vorbesc într'un ceas bun, merge bine de tot; dacă merge tot aşa, peste câteva zile se scoală.

— Eĭ, uite eŭ (zise Smiley, aşa din instinct

şi fără să se gândească la reŭ) mĕ prinz pe ce pofteştĭ că nu scapă.“

S'a supărat părintele rĕŭ, şi nicĭ nu i-a rĕspuns, dar mi-te să se prinză.

Pe vremea aceea, avea Smiley o iapă pe care pungaşiĭ de băeţĭ o porecliseră „Coropişniţa“. Cu mărţoaga aceea a câştigat el multe parale. Iapa avea totdeauna câte ceva: orĭ tegnafes, orĭ vre-o rană, orĭ schiopăta, orĭ cădea d'a 'n picioarele de slăbăciune. La orĭce alergătură, iĭ dedeaŭ înainte două treĭ sute de metri; eraŭ toţĭ siguri că o ajung de pe urmă şi'l trec uşor înainte. Aş! tocmaĭ la sfîrşit, par'că intra dracu 'n gloabă, o apuca un fel de năvîrliĭ turbate: se ridica, holbà ochiĭ, deschidea nările, se sbuciuma, se năbădăia, se rĕscăcăra, ridică deodată, nu ştiŭ cum, toate picioarele 'n vînt, ţopăia când de-o parte când de alta, se gĭulea de gardurĭ, strănutà, ţîfnea, sforăia, nechezà, făcea o larmă a draculuĭ, ridicà norĭ de praf, şi totdeauna, dar totdeauna ajungea întâĭ cu lungimea gâtuluĭ, just, dar just ca să nu maĭ încapă vorbă orĭ tăgadă.

Pe urmă, Jim avea un mops. Să fi vĕzut lepădătura ceea de javră, nu dedeaĭ o lescaie pe el,—o jigăraie urîtă pe care n'aĭ fi crezut-o 'n stare decât să şterpelească un oscĭor de la bucătărie. Dar ia să fi început prinsorile, să fi întrat banĭ în joc, să fi vĕzut dumneata câine! Falca luĭ de jos odată 'ncepea să se 'ntinză, şi să 'şĭ arate colţiĭ, şi gura roşie ca focul. Puteaĭ s'asmuţĭ asupra luĭ alt câine; acesta se răpezea la mops, îl muşcà, îl tîrîia, îl snopea, îl ridicà

şi 'l trîntea peste cap... Bine! Jacksohn, aşa 'l chema pe mops, răbda şi tăcea pînă când venea vremea. Atuncĭ, când adică prinsorile contra luĭ se ridicaseră aşa că niciunul dintre jucătorĭ nu maĭ avea un ban de pus, atuncĭ odată se făcea mititel de tot, se rĕsucea 'n loc foarte comic şi haţ! apuca pe celălalt de încheietura labiĭ de dinapoĭ, şi pe urmă sta pe loc nemişcat şi clipea dintr'un ochiŭ, şi strîngea mereŭ ca un cleşte mecanic pînă se isprărea prinsoarea şi Smiley îşĭ încasa baniĭ. Jackson numaĭ odată a pĭerdut; dar atuncĭ a pĭerdut pentru că n'a avut noroc: ĭ-aŭ dat să se bată cu un câine care n'avea deloc labe dinapoĭ fiindcă un fierestrĕŭ circular, din nebăgare de seamă, i le retezase de maĭ sus de 'ncheĭetură.

In ziua aceea, când eraŭ lucrurile tocmaĭ la pont, când toţĭ baniĭ celor de faţă se scuturaseră, Jackson se repezì să 'nhaţe cum ştia el pe adversar. Dar îndată vĕzù că l-aŭ fost tras pe sfoară, —faţă cu un aşa adversar meşteşugul luĭ era fără putere. O clipă fu cuprins de mirare, apoĭ căzù în silă de vieaţă. Se înţelese bine că mopsul renunţa la biruinţă: fu biruit şi 'ncă 'ntr'un chip destul de trist. Atuncĭ, ridicâ ochiĭ către stăpînu-ĭ sĕŭ, ca şi cum ar fi vrut să 'ĭ spună că 'ĭ pare rĕu de i se rupe inima, dar că nu 'ĭ vina luĭ, căcĭ nu e chip să înhaţe de labele de dinapoĭ pe un câine care dinapoĭ n'are labe; şi numaĭ decât se 'ntinse lat şi 'şĭ dete obştescul sfîrşit... Ce bun dobitoc sîrmanul! zĕŭ, bun dobitoc; dacă ar fi trăit, i se ducea vestea departe; avea ştofă, mare talent avea! Iaca, nu

ştiŭ cum. dar mĕ apucă aşa o jale când mĕ gândesc cum s'a prăpădit bietul mops!

Dar, în sfrrşit!... toţĭ suntem muritorĭ..

Smiley maĭ avea şi câĭnĭ şoricarĭ, şi cocoşĭ bătăuşĭ, şi toate soiurile de lighioane, aşa că nu era prinsoare la care să nu poată lua şi el parte. Intr'o zi a prins o broască şi a dus-o acasă; zicea că vrea să'ĭ dea el o educaţie adevărată. Şi 'n adevĕr, treĭ lunĭ de zile s'a lăsat de toate cele; toată ziulica în curticica luĭ ste-tea de capul broaştiĭ s'o înveţe să sară în toate felurile.

Puteaĭ jura că n'are s'o înveţe nimic: eĭ! cu toate astea a 'nvĕţat-o, şi ce frumos! Iĭ dedea o lovitură uşoară cu o nuieluşe la spate, şi la minut vedeaĭ broasca sărind în aer ca o minge, făcênd o tumbă, ba şi douĕ dacă 'şĭ lua vînt bine, şi pe urmă căzênd jos drept în patru labe ca o pisică. O învăţase să prinză muşte—una nu'ĭ scăpa... Am vĕzut'o cu ochiĭ, adică 'l-am vĕzut, fiindcă era broscoiŭ, 'l-am vĕzut făcând exerciţ să te fi crucit. Smiley îl punea pe Danil (aşa 'l chema pe broscoiŭ) jos şi începea să'ĭ cânte: „Hopa ţupa, Danilache! haĭde, taĭcă, hopa ţupa!“ Şi într'o clipă diavolul de broscoiŭ, hop! sărea şi îmbucà o muscă, şi pe urmă se întorcea iar la loc şi începea să se scarpine după ureche cu laba de dinapoĭ, ca şi cum n'ar fi făcut vre-o ispravă mare.

Nu se putea să găseştĭ o broască maĭ modestă şi maĭ cuminte. Dar s'o fi vĕzut când era vorba să sară pe un loc neted; atuncĭ s'o

fi vĕzut! dintr'o aruncătură sărea maĭ departe decât orĭce altă broască.. De câte orĭ era vorba să sară Danil pe un loc neted, Smiley punea la mijloc ĕl din urmă ban. Era omul mândru şi sigur de broasca luĭ, și avea dreptate; oamenĭ umblaţĭ, carĭ călătoriseră în toată lumea şi cunoscuseră fel de fel de lucrurĭ, spuneaŭ că Danil dă sută la sută 'nainte la toate broaştele din lume.

Bun!... Smiley îşĭ hrănea broscuţul luĭ și 'l ţinea într'o colivioară mică și venea adesea cu el în tîrg ca să facă prinsorĭ. Intr'o zi, ce să te pomeneştĭ cu un individ (era străin, nu era de-aĭ noştri) că s'apropie de Smiley, se uită la colivie și zice:

„Ce Dumnezeŭ, ĕĭ fi avînd în colivioara asta?

— Dè, respunse Smiley, am și eŭ vreo păsărică, vrun ţintizoiŭ; orĭ poate, maĭ ştiĭ! vreo broscuţă... Zĕŭ că'ĭ o broscuţă; ia uite dumneta cât e de drăguţă."

Invividul luâ colivia, se uitâ cu luare aminte în fund, blejdind ochiĭ, o sucì, o 'nvîrtì și pe urmă:

„Adevĕrat, aşa e. Da' ce facĭ dumneata cu broscuţa asta?

— Eĭ, zise Smiley, o ţiŭ și eŭ aşa, fiind că, după, mintea mea a proastă, broscuţa mea este cea maĭ săltăreaţă broscuţă din toată ţara asta".

Individul luă iar colivia, se maĭ uitâ lung şi apoĭ o dete 'napoĭ luĭ Smiley, zicênd aşa cu nepăsare:

„Nu mi se pare deloc după înfăţişare să fie aşa de maĭ grozavă broscuţa dumitale de cât altele.

— Poate că nu ți s'o fi părênd dumitale, dè! poate că dumneta știĭ, orĭ poate că nu știĭ ce va să zică o broască săltăreață. Dar eŭ... par'că m'aș prinde cu dumneata pe douèzecĭ de dolarĭ că broasca mea întrece pe alta orĭ care vreĭ dumneta.“

Individul stete un moment la gîndurĭ și apoĭ urmâ cu un ton maĭ dulce și par'că cu părere de rěŭ:

Dè! eŭ sunt străin aicĭ, și n'am broască; dar dacă aș avea și eŭ o broască, maĭ c'aș ținea prinsoarea.“

Atuncea Smiley zise:

„Foarte bine, foarte bine! Ține dumneta olecuță colivia, și eŭ mě duc să'țĭ aduc câte broaște vreĭ“.

Individul luâ colivia, se prinse pe patruzecĭ de dolarĭ și șezù jos așteptând să'ĭ aducă și luĭ o broască. Șezù el așa cât șezù dus pe gândurĭ; pe urmă luâ pe Danil, îĭ căscâ gura largă și cu o linguriță mică îĭ turnâ în gușe o încărcâtură bună de alice; apoĭ dete drumul luĭ Danil în colivie la loc și se puse s'aștepte.

Smiley se dusese la eleșteul din apropiere și după ce bălăcise p'în mocirlă, prinsese douě broscuțe și acuma le aducea individuluĭ.

„Alege pe care pofteștĭ, zise Smiley.

— Care o fi, e tot una, rěspunse străinul.

— Bun! acuma suntem gata, nu'ĭ așa? Pune broasca dumitale lângă Danil, cu labele dinainte la linie. Gata?... Daŭ semnalul.“

Aliniarea fiind gata, Smiley strigâ:

„Una, douě, treĭ! Hop!“

Şi fiecare îşĭ îndemnâ de la spate broasca luĭ. A străinuluĭ, sălbatică, sărì cât colo. Danil dete să sară şi el. se înţepenì 'n labele de din'apoĭ, ridicâ din umĕr de douĕ treĭ orĭ, iacă aşa... dar deloc! Danil nu se putea mişca, par'că era, mititelul, prins într'un şurup. Smiley, se 'nţelege, crăpa de ciudă; dar unde să'ĭ treacă p'în cap ce se petrecuse în lipsa luĭ. Fireşte.

Amicul luâ baniĭ şi p'aci ţĭ-e drumul. Când se depărta îşĭ maĭ întoarse odată capul şi zise luĭ Smiley în loc de adio:

„Zĕŭ, nu mi se pare deloc broscuţa dumitale maĭ abitir de cât altele“.

Smiley stete pe loc scărpinându-se 'n cap şi privind prostit la Danil căzut jos la piciarele luĭ.

„Ce nu pot eŭ pricepe, gândì el însfârşit, e de ce broscoiul ĕsta nicĭ n'a vrut măcar să mişte din loc. Ce are?...

Se aplecâ, apucâ pe Danil de laba d'inainte şi 'l ridicâ în sus:

„Ce dracu are de'ĭ aşa greŭ?

Atuncĭ îl rĕsturnă cu capul în jos ţinêndu'l de labele d'inapoĭ, şi Danil începu să verse alice ca la douĕ linguriţe pline. Smiley se plesnì cu palma peste ochĭ. Era turbat de necaz. Trîntì cât colo pe bietul Danil şi o luă la fugă ca un nebun pe urmele amiculuĭ... Da' de unde? Amicul era departe, fireşte, şi de atuncea Smiley nu ĭ-a maĭ vĕzut mutra.

Bun!... Cătăva vreme dupa asta, Smiley a căpătat...

La acest punct al povestiriĭ, palavragiul meŭ auzì că 'l strigă cineva de afară: „Tată Simon!“

„Staĭ aicĭ, îmĭ zise el: mĕ duc să vĕz de ce mĕ chiamă; mĕ întorc numaĭ decât; să'ţĭ spun alta maĭ lată."

Dar eŭ, care mĕ săturasem de minunele luĭ Smiley, mĕ ridicaĭ de pe scaunul unde mĕ încolţise tata Simon şi plecaĭ. In uşă, iată iar palavragiul meŭ, m'apucă de un nasture al paltonuluĭ şi 'ncepe iar:

„Staĭ să 'ţĭ spun... După aia. Smiley a căpătat o vacă chioară cu coada tăiată din rădăcină...

— Eĭ, tată Simon, ia maĭ scuteşte-mĕ pe ziua de azĭ măcar de vaca ciută. Ce vreĭ, să'ţĭ înghit toate min.. unile într'o zi? Maĭ păstrează'mĭ şi p'altă dată.

— Păcat! zise bătrînul, măcar asta să fi stat s'o ascultĭ... asta e maĭ lată.

— Nu se poate; am treabă — noapte bună".

NOROCUL CULEGĔTORULUI

fost odată un băiat sîrman; și făcêndu-i-se Maĭchiĭ Precistiĭ milă de el, s'a prefăcut călugăriță și ĭ-a eșit înainte când bătea el hoĭnar drumurile. „Mă băețele, ce tot umbli tu, de colo pînă colo, fără rost? Uite, o să vie iarna; tu n'aĭ părințĭ, adăpost n'aĭ, haine nu, n'aĭ de nicĭunele... Vreĭ tu să te procopseștĭ?

— Vreaŭ, sărut mâna, maĭcă....

— Atuncea... vino cu mine".

Și a plecat băiatul după maĭca starița. Ea la dus la o tipografie și l-a băgat ucenic; i-a dat ceva mĕrunțele pentru covrigĭ, l-a blagoslovit și s'a dus.

A început atuncĭ pentru băiatul sărac frecușul juguluĭ viețiĭ: vînzarea puterilor de azĭ pe o bucățică de pâĭne pentru mâĭne, de mâĭne pentru poĭmâĭne, ș'așa tot mereŭ, muncă sdrobitoare câtu-ĭ ziulica de lucru, de sĕrbătoare, ba și de duminică pînă 'n amiaz! asprimea celor marĭ; ușoare greșelĭ plătite cu vorbe și loviturĭ prea grele, și silință nicĭodată rĕsplătită

cu o vorbă bună măcar, și dureri de dinți prăpădiți de otrava plumbului, și usturături de urechi trase la corecturi date prost... și câte și mai câte... Avea de ce să mulțumească maichii stariții, nu-i vorbă.

Dar.... le-a răbdat toate.

A crescut băiatul canonit și muncit și a ajuns, după ucenicie, culegător. Ș'a stat el așa lucrător multă vreme—și multă și grea. Intr'o seară, amărit reŭ de sărăcie și osteneală, tocmai când trecea să se ducă acasă pe drumul pe unde se 'ntâlnise în copilărie cu maica starița, și-a adus aminte cu dor și cu obidă de ea, ș'așa s'a gîndit de adînc la dînsa, că numai iacăt'o înaintea lui, tot așa de blîndă și de tristă ca ș'odinioară, tot așa de tînără și de frumoasă de par'că nu trecuseră valurile vremii și peste ea ca peste toată lumea.

„Te gîndeai la mine?

— Da, maică, mĕ gîndeam la sfinția ta, că tare mi-e sufletul acrit și m'am săturat să mĕ chinuesc atâtea ceasuri pe zi și să nu mĕ procopcesc toată viața.. și 'mi dam cu socoteala că sfinția ta trebue să ai trecere în lumea asta..."

Da' maica starița zimbi cu mîhnire și'i tăià vorba cu bunătate:

„In lumea asta?... nu prea am trecere dela o vreme.

— Și de aia vream să te rog, zise lucrătorul, să'mi faci și mie rost de vrun noroc mai bun.

— Să vedem... să mĕ rog poate de fiu-meŭ.

— Da ce e fiul sfinției tale?... are vreo putere?

— Apoĭ dè! eŭ așa gîndesc... Da ce aĭ vrea tu?

— Știŭ eŭ? aș vrea să nu maĭ lucrez așa de mult pentru atât de puțin câștig.

— Bine, zise maĭca starița... Atuncea, dacă-ĭ așa, o să mĕ rog de fiu-meŭ să te norocească."

Și rîdicâ ochiĭ eĭ sfințĭ, și dulcĭ cum îĭ cerul senin, în sus și zise:

„Fiul meŭ, fiul meŭ! fă-mĭ pe gînd și dă omuluĭ ăstuia necăjit, că e omul nostru, ce mĕ rog eŭ: scutește'l de atâta oboseală, și dă'ĭ și luĭ un dar: pentru fiece bîrfire ce-a trecut p'în degetele și p'în vingalacul luĭ câte treĭ parale, câte douĕ pentru fiece minciună și câte o parà pentru fiecare douĕ neroziĭ.

— Aoleŭ! maĭcă, zice culegĕtorul, iar cu paraua? vĕz eŭ că tot neprocopsit o să rĕmâiŭ.

— Tacĭ tu, rĕspunse ea, și aibĭ credință — vorba fii-meŭ: credința ta te va mîntuì... Noapte bună.

— Noapte bună, maică!"

Și s'a dus maĭca starița.

Lucrătorul a pornit și el spre casă· Când să intre... ce să vază?... Nevastă-sa — că uitasem să vĕ spuiŭ, de degrabă ce mĭ-e să isprăvesc, că se și însurase—nevastă-sa aprinsese o sumă de lumînărĭ și țopăia p'în odaie singură.

„Ce e femee? zise omul; ce! aĭ nebunit de jocĭ tontoroĭul singură fără flașnetă măcar?"

Aș! femeea n'aude n'avede: dă'ĭ nainte! ba încă sare și 'l ea de gît și pe el și 'l tîrĕște și 'l învîrtește, dă'ĭ la dreapta, dă'ĭ la stînga, mĕ rog, ca nebuniĭ, pînă ce cad amîndoĭ pe câte un scaun gîfîind. Bietul om începe să'și facă cruce ca de alte alea:

„Să știĭ că mi s'a smintit femeea de necazul sărăcieĭ!“

După ce s'a maĭ odihnit ea și a rĕsuflat nițel, s'a sculat de pe scaun și zor-nevoe să'l ia iar la danț. El de frica tontoroĭuluĭ, sbuchĭ pe ușă-afară! Ea dupe el!.... și'ĭ spune toată pricina veselieĭ eĭ, pe cum că pe la toacă se trîntise puțin obosită de spălatul rufelor și i se arĕtase în vis Maica Domnuluĭ și'ĭ zisese:

„Femee, să scobeștĭ cu un cuțit sub vatra din tindă, și o să găseștĭ acolo o oală, și ce-o fi în oala aceea al vostru să fie“

„Și uite!“ zice nevasta, și rîdică plapuma... Ce să vezĭ! Polĭ, galbenĭ, patace, francĭ, băncuțe, hârtiĭ de 20. de 100, ba și de 1000! pe care le vĕrsase din oală în pat.

Și astfel s'a procopsit culegĕtorul nostru și a mulțumit maĭchiĭ starițiĭ că-ĭ menise așa de bine.

Pe urmă, maĭ tîrziŭ, i s'a deschis luĭ capul și s'a dumirit cine să fi fost călugărița, că aicĭ stătuse putere dumnezeească la mijloc și că el se procopsise așa fiind-că de atâta amar de vreme era culegĕtor la un ziar mare cotidian:

Treĭ parale bîrfirea, douĕ minciuna și neroziĭ... douĕ de-o pară!

O INVENTIE MARE

A venit într'o duminică Aghiuţă la Dumnezeŭ, şi zice:

...Doamne! ce tot îţĭ maĭ baţĭ capul cu oameniĭ ĕştia?... Nu'ĭ vezĭ sfinţia ta ce secăturĭ sunt?... Dă-mi'ĭ mie odată şi tĕ mîntue de eĭ! Păcat de grija sfinţieĭ tale: sunt rĕĭ şi proştĭ!"

Da' Dumnezeŭ — nu prea avea chef de vorbă în ziua aia — zice răstit:

„Pieĭ d'aicĭ, negrule şi hainule, că nu voiŭ s'ascult astăzĭ duminică aşa vorbe de pîră....

— Doamne....

— Cum aŭ să fie proştĭ, brè! decă i-am făcut eŭ întocmaĭ după chipul şi asemănarea mea?! aĭ?

— I-aĭ fi făcut după chip, dar i-aĭ greşit la cap, să nu fie cu supărare sfinţieĭ tale.

— Tacĭ, şi pieĭ, pesimistule! zise Dumnezeŭ foarte aspru, să nu mĕ necăjesc!... Ce'mĭ umbli cu minciunĭ şi cu ponigrelĭ şi cu iscodirĭ de-ale tale?... Cum sunt proştĭ?... eŭ nu'ĭ vĕz proştĭ!

— Eĭ! sfinţia ta, zise Aghiuţă, nu'ĭ vezĭ, că

nicĭ nu prea umbli de la o vreme pe la eĭ, de când aĭ pățit-o—adică să mĕ ierte sfinția ta că 'ndrăsnesc — cu istoria dè... când te-aŭ necinstit, fie cinstită fața sfințieĭ tale....

— Care istorie, bre? întrebâ Dumnezeŭ, încruntat făcêndu-se că nu ține minte — orĭ, maĭ știŭ eŭ? poate că și uitase, că, la Dumnezeŭ, ce nu se poate?

— Eĭ? care istorie?... cu ĕĭ doĭ tîlharĭ... la mijloc... pe Golgota dè...

— Bine, bine, zise Dumnezeŭ, vrînd să schimbe vorba... Tu... aĭ maĭ fost p'acolo, pe la eĭ?

— Da' unde'mĭ fac eŭ veacul, stăpîne? la eĭ și cu eĭ: ziua și noaptea nelipsit, nicĭ în somn nu'ĭ las.. Cine'ĭ crește? cine'ĭ îngrijește? cine'ĭ îndeamnă la bine? D'a dacă's proștĭ?... De când îĭ tot dăscălesc eŭ? giaba: sunt greĭ de cap.

— Bine, bine, zise Sîmpĭetru, vĕzînd pe Dumnezeŭ necăjit, te știm noĭ ce procopsit eștĭ; da' Dumnezeŭ vrea dovezĭ, nu vorbe.. Haide, nu ne maĭ impuia capul! cară-te, cît e cu cinste, că'țĭ maĭ lungesc urechile o toană!...

Ce să facă bietul Aghiuță? A plecat, că știa că Sîmpĭetru nu glumește. Da' ce șĭ-a zis în gîndul luĭ, demonul?

„Dovezĭ poftițĭ? o să vĕ daŭ eŭ și dovezĭ... să vĕ satur."

Și s'a dus... s'a tot dus pînă a ajuns la o cetate nemțească între douĕ ape marĭ și frumoase, tocmaĭ pe la soare-apune... Când să între pe poartă, numa iacătă aude clopotul de seară.

S'a cutremurat Aghiuță și s'a oprit pe loc... A stat el așa, cu coada bîrligată și cu ghiarele înfipte 'n pălmĭ, pînă s'a stîns detot-detot auiala din urmă a acioaiĭ.

Atuncĭ a intrat tipa-tipa în cetate și numaĭ decît a și 'ntâlnit pe un neamț c'o barbă lungă pîn' la brîŭ.

„Guten Abend! — Guten Abend! — Wie geht's? wie steht's, Herr von Gutenberg?“ (Vezĭ dumneata, Aghiuță îĭ știa limba și numele omuluĭ!)

Și... s'a 'mprietenit amândoĭ, și, de colea pînă colea, maĭ una, maĭ alta, s'aŭ dus la berărie.

Ce-or fi vorbit eĭ acolo, ce s'or fi sfătuit, ce i-o fi șoptit neamțuluĭ,—Aghiuța știe; destul că neamțul n'a putut dormì toată nopticica de gîndurĭ... Pe urmă ș'altă noapte și altele multe tot așa; nu putea omul să 'nchiză ochiĭ. S'a bătut cu ideile și cu planurile, s'a sucit, s'a 'nvîrtit, s'a chinuit pînă i-a dat de rost și... a născocit însfîrșit tipografia.

Pe urmă... țin'te hârtie, să nu te rupĭ! Trage'ĭ și trage'ĭ...

La'nceput a mers, cât a mers, încet. Pe urmă, ce'ĭ plesnește p'în cap luĭ Aghiuță? pune o roată la mașină, și când vede că roata merge moale, numaĭ odată se repede, îșĭ încîrligă coada de o spiță și 'ncepe un vîrtej, de sfîrîie că nu se maĭ văd spițele, și ajunge de trage astăzĭ câte 500,000 de coale numĕrul 12 pe ceas: le tipărește, le pune numĕr, le fățuește, le lipește adresele și timbrele și haida! la poște și pe urmă la drumul-de-fier, și aicea Aghiuță iar

cu coada pe o spiţă, şi face pe ceas, şase poştiĭ şi maĭ bine de degrabă ce'ĭ e să'şĭ împarţă bunătăţile.

Şi numaĭ ce să se pomenească odată Sîmpĭetru? Un sgomot şi o tevatură la poarta raiuluĭ, de gândeaĭ că vin Tătariĭ, nu altceva — fluere, sforăiturĭ, uruelĭ, clopote şi un fum...

Ce e? ce e?

E Aghiuţă cu un tren de marfă încărcat cu fel de fel *Bibliĭ, Filosofiĭ, Legiuirĭ, Gazete, Reviste vechĭ, Reviste noue*, şi altele şi altele — le descarcă pe toate şi drept la Dumnezeŭ cu ele. Zice Dumnezeŭ:

„Iar aĭ venit, rĕule?

— Iar, Doamne.

— Ce maĭ veste poveste?

— Ce să fie, Doamne? iaca veniĭ cu hîrţoagele astea: dovezĭ aţĭ cerut, dovezĭ v'am adus. Ia uitaţi-vĕ! ia poftim, sfinte Petre: pune'ţĭ ochelariĭ şi vezĭ..."

Şi se pornì Aghiuţă să'ĭ arate luĭ Dumnezeŭ şi luĭ Sîmpĭetru marfa. Dumnezeŭ se uitâ, sfîntul apostol se uitâ, şi 'ncepură amândoĭ să se scarpine 'n barbă şi să se privească adînc cu ochiĭ lor înţelepţĭ.

„Aşa e, Doamne? întrebâ Aghiuţă."

Da' Dumnezeŭ nu rĕspunse.

„Aşa e, Sfinte Petre?"

Sîmpĭetru... nimic.

„Eĭ? şi ce vreĭ acù? întrebâ Dumnezeŭ.

— Să mi'ĭ daĭ, după cum ne-a fost vorba.

— Brè, ia'ĭ odată şi mĕ lasă 'n pace! zice Dumnezeŭ plictisit..

Aghiuţă, vesel, dă să plece.

„Stăĭ! und'te ducĭ, necuratule?

— Mĕ duc să'ĭ iaŭ.

— Cum?... Apoĭ terfeloagele astea cuĭ le laşĭ? Ia-ţi-le d'aicĭ şi să nu te maĭ vĕz cu aşa prostiĭ, că puĭ pe Petre să'ţĭ taie coada! Auzitu-m'aĭ?"

Când a auzit Aghiuţă asta, şĭ-a luat degrabă marfa şi ţuşt! p'aci ţi-e drumul! a venit înapoĭ cu coada 'ntre picioare.

Ş'aşa a învăţat pe oamenĭ să facă Bibliotecĭ şi Academiĭ naţionale, ca nu cumva vremea să le prăpădească înţelepciunile!

PĂCAT...

I

Un băetan voinic — barba deabia'ĭ mijește, și sub căciula de oaie pĕrul creț și des... și niște ochĭ blânzĭ — și mintos tînĕr. Când a plecat de-acasă să meargă la Bucureștĭ p'atâția anĭ în școlĭ, mama luĭ — de-treabă femee! — l-a sărutat de-atâtea orĭ, ĭ-a potrivit pĕrul, ĭ-a netezit căciula și iar l-a sărurat, și ĭ-a zis:

„Niță, mamă, te ducĭ frumos și sănătos: să-țĭ ajute Dumnezeŭ și Maica Domnuluĭ să'mĭ viĭ înapoĭ tot așa!“

Și cât era de cuminte bătrînica nu s'a maĭ putut stăpânì... a biruit-o plânsul. De multe orĭ a dat el să plece, și ea l-a ținut să'l maĭ mângâie încă. Luĭ ĭ-ardea să se ducă, și măcar că'ĭ era dragă mama, par'că avea acum necaz pe ea că'ĭ prea întârziază plecarea. A plâns și el, ce-ĭ drept, de plânsul eĭ; dar pe când ochiĭ-ĭ eraŭ triștĭ, închipuirea sbura cu bucurie pe

drumul ce i se deschidea lung și necunoscut înainte.

Treĭ anĭ de-o neclintită monotonie... Aceleașĭ ceasurĭ. . aceiașĭ pașĭ.. treĭ anĭ întregĭ! Al patrulea, deși se anunțase dela început a urma aceeașĭ neabătută cale, păstra pentru maĭ târziŭ o noutate, o ciudată surprindere.

Alăturĭ cu seminarul, o casă veche boerească... Dela ferestrele și de pe pridvorul din spatele eĭ, se vedea peste zid în curtea de recreație a școaliĭ. Odată, într'o zi de sĕrbătoare, Niță se plimba singur p'în curte cu o carte în mână: rĕmăsese în școală să se prepare de esamenele apropiate. Era o dogmă încâlcită: el ocolea curtea repețind pe derost cu cartea 'nchisă 'n mână. Anevoie se putea ține minte așa fraze torturate... Deschise iar cartea...

Trecênd prin dreptul zidului, seminaristul tresărì: un ghemotoc de hârtie îl lovì pe mână și alunecând peste cartea deschisă sărì cât colo înaintea luĭ. Niță se oprì pe loc... Neaparat iar o glumă a vreunuĭ camarad... un miez de pâine muiat în cerneală... saŭ cine știe ce.

Se uitâ 'mprejur... In curtea școaliĭ nimenĭ... Lovitura venise dinspre casele dealăturĭ,.. Ridicâ ochiĭ 'n sus și vĕzù la cea maĭ apropiată fereastră vecină, care era deschisă, perdelele mișcându-se ca și cum ar fi fost cineva ascuns îndărăt... Ce-o fi?

Să vedem... Seminaristul s'aplecâ și luâ ghemotocul: era ceva înfășurat înăuntru., Voì să

'l desfacă,.. O înțepătură... Un ac cu gămălie! Ce păcăleală proastă!... Supěrat trîntì ghemotocul și începù să șteargă degetul împuns în fîrvul căruia, după fiece storsătură, creștea repede la loc o mărgea mare roșie.

Ghemotocul isbit cu necaz de pămînt se desfăcù... Intre cutele luĭ o floare!... Cu mirare și cu maĭ multă luare aminte ca 'ntâia oară, el ridică binișor hârtia... In adevěr era o garoafă — ca sângele ce'ĭ curgea din deget — ruptă de curînd...

Desfăcù atuncĭ maĭ bine... Ceva scris...

Trupul tîněr se simțì furnicat din creștet pînă 'n tălpĭ de un fior fierbinte... Căldura toată i se urcâ la frunte... Ascunse în sîn hârtia și floarea, cercetâ de jur împrejur cu ochiĭ să nu fi vězut cineva din școală cele petrecute, și fugì înăuntru fără a maĭ cutezà să ridice ochiĭ la fereastra unde se mișcaŭ perdelele.

*

Bolnav... Frigurĭ și bătaie de inimă, încât nu se putea ține pe picioare. Părintele-director s'a convins că e rěŭ băiatuluĭ și l-a trimis să se odihnească. Niță s'a suit în dormitor, s'a aruncat în pat, a scos din sîn floarea și biletul ș'a citit încă odată, iar, și mereŭ:

„Eștĭ frumos... Dacă aĭ vrea, te-așĭ iubì mult."

... Dacă ar vrea!...

Cine să fie? El nu e copil; e flăcăŭ de douězecĭ și treĭ de anĭ... Cine?... O femee!

Bolnavul sare din pat, iese din dormitor și fără să maĭ anunțe pe cineva, după cum cere

regulamentul, iese pe poartă. Pe dinaintea caselor vecine, el îşĭ potoleşte pasul şi trece peste drum ca să poată a pucatoată faţada dintr'o singură căutătură. Ferestrele dela pod sunt toate închise şi perdelele lăsate.

El ştie că e frumos... Mama ĭ-a spus-o adesea, poate maĭ adesea fetele din sat, dar de sigur maĭ mult decât toate sora luĭ Cuţiteiu, Sultana, care nu ĭ-a spus-o nicĭ-odată... Cu dragoste amestecată şi cu puţină mândrie zîmbeşte el când îĭ vine acù în minte mama luĭ.

S'a înserat bine şi seminaristul tot se plimbă de colo pînă colo pe dinaintea casiĭ unde se află acea femee care l-ar iubì mult „dacă ar vrea el“... Clopotul puntru cină sună la şcoală. Asta 'l deşteaptă; el grăbeşte şi întră.

Sunt toţĭ la masă; luĭ nu-ĭ e foame... Merge şi se culcă aşezând sub pernă biletul şi garofa, după ce iarăşĭ priveşte îndelung icoana acelor vorbe, pe care de-acù nu le maĭ poate uita vreodată.

Sgomotul celorlalţĭ băeţĭ venind în dormitor îl supără foarte. La întrarea lor, el vîră iute mâna sub căpătâiŭ, apucă bogăţia ascunsă şi stă nemişcat... Uniĭ îl întreabă câte ceva... nu înţelege bine ce... el nu suflă, prefăcêndu-se adormit.

Aproape de miezul nopţiĭ. Dorm în sfîrşit toţĭ. Niţă se scoală încetinel şi cu cea maĭ mare precauţie iese; găseşte uşa săliĭ pe pipăite şi coboară în curte... La fereastră lumină... giamurile deschise şi perdelele lăsate. El remâne cu ochiĭ pironiţĭ acolo, rătăcind în altă lume,

pe care o visase par'că adesea, dar nu spera s'o vază vreodată.

Flăcăul îşĭ umflă pieptul, întinzĕndu-şĭ braţele amorţite de frigurĭ, pînă'ĭ trosnesc încheeturile, când perdelele se daŭ într'o parte şi o femee pune mâna pe geamurĭ să le închiză. Seminaristul îngheaţă; vrea să strige; dar nu poate, şi pînă să treacă efectul loviturii, fereastra e închisă, perdelele lăsate la loc şi lumina stînsă.

Se apropie de ziuă cînd tînĕrul se hotăreşte să se 'ntoarcă 'n dormitor... Se trînteşte pe brîncĭ în pat, îşĭ reazimă inima, în care simte o strînsoare nedefinită, pe mâna dreaptă şi pe cea stîngă fruntea caldă — adoarme şi doarme dus pînă la clopotul de gustare.

Treĭ nopţĭ de pândă... patru... cincĭ... şi tot atâtea zile maĭ grele ca nopţile: ceasurĭ de cursurĭ şi de meditaţiĭ... sgomotul camarazilor, neputinţa de a sta singur cu închipuirea luĭ... şi frigurile... şi ferestrele tot închise... şi perdelele vecĭnic lăsate.

Doctorul, un om de spirit, când părintele-directorul ĭ-a prezentat pe Niţă, l'a mângâiat pe tînĕr, apucându'l în glumă de tuleele din barbă, ş'a zis:

„N'are nimic, părinte ;... să se plimbe maĭ des... şi 'ĭ trece."

Duminica.. În sfîrşit!

Niţă a fost îndemnat de camarazĭ şi de părintele-directorul să iasă la plimbare ; el a pre-

ferit să stea la școală ca să se poată ajunge cu lecțiile, rĕmase 'n urmă din pricina frigurilor... Firește că superiorul a fost încântat de atâta sirguință.

Dejunul s'a isprăvit... Acum școala este iar deșartă. Silitorul seminarist trece către curtea din fund... Dar dacă ferestrele or fi tot închise?... Nu—și n'apucă să ridice ochiĭ doritorĭ și vede venindu'ĭ prin aer un noŭ ghem care 'ntr'o clipă îĭ cade la picioare... Ĕsta nu maĭ e prins cu un ac — e legat cu o cordeluță roșie:

„Trecĭ la miezul nopțiĭ... Te aștept... O să vezĭ cât te iubesc."

Și niciŏ mișcare la perdele... niciŏ arătare!... Ziua trece încet... e însă uneorĭ atâta dulceață și'n chinul așteptăriĭ! Dar noaptea! niciŏdată n'aŭ adormit seminariștiĭ așa de târziŭ!... Din norocire, maĭ pe urmă niciŏ piedecă.

Sare peste poartă fără sgomot și se 'ndreaptă sigur către ținta știută. O femee în umbra ganguluĭ!... El se oprește înecat. Ea îĭ șeptește: „Vino, te așteaptă!"... Atuncĭ... nu e chiar asta!

El se lasă să'l ia de mână și să'l ducă p'în întuneric încetișor... O scară strîmtă... încăperĭ întunecoase... iar câteva trepte. Voĭnicul merge machinal lăsându-se tîrît ca un copil somnoros de mâna femeiĭ. La fiece pas nesigur, la fiece șovăire, o oprire de un moment, o povățuire discretă, o șoptă de încurajare și înainte!

Se opresc... Femeea îl lasă de mână... O clipă, părăsit în locul orb și necunoscut, el e 'n pierzare — o coloană aplecată căreia i s'ar smulge propteaua de siguranță, — aude urechile cum

îĭ țiuĭesc de tare și simte genunchiĭ părăsindu'l.

Acum femeea lovește surd cu vîrful unghiilor pe o ușe — sunt lîngă o ușe — care îndată se deschide.

E lumină înăuntru — lumină albastră... un albastru molcom și leneș... Femeea care l-a condus p'în întunerec îl împinge binișor în lumină. Coloana cedând se apleacă, cu toată greutatea trupuluĭ puternic de douĕzecĭ și treĭ de anĭ, în albastru... și ușa se 'nchide pe dinafară.

Vorbe?... Incap vorbe?

Cum o femee știe alintà — cum degetele eĭ delicate se înfig în mușchiĭ încordațĭ — și gura eĭ rece ca ghiața — și ochiĭ eĭ bețĭ — și puful mĕrunt de pe obrajiĭ aprinșĭ sbîrlit de fiorĭ — încovoiala lângedá a trupuluĭ — izbiturile inimeĭ eĭ de pereţiĭ sînuluĭ — şi mirosul fără nume ce'ĭ radiează din rădăcinile păruluĭ — şi cât e de bine să te părăseștĭ în stăpînirea acestor atâtea simțirĭ ce te 'nvĕluesc din toate părţile ca nişte vîrteje de aburĭ calzĭ săturaţĭ de esenţe adormitoare...

Cu vorbe să le spun?... Astea se simt și se gândesc, de spus nu se pot spune... A fost o smăcinare a sufletuluĭ dulce şi dureroasă, o exaltare a simţiriĭ îngrozitoare și delicioasă.

Multe nopţĭ asemenea și fiecare neasemĕnate... Libaţiunĭ sub razele lămpiĭ albastre; toate nebuniile închipuite și neînchipuite; anecdote picante de care el avea un repertoriŭ popular așa de bogat; scene de gelozie fără cuvînt și din chiar senin; și jocurĭ, și mușcăturĭ; și lupte

atât de inegale, pentru ea ca putere, pentru el ca farmec... ș'apoĭ, după atâta oboseală, povestirea reciprocă a celor întîmplate maĭ înainte de a se cunoaște.

El avea puțin de povestit... Așa era de strîmt satul unde trăisă și așa de puțin însemnată viața luĭ până când «l-a ințepat un ac cu gămălie!»... Șiret țăranul—ține mult la această cădere de frază; știa el bine că, insoțită de sugerea degetuluĭ ințepat și de o privire pe sub sprincenele posomorîte cu bunătate, are să fie cu prisos rĕsplătit.

Ea însă avea maĭ multe de spus, și povestea eĭ era destul de tristă.—Cincĭ anĭ de viață cu un om stovit, apoĭ nebun și paralitic; în urmă, vĕduvă, cu un copil bolnav și càpiŭ—o fetiță, care roade și mănâncă lucurile din casă și care trebue păzită foarte de aproape să nu dea foc. Interese marĭ... o avere colosală... consiliŭ de familie... soacră și cumnațĭ—niște creaturĭ aspre și brutale, care fac împrejuru-ĭ o poliție desgustătoare.

Și aci, față cu fraza luĭ de predilecție, venea așa de potrivit.

»Inchipue'țĭ ce sete mĭ-e de viață! ce dor îmĭ era de tine!»

Căldura strînsă atâta vreme în ființa aceea frumoasă se revĕrsa acuma 'n afară cu o pornire nebiruită: a fost pentru el scurtă dar plină acea vreme fericită.

S'a sfîrşit însă.

El a trebuit să renunţe la ea, când între eĭ s'a ridicat zidul consiliuluĭ de familie. Acesta fireşte nu putea îngădui o aşa rătăcire... Plângerĭ... revoltă—de prisos. O ultimă sforţare din partea desperatuluĭ a fost întîmpinată într'un chip deciziv.

Când seminaristul a îndrăsnit să nesocotească recomandaţiile imperioase ce'ĭ fuseseră comunicate şi să calce pragul, pe care aldată pâşea la fericirea ce-o socotea un drept câştigat, scump a trebuit să'şĭ plătească pasul inprudent. A fost o maltratare meritată poate, dar orĭcum prea sălbatică. Sbiriĭ însărcinaţĭ cu corecţiunea cutezătoruluĭ aŭ făcut exces de zel: nenorocitul, luat fără veste, a, fost strivit de loviturĭ... capul spart, pieptul pisat cu călcăile. In stare de completă nesimţire, a fost aruncat în poarta şcoaliĭ, unde l-aŭ găsit, a doua zi dimineaţa, oameniĭ de serviciŭ maĭ mult mort decât viŭ.

Toate alergăturile şi stăruinţele părinteluĭ-directorul ca să facă a se descoperi şi pedepsi criminaliĭ, care atentaseră aşa de crunt la viaţa elevuluĭ favorit, aŭ trebuit să înceteze. Bătrînul a fost chemat înaintea înaltelor feţe păstoreştĭ. Acelea ĭ-aŭ adus aspre mustrărĭ că nu'şĭ vede de datorie, că nu îngrijeşte destul de serios de moralitatea şcolarilor, şi l-aŭ făcut să înţeleagă că dacă voeşte să maĭ rĕmână director, n'are să se amestice în cele ce se întîmplă afară din poarta seminaruluĭ: asta e treaba obrazelor judecătoreştĭ, nu a celor bisericeştĭ!

Niţă a stat mult între viaţă şi moarte; lunĭ

întregĭ aŭ trecut pînă să se poată întrema. El n'a murit din asta; dar poate că nopţile pe care mama, chemată în grabă, le-a petrecut la căpătâiul nenorocituluĭ, să-ĭ fi scurtat cu mult zilele bieteĭ bătrîne. De atuncĭ el a rămas cu o boală de inimă, care ĭ-a cauzat pînă la moarte multe momente neplăcute.

Dar era întremat... El porni să caute norocul pierdut... Prea tîrziŭ... Casele se dărîmaŭ şi lucrarea începuse din aripa unde aldată era odaia albastră... Femeea murisă... Copila bolnavă era într'un institut de educaţie în străinătate... Consiliul de familie nu stetea cu mâinile'n sîn.

Maĭ întâĭ o resemnare sfîntă, apoĭ puţin câte puţin, dacă nu uitarea cel puţin potolirea doruluĭ sub grămădirea anilor. Zece anĭ!... Seminaristul este acuma preot,—preotul Niţă din Dobrenĭ—om aşezat şi foarte bine vězut de toată obştea.

De dimineaţă oraşul de reşedinţă al judeţuluĭ e foarte animat—tîrgul anual. Preotul Niţă umblă prin strada mare cum se umblă la tîrg de colo pînă colo, orĭ încotro, fără o ţintă hotărîtă...

Inaintea cafeneliĭ din centru e strînsă lume multă, care priveşte la ceva şi rîde în gura mare... Poate un animal savant, care denunţă vîrsta şi viţiile spectatorilor: orĭ vreo paiaţă... orĭ altceva. Grămada de lume sporeşte necontenit... Popa urmează după mulţime. Pe trotuarul ca-

fanelii pe scaune și'n picioare stau notabilii orașului — reprezentanții județului în vacanță parlamentară, membrii tribunalului, funcționarii dela prefectură, primărie, casierie, ofițeri: de jur împrejur lumea pestriță de toate treptele stă în semicerc. In mijloc se petrece comedia. Popa Niță se vîră și el.

Ce este? Ce face atâta sensație?

Un copil de vreo opt nouĕ ani, sdrențeros și murdar, cu picioarele goale, îmbrăcat în haine nepotrivite—un gheroc mare, a cărui talie îi vine până la glesne, în cap un cilindru turtit—face caraghiozlicuri.

Este un mititel măscăriciŭ foarte destrăbălat —jigărit, sfrejit și galben; pulpele-i uscate care se vĕd prin sfîșiitura nădragilor sunt pline de jupuituri. Așa de prăpădit, este totuși foarte îndresneț. Fumează o țigară lungă, să strîmbă într'un chip straniŭ, păcălește și'n jură pe boeri chemându'i dupe porecla știută. Incepe să cânte un cântec rușinos jucând ciamparalele, făcênd gesturi și mișcări neiertate... Lumea face un haz nespus... O țărancă bătrînă, care e'n rîndul întâiŭ al spectatorilor, rușinată de refrenul pe care copilul i-l aruncă ei cu o intenție diabolică, își caută loc să scape de privirile întoarse asupră-i, se'nchină și zice depărtându-se:

«Cine știe ce păcate! Să ferească Dumnezeŭ pe orice copil!"

Mititelul, obosit s'a oprit: merge să salute foarte comic cu cilindrul lui enorm pe boeri, și s'așează pe un scaun picior peste picior alături cu domnul senator... Altă țigară... Domnul se-

nator îl trătează cu cafea și rom. Alt „amic“ îl maĭ îmbiie încă cu un păhărel... și încă unul...

Copilul se scoală și 'ncepe iar jocul... Acu mișcările și gesturile sunt și maĭ deșuchiate... Cu 'ncetul însă membrele pierd siguranța și simetria mișcărilor; cântecul e surd, articularea inegală... încă o strofă!... Dar gâfăiala îl îneacă... Cântărețul se oprește un moment cletinându-să, moale de mijloc: e galben ca ceara; ochiĭ-ĭ crucesc stinșĭ în fundul capuluĭ... O sforțare, excitat de îndemnul unanim al amatorilor!... Oftează adînc, dă să rădice piciorul, se'nvĕrtește în loc și trupșorul sdrobit atâta se prăbușeste greŭ pe marginea trotuaruluĭ. —Beat mort!

Se grămădise lume prea multă... circulația din obor în oraș era întreruptă. Polițaiul chemâ pe un vătășel care ridicâ de acolo pe micul desfrînat, ca să risipească aglomerația.

Popa Niță, cu pumniĭ încleștațĭ se suì pe trotoar și apostrofâ, cu accentul celeĭ maĭ marĭ indignărĭ, pe ceĭ ce rîdeaŭ:

„E păcat, Domnilor! gândiți-vĕ! Creștinĭ!... Frumos!... Mare păcat!“

Se'nțelege că lumea care se amuzase așa de bine n'a găsit nicĭdecum la locul eĭ apostrofa moralistuluĭ și i-a plătit-o cu sarcasme groase. Popa nu'șĭ putea găsi liniștea: el bătea nervos cu degetele pe tabla de marmură a mesiĭ, mormăind între dințĭ fel-de-fel de exclamațiĭ de indignare.

Cafegìul, care ştia multe, fu gata să'ĭ dea toate amĕnuntele asupra aceluĭ copil. De necrezut, dar adevĕrat... și popa ascultâ încremenit:

E un copil de familie bună — O văduvă a unuĭ boer nebun—Inamorată cu un băiat dela ţară, un seminarist—Insărcinată—Ruşinea lumiĭ.— Merge să nască la moşie—Copilul e aruncat: creşte la o ţàrancă bătrînă care moare ş'aceea şi el remâne pe drumurĭ--Aci în oraş e pripăşit de vreo şase lunĭ: a venit să cerşească şi, fiind drăcos de fel, din jucărie 'n jucărie a ajuns în halul ĕsta—O fată bolnavă, fugită dela şcoală prin străinătăţĭ, ajunsă rĕŭ pe-acolo; găsită pe urmă de epitropĭ şi'ntoarsă în Bucureştĭ: aci fuge cu un ofiţer, dela ofiţer pleacă cu altul.— Cu băiatul a vrut să'şĭ facă pomană un cizmar: l-a luat ucenic; aş! pungaşuluĭ nu'ĭ ardea de lucru—soiŭ rĕŭ! învĕţat să ceară, să fumeze şi să bea. Meşterul l-a bătut odată părinteşte; neprocopsitul a fugit, şi de atuncĭ trăeşte aşa: spune obrăznicií, măscărĭ, caragiozlîcurĭ, şi capĕtă şi el o bucăţică de pâĭne; se'nţoleşte dela unul, ş'altul de pomană, şi doarme Dumnezeŭ ştie unde'l ajunge oboseala.—Istoria asta de-aminterĭ tot oraşul o ştie; de-aia 'l şi cheamă „Mitu Boerul".

Popa, cu coatele pe masă, strîngêndu'şĭ tîmplele 'n pumnĭ, rĕmase înecat de sudoarea, cu ochiĭ ţintiţĭ la o muscă ce umbla mĕrunţel pe tabla de marmură albă: el urmărì insecta pînă la marginea mesiĭ. Ce socoteală s'o fi făcut în capul cel mic cât un bōb de mac, nu se poate spune: destul că musca stete pe loc, îşĭ

desmorţi labele de dinapoĭ înpleticindu-le una de alta, îşĭ netezi frumos mustăţile cu labele de dinainte, apoĭ deodată se 'nnălţâ şi pieri. Omul, deşteptat, se ridicâ de pe scaun şi ieşi.

Cercetărĭ zadarnice... Nu putea găsi copilul. Toate informaţiile vătăşeilor de noapte eraŭ greşite: La cazarma pompierilor, nu era... în gangul poştiĭ, nu... sub şopronul primărieĭ asemenea: nicĭ aicĭ, nicĭ acolo. Treĭ, patru ceasurĭ de goană după o ştire exactă. In piaţă, vătăşelul ştie sigur că Mitu Boerul a întrat adineorĭ cu maĭ mulţĭ ofiţerĭ şi funcţionarĭ la cafeneaua din colţ, unde „cântă fetele teatru".

A făcut o nepomenită sensaţie popa intrând cu figura luĭ sperioasă în localul muzelor profane.

„Uite şi părintele!" a stigat procurorul cu tonul de satisfacţie cu care se 'ntîmpină de regulă un musafir întârziat. Iar una dintre cântăreţe, care şedea pe genunchiĭ casieruluĭ la aceeaşĭ masă cu tînĕrul magistrat a adăogat:

„Blagosloveşte, taică părinte!"

Atuncĭ s'a pornit un hohot, aplauze, tropăiturĭ, şuiere, rĕcnete: „Bravo, popa! Bis popa!" —Infernal! o menajerie care arde...

Succesul colosal şi spontaneŭ n'a afectat câtuşĭ de puţin pe omul nostru: sgomotul din fundul acestuĭ suflet covîrşia furtuna veselă deafară. Popa a naintat hotărît pînă în mijlocul săliĭ, a căutat cu ochiĭ în toate părţile şi a plecat grăbit de sub ploaia de rîsete, de glume

răutăcioase și de huiduelĭ...

Nu e nicĭ aicĭ... Dar nu se poate să se întoarcă la gazdă singur... Peste putință... Inainte !... Incă un vătășel; poate la sfîntul Ioan în curtea bisericiĭ; doarme băiatul uneorĭ și acolo, când e vremea bună...

... Era în adevĕr acolo...

La spatele altaruluĭ, unde un felinar din rĕspîntie aruncă razele-ĭ afumate, se odihnea mototolit, cu capul pe un mormînt fără nume nicĭ îngrădeală, un om mic... Tocmaĭ acuma luâ seama preotul cât umblet făcuse și se așezâ binișor jos să'șĭ potolească mișcările inimiĭ. El întinse cu sfială mâna spre capul băiatuluĭ: atuncĭ simți distinct la arătătorul drept o înțăpătură de ac... Da—era aci lângă el pe pămîntul gol rodul nopților petrecute în lumina albastră. Copil în rĕsboiŭ cu lumea așa de timpuriŭ, el par'că 'ntr'adins poposise lîngă altar, doar o putea intra pe furiș sub ochiĭ luĭ Dumnezeŭ, care, de când îl împinsese la viață, nu se 'ndura să'ĭ arunce odată măcar o căutătură.

„Doamne! șoptì popa plin de obidă: uite-te la el, Doamne uite-te și la el!“

Și apucând bine în brațe mototolul adormit, se sculâ puternic în picioare și pornì Băiatul, deșteptat de sguduială, mormăì somnoros o înjurătură și adormì iarășĭ în brațele care'l strîngeaŭ cu atâta patimă.

Pe stradele întunecate ale orașuluĭ, omul care'șĭ ducea comoara avù norocul să nu dea de

nicio piedică: era ceasul când și felinarele pot fi stinse, când și vătășeii trebuesc să doarmă. Ajunse la gazdă, deșteptâ vizitiul și pe hangiŭ, plătì și plecâ. A doua zi, înainte de nămiez, eraŭ în Dobrenĭ acasă.

Preoteasa nu putea fi tocmaĭ mulțumită de ce'i adusese bărbatul dela tîrg. Nu-ĭ puțină greutate să aducĭ la o stare cuviincioasă un așa gunoiŭ de copil. Tot trupul i-era numa jupuelĭ și bube din pricina scărpinăturilor și necurățenieĭ. Câte lăuturĭ, câte leșiĭ și alifiĭ aŭ trebuit pentru ca să ridice treptat de pe ființa părăsită coaja în care o înveliseră atâția anĭ de mizerie!

Copilul s'a lăsat bucuros să facă cu el ce-aŭ vrut. Maĭ greŭ de tămăduit decât bubele eraŭ apucăturile și năravurile... Până la urmă însă și acestea aŭ fost să fie învinse: povețele, blândețea, o vorbă aspră la soroace, devotamentul oamenilor bunĭ care'l luaseră la sînul lor cald, și maĭ ales o boală îndelungată aŭ gonit, dacă nu cu desăvârșire, cel puțin în cea maĭ mare parte și pornirile și deprinderile rele. Nu e peste putință grădinaruluĭ priceput și răbdător să îndrepteze un copăcel fraged pornit să crească srîmb.

Când, scăpat cu totul de verminà, l-aŭ îmbrăcat întro duminică în haĭne nouĕ—mintean cu șireturĭ de fir, ițarașĭ albĭ cu șnur negru de mătase și pălărie cu panglicuță tricoloră, și ĭ-a zis părintele: „Să le porțĭ sănătos, Mitule! să

creştĭ mare cu minte şi noroc!" copilul a pus mâĭnile în buzunare, s'a privit serios şi 'ndelungat în oglindă şi s'a pornit pe un rîs... şi rîzĭ! De rîsul luĭ a 'nceput să rîză şi femeea şi bărbatul. Dar când s'a 'ntors copilul cu faţa la eĭ şi li s'aŭ întîlnit privirile, părintele l-a luat în braţe, l-a sărutat de multe orĭ şi s'a pornit pe un plâns... şi plângĭ!... ş'a 'nceput şi copilul şi femeea.

S'aŭ dus pe urmă la biserică. Mitu în haĭnele nouĕ a făcut sensaţie... Maĭ ales femeile care maĭ de care l-aŭ alintat, că era ş'un copil curăţel.

Atâta numa rĕŭ de tot: Mitu era bolnav—tusă seacă, durerĭ la lingurea, nu mânca nimic şi câtu-ĭ ziua 'l tragea la somn... Frigurĭ?... Deochiŭ?... Lingoare?...

Era boala câĭnească... zăcea pe prispă la soare... d'abia se maĭ tîra... Doftoriĭ, descântece, de geaba: se gunoia, se istovea vĕzênd cu ochiĭ!... Scurtă căuta se fie bucuria, şi cu cât omul o vedea scurtându-se cu atâtaĭ creştea fioroasa închipuire că azĭ mâine o să se sfîrşească fericirea găsită pe neaşteptate... Iată acuma se stingea de tot lumina ce'ĭ rĕsărisă în cale fără veste... vopaiţa era pe isprăvite.

Preotul aţipise despre ziuă îmbrăcat... Femeea sta tot deşteaptă lîngă bolnav, care dormea de o zi şi maĭ bine. Ea puse mâna pe obrazul copiluluĭ—rece; aplecâ urechia la gura luĭ deschisă—nimic!

„Scoal', părinte! ţipâ ea îngrozitor... Nu maĭ suflă!"

Omul sărì în picioare, luâ băiatul în braţe şi fugì în curte strigând,

„Săriţĭ, oamenĭ bunĭ ! săriţĭ !"

Se arăta peste culmea dealuluĭ soarele... O mulţime de bărbaţĭ şi maĭ ales de femeĭ se strînse. Preotul pusesă copilul ţeapĕn pe prispă şi'l bocea în genunchĭ... O femee ţinea lumînarea.

Dar nu-ĭ mort încă... Un descântec cu apă ne'ncepută... Copilul pare că mişcă... Il ridică de mijloc încetinel... El deschide lin ochiĭ, rĕsuflă şi zice cu glasul stins :

„Mĭ-e foame !"

Bun doftor aerul Dobrenilor ! Acea fiinţă curăţită pe dinafară trebuia şi pe dinăuntru premenită : asta era treaba luĭ şi a luat-o foarte binevoitor asupră-şĭ. A fost dureroasă şi crudă operaţie ; dar era neapărată şi din norocire a isbutit.

Băiatul scapat cu desăvîrşire, sânge proaspăt începù să-ĭ rumenească obrajiĭ, aşa de veştezĭ maĭ nainte, şi să umple ochiĭ luĭ posomorîţĭ şi 'ntunecoşí pînă aci, de lumină şi veselie. Fusese o luptă extremă înfricoşată : viaţa pâşea acuma nainte strălucitoare şi mândră de aşa biruinţă.

Pe când preoteasa Sultana atîrna în biserica din Dobrenĭ o icoană frumoasă dăruită Maiciĭ Domnuluĭ pentru că'ĭ dăruisse ce a fost rugat-o ea, în orăşelul de reşedinţă era oarecare mişcare la cafeneaua din centru ; se aflase de ur-

ma luĭ Mitu Boerul.

Dispariția luĭ nu putuse trece neluată 'n seamă: era o pagubă reală pentru atâția amatorĭ de giumbușurĭ. Nu se știa ce să fie: fugise?... murise?—In sfîrșit se aflase adevĕrul. O notiță publicată în gazeta locală arăta că, în vremea bîlciuluĭ, un popă de țară, care umblase noaptea beat pe la *Café-Chantant*, întrebase din vătășel în vătășel depre băiat... Popa de sigur îl luase.

Procurorul luâ afacerea în mână și, „cu o inteligență și un zel care'ĭ fac adevĕrată onoare", descoperi că „victima raptuluĭ" se află la Popa Niță din Dobreniĭ-de-plaiŭ. Atuncĭ tînĕrul magistrat, însoțit de forța publică, a plecat la cuvenita cercetare locală.

Revoltat că vrea să'ĭ ia băiatul, preotul a făcut o elocuentă apărare a cauzeĭ sale...

Un copil bîntuit de foame; în prada unor pornirĭ rușinoase și omorîtoare chiar pentru un om copt; desfrînat prin îndemnul lumiĭ batjocoritoare, nesățioasă de petrecerĭ... Scăpat de așa vitregă soartă, întors dela o atât de rătăcită cale—de la moarte la viață... Dormea pe pămîntul gol, bolnav și înbĕtat, cu trupul fript din creștet până în tălpĭ de pecingine murdară, cu inima smintită de ticăloșie... Ce-ar fi făcut copilul ĕsta fără adăpost nicĭ milă, când ar fi început zloata și gerul?—Ar fi murit pe o grămadă de gunoiŭ, ca un câine hărbar fără stăpîn. Și să zicĭ c'ar fi putut înfrunta atâta vijelie înverșunată!—

ce-ar fi ajuns?. . Spitalul de nebunĭ... Temniţa... Ocna !

Cuvîntul oratoruluĭ câştigase aproape pe toţĭ asistenţiĭ... Se vedea pe chipurile tuturor o împresie binevoitoare. Procurorul însă a rěspuns scurt şi rěspicat:

„Popo, nu poţĭ secuestra minorul ! minorul trebue restituit cuĭ de drept: legea e cu el, legea protege pe minorĭ !... „*Dura lex, sed lex* !“

Tonul magistral şi sever, cuvintele înalte şi demne ale procuroruluĭ, neapărat că trebuiaŭ să rěstoarnă impresia ce preotul obţinuse cu elocuenţa-ĭ sentimentală. Şi notarul începù să scrie, sub dictarea omuluĭ legiĭ, procesul-verbal.

Era hotărît: îĭ lua copilul! El nu'l putea lăsa însă !... Dar. . i'l ia !

Popa clipi aiurit şi vězù înainte sânge... Chiar pentru o faptă saŭ numaĭ pentru o demonstraţie, însuşĭ n'ar fi putut-o spune—el se repezì 'n odaie şi luâ puşca din cuĭŭ, când cumnatusěŭ Cuţiteiŭ, primarul, om vězut şi umblat prin multe, întrâ după el şi'l apucâ de mână... Şi popa înţelese că niciodată, în clipe aşa de înalte, inspiraţia nu trebue căutată la un chilometru; ea ne stă sub nas—cine se uită departe fireşte n'o s'o vază... Popa puse puşca 'n cuiŭ—descuiâ lada, scotocì în fund, şi lăsâ cu multă discreţie capacul, aşezând la loc velinţa pe de-asupra.

Primarul trecù iarăşĭ unde scria procesul-verbal... Omul legiĭ dicta:

„Dispunem dar“...

Cuţiteiŭ întrerupse, cerênd foarte respectos iertăciune magistratuluĭ să'ĭ spuie ceva... şi ieşiră

amîndoĭ în tindă.

„Domnule procuror, şoptì primarul cu o anume privire, popa este un om foarte de treabă... Nu'l cunoaşteţĭ... Poftiţĭ, poftiţĭ!"

Şi deschizênd uşa, întroduse foarte politicos pe junele licenţiat în odaia unde'l astepta nerăbdător părintele... Şi aşa... se făcură toate bune... Procesul-verbal nicĭ nu trebuia schimbat: totul sta în încheiere. Procurorul întrebâ pe notar:

„Unde am ajuns?

—Dispunem dar...» rĕspunse notarul cu toată gravitatea.

„Nu aşa, zise procurorul: dispunem *însă*"

Şi spre mulţumirea tutulor, reprezentantul ministeruluĭ public dictâ:

„Dispunem însă— considerând informaţiile cele maĭ amĕnunţite, care unanim arată pe sfinţia-sa părintele Niţă din Dobrenĭ-de-plaiŭ ca pe un om cu cele maĭ frumoase calităţĭ; considerând pe de altă parte progresele fizice şi morale realizate, sub îngrijirea sfinţieĭ-sale, de către minorul Mitu, supranumit «Boerul» —dispunem a rĕmânea sus menţionatul minor, în complectă lipsă de ascendenţĭ, sub paza şi rĕspunderea acestuĭ meritos şi caritabil preot."

Seara a fost masă mare la popa Niţă. Domnul procuror a trebuit să cedeze rugăciunelor tutulor şi să'şĭ amâne plecarea pe a doua zi. El „s'a crezut dator" să facă la prânz cele maĭ sincere şi maĭ călduroase laude sentimentelor umane ale părinteluĭ, „al căruĭ exemplu nu s'ar putea în deajuns recomanda".—Domnul procu-

ror vorbea mult și frumos—era foarte vesel; diplomatul Cuțiteiŭ zimbea cu mult înțeles făcênd preotuluĭ cu ochiul, pe când acesta ținea între genunchĭ pe Mitu și, cu gândul pe altă lume, îĭ trecea încet cu mâna prin pĕrul bălan și moale.

Uneĭ femeĭ ca preoteasa Sultana, așa de bună cu un copil sîrman străin, trebuia să'ĭ dea Dumnezeŭ o bucurie—și ĭ-a dat-o: în același an a avut o fetiță... Dar ce bucurie! Multă bătae de cap și trudă ĭ-a trebuit ca s'o crească—pentru că era și un copil ciudat! De mirare cum dintr'o mamă atât de blajină și supusă să nască așa fire!...

Aveaŭ odată un vițel; îl scoaseseră din necaz—se prăpădise vaca și rĕmăsese bietul fără țîță... Cine-l îngrijea?—Ileana—să fi fost p'atuncĭ fetică de vreo doĭspre-zece anĭ. Cine'l hrănea? Cine se rugase cu cerul și cu pămîntul de mă-sa s'o lase să culce vițelul plăpînd cu ea în casă?—Ileana. Era o dragoste ne maĭ pomenită. Intr'o dimineață însă, ea se sculâ bufnind: nu vrea să vorbească nicĭ cu mama nicĭ cu tata; eĭ, ca părințiĭ, vĕzênd-o iar în toane rele, o ocărîră! ea fugì în grădină. Aicĭ s'apucâ să se joace ca de obiceiŭ cu Priĭan ĕl mic: îl prinse să-l mângâie și, încleștându-șĭ dințiĭ, îl strînse tare de bot. Orĭ n'avea nicĭ el chef de joc în dimineața ceea, orĭ îl supĕrase prea tare semnul eĭ de dragoste, animalul se smuncì și se depărtâ țifnind. Ea îl che-

mâ—el n'ascultâ... Merse după el—el nu vrù... Se restì la el—Priĭan fugì... Şi tot aşa şi iar aşa... Incăpăţinarea luĭ creştea potrivit cu stăruinţele eĭ. Nu vrea şi pace.. Obosită, cu tot sângele 'n obrajĭ, tremurând de ciudă, ea se duse, luâ o bucată de mămăligă şi o bardă şi se'ntoarse iar... Cum o vĕzù venind, Priĭan se'nfipse în copite şi bîrligâ coada... Ea se apropiâ binişor-binişor... cu mâna stîngă întinsă, cu dreapta ascunsă la spate, spunênd prietenuluĭ eĭ, care o necăjise, vorbe mângâioase... El ţintì asupră-ĭ ochiĭ marĭ şi proştĭ şi cu şi fără încredere, aruncându'ĭ din afundul nărilor umede duhoarea dulce de lapte... Stete nemişcat... Fata înaintâ lin mâna... Priĭan întinse botul fraged, dar, pînă s'apuce bucăţica, Ileana îĭ trase una cu sete în stuful creţ din frunte; tăişul se'nfipse adînc în osul încă necopt. Capul drăguţ al luĭ Priĭan se'nnecâ în sânge... Sìrmanul se tăvălì şi începù se svîcnească grozav din picioare...

Mama o vĕzù venind întunecată şi stropită de sânge pe obraz, pe mâinĭ, şi piept.

„Ce e?

—Am tăiat pe Priĭan în fundul grădiniĭ... Aĭ să'ţĭ arăt!“

Când ajunseră, Priĭan se isprevise de tot.

„Haìnă-haìnă! strigâ mama... De ce?

— Iac'aşa!“

A bătut-o rĕŭ; ea a răbdat—nicĭo vorbă, nicĭo lacrimă.—Mama însă s'a văicărat mult de mâhnire şi de grije...

Dar când s'a supărat pe tat'sĕŭ şi ĭ-a trîntit candela din cuiŭ şi a umblat fugară treĭ zile

p'în pădure, de nu maĭ știaŭ und' s'o caute?... Dar maĭ târziŭ — fată mare! — când, dintr'o vorbă de nimica, a înșfăcat în brațe pe Stanca Radiĭ, și nicĭ una nicĭ alta s'o arunce de sus de pe tăpșan, unde să făcea hora, de rîpă?.. Aŭ trebuit doĭ flăcăĭ să lupte s'o scape pe Stanca... Păcat de așa frumusețe și mândrețe de femee să fie așa de cruntă și dîrje!

Pe biata preoteasa Sultana a chemat-o Maica Domnuluĭ de vreme... A plâns-o mult bărbatul pe blînda femee, pe care o iubise atâta pentru sufletul eĭ cel bun, pentru mila eĭ de sîrmanul cules de pe drumurĭ.

Vĕduvul nemângâiat șĭ-a măritat fata curînd după moartea nevestiĭ: nu maĭ era de traiŭ — trebuia odată căpătuită.

E un om de treabă ginerele; dar e slab de înger... urît și moale de genunchĭ... vorbește peltic... pricepe greŭ... Bun om, cum se cade... dar nu e ce-ar fi să fie—maĭ ales pentru astfel de femee, alt bărbat trebuia.

Mitu a crescut mare și voinic... Astăzĭ el este învĕțător în Dobrenĭ. Părintele Niță a dorit mult să'l aibă aproape și a isbutit să'l permute aicĭ de acum șase lunĭ, ca sa'l poată însura și așeza.

II

Toate acestea trec acum prin mintea părin-

teluĭ Niţă şi de-aceea bătrînul e foatre mâhnit. Zadarnic luptă să gonească gândurile care'l frămîntă,—cântecul de-afară i le încarcă şi maĭ tare: Ileana fata luĭ, nevasta luĭ Matache, şade în curte cu bărbia rezemată în mână şi cântă.

Ileana cântă frumos, e ştiută; dar acuma căldura cânteculuĭ este deosebită; glasul eĭ arde. Omul, care învĕţase atâtea, asculta muşcându'şĭ buzele: el bănuia... nu, înţelegea bine ce putere a ridicat aşa de înalt coardele cântăreţiĭ.

O melodie simplă şi monotonă, — dar câte înţelesurĭ, câtă pierzare de suflet, câte făgăduelĭ fără marginĭ şi poftă oarbă! Fata cânta tinereţele luĭ. Cântecul acela îl luà în sus, ca pe nişte aripe largĭ şi puternice, şi'l ducea îndărăt cu treĭzecĭ de anĭ... Intorcêndu-se de-acolo 'ncoace către clipa de faţă, numĕra el unul după altul exact toate belciugele ce'ĭ făcuseră lanţul vieţiĭ.

Cântecul Ileaniĭ durea prea mult: nu maĭ era de suferit: trebuia năbuşit. Tatăl ieşì pe prispă şi-o chemâ brusc. Ea tăcù şi s'apropiă.

„Ileano-Ileano! zise popa mustrător şi fulgerând-o cu privirea. E păcat!

— Taică!

— E păcat, adaugă popa şi maĭ apăsat. Ruşine şi păcat!“ şi ieşi pripit din ogradă fără să se uite înapoĭ.

El merse drept la învĕţător,.. Omul acesta scotea pe Ileana din minţĭ... da, el!

Aicĭ s'a urmat o scenă foarte neplăcută: amare împutărĭ de nerecunoştinţă de o parte, de alta protestărĭ călduroase de nevinovăţie. Tî-

nĕrul jurà că n'aŭ fost decât poate glume umflate de gura rĕŭ-voitoare a oamenilor saŭ maĭ bine a femeilor din sat, care dacă nu bîrfesc, nu trăiesc. Bătrînul ținea 'ntr'una, fără s'asculte, că un bărbat în toată firea nu se cuvine să se rătăcească după o minte slabă de femee. Şi la urmà scurt: o voință hotărîtă pînă la sânge, a împiedica rușinea și păcatul... Numaĭ-decât învĕțătorul trebuia să ceară permutarea în alt județ; preotul avea mijloace să capete aprobarea imediată. Iĭ dedea o sumă însemnată; îĭ găsea o fată bună să-l însoare.. îl iubea ca pe un scump copil al luĭ... cu mult maĭ mult decât pe Ileana.. Ş'asupra cuvintelor din urmă bătrînul simțind că'ĭ scade energia, se grăbì să plece făr' a maĭ rĕspunde la observațiile tînĕruluĭ, care nu se știa să merite această isgonire

Preotul pornì spre casă; dar de-odată se oprì... un moment nehotărît... apoĭ își întoarse pașiĭ—nu vrea să vază pe Ileana.. să meargă la Cuțiteiŭ... Nu că doar avea să'ĭ spue ceva, dar simțea nevoia să nu fie singur.

Primarul era acasă. Bătrîniĭ prietenĭ se așezară pe pălimar... De mâncare n'avea părintele poftă; dar un pahar de vin bun e bun orĭcând.. Cuțiteiŭ scoase din beciŭ o cană cu spumă... Primarul era foarte vesel și fiindcă nu'ĭ era somn, ca de obiceiŭ, avea poftă de lafurĭ.

Intre un om și altul este adesea ca dela o stea la alta. Arde colo un soare uriaș și dincolo altul. Printre învărtitoarea pulbere de lumĭ, un colos de flacărĭ d'abia zărește pe celălalt

ca o scînteie ce clipeşte perdută în negura fără fund... Ba câţi încă nu se maĭ zăresc deloc şi unul de altul nicĭ măcar nu bănuiesc. Adesea tot aşa se pricep oamenii 'ntre eĭ şi pot înţelege unul altuia sufletul.

Steteaŭ aci faţă 'n faţă ceĭ doĭ bătrînĭ şi bunĭ prietenĭ, dar era atât de nemĕsurată depărtarea dintră eĭ! şi aceasta reducea pentru Cuţiteiŭ la proporţiĭ ce nicĭ nu maĭ merită socotite, spaimele părintelui. La urma urmelor, ce lucru mare şi grozav?... E ceva să se 'ntîmple maĭ des şi maĭ lesne?... Ce?.. Se iubesc doĭ oamenĭ tinerĭ... Eĭ! ş'apoĭ?... Lume nu e?

„Eu ştiam dela 'nceput că o să fie 'ncurcătură, zise Cuţiteiŭ cu zîmbetul luĭ obicĭnuit... Nicĭ că se putea altfel... Intâĭ numaĭ bănuiam —acu mĭ-aş pune capul... Stăĭ să vezĭ... Duminecă vreo douĕ săptămânĭ, nu ştiŭ ce roboteam p'în grădină.. Numa ce săĭ vezĭ: venea amîndoĭ dinspre gîrlă, trecea pe lîngă gard încet şi vorbea şoptit... N'am putut auzì maĭ nimic... Atâta doară mi s'a părut că zicea ea: „Nu te crez!“ da el zice: „O să vezĭ!“ Am sărit repede din grădină şi pînă s'ajungă eĭ pe linie, cum umbla domol şi se tot oprea pe loc, le-am ieşit înainte la poartă... Se legăna alăturĭ par'că mergea pe o apă... Era să treacă pe lîngă mine făr' să mĕ vază.

„Bună dimineaţa, fină“, zic; zice: „Sărut mâna, naşule.—Da'ncotro?—Mergeam şi noĭ la biserică.. Ne-am întâlnit maĭ colea cu neica

Mitu...“—I-am tras cu ochiul, și zic: „Cele bună, fină.“—El a tăcut și s'a tăcut roșu ca ardeiul; da ea, diavoloaica, a 'nceput să rîză; zice: „Sărut mâna, nășicule!“ și-a plecat amîndoĭ înainte.

„M'am uitat lung după eĭ pînă a întrat în curtea bisericiĭ... așa mândri!... Eĭ! ce să maĭ vorbim de geaba, taică? Dacă așa a făcut Dumnezeŭ lumea noastră... Am zis și eŭ: așa da, așa'mĭ place și mie!...

... „Ș'apoĭ, adică ce-ar fi—adăogâ Cuțiteiŭ după o scurtă tăcere—ce ar fi să'l lase pe pîrlitul de Matache și să ia pe Mitu?

—Cât oiŭ trăì eŭ asta nu se poate, zise Popa.

—Ce se potrivește!... De ce?

—Că nu voiŭ eŭ!“... Și popa înghițì în sec și simțindu'șĭ gîtul uscat, bĕù douĕ pahare unul după altul... ș'apoĭ încă unul.

„Eĭ! asta-ĭ... Or să te 'ntrebe eĭ pe tine!... Și dacă-ĭ vorba, tot maĭ bine să'ĭ fie nevastă decât țiitoare... Uite popa cum se miră! par'că 'ntâia oară a vĕzut d'alde astea... Ce, mă, tu n'aĭ fost tînĕr niciodată? Nu ți s'a 'ntîmplat... Iacă mie, cum mĕ vezĭ, mi s'a 'ntîmplat... și încă la mine... a fost ca nelumea... Acuma pociŭ să'țĭ spuiŭ ca la un duhovnic, c'a trecut de mult... Eŭ mĕ 'ndrăgisem de cumnată-mea...“

Popa făcù o mișcare.

„Da, da, de nevasta luĭ frate-meŭ rĕposatul... Să murim și eŭ și ea și maĭ multe nu... Satul tot știa și frate-meŭ nimic... Bietul rĕposatul!... bun om, da prost! Par' că 'l împingea dracul să m'ajute el. Țiŭ minte odată zor-nevoe să

mĕ duc eŭ la tîrg cu ea, că el avea treabă la deal... Bucuria noastră! Mĕ şi suisem în căruţă cu Smaranda, când iacătă maică-ta... Venise s'o luăm şi pe ea cu noĭ. Ce să facĭ? Am luat-o... O zi întreagă n'a fost chip s'o rătăcim p'în tîrg...

„Taica mĕ dăscălea pe-o parte, maică-ta pe alta.... Şi unul ş'altul o păzea pe Smaranda... Unde să te apropiĭ? — Ce mĭ-a dat păcatu'n gând? Să fug cu ea 'n lume... Cine să le fi spus... cum or fi aflat-o şi p'asta... nu ştiŭ... ştiŭ numaĭ atâta că m'a vîndut alde taica — să scape de mine şi pe mine de păcat.

— Cum?

— Iaca lesne... M'am pomenit într'o dimineaţă cu larmă mare 'n sat, chiote, ţipete de muĭerĭ şi copiĭ... Ce e? ce e? Alergaŭ aleşiĭ cu ceauşiĭ să prinză flăcăĭ la miliţie.. N'apucasem să'mĭ puiŭ minteanul, şi numa iacă Smaranda într'un suflet: „Fugĭ, Costandine! după tine umblă.. fugĭ că te ia!“ Odată mĭ-a scăpărat p'în cap: „Tîĭ! asta hoţul de taica mĭ-a făcut-o!“ că'mĭ spusese cu vreo câteva zile maĭ 'nainte: „Mă, Costandine, tu aĭ fi bun de dorobanţ... ce nu vreĭ tu să te bagĭ la miliţie?“ „Acu, zic, tot mĕ ia eĭ, încaĭ...“ Am apucat-o pe Smaranda ş'am smucit-o înăuntru 'n odaie... Ţĭ-aĭ găsit!.. Nicĭ n'am atins bine clanţa, şi iacă şi taica turbat cu toporul rîdicat: „Ticăloşilor, vĕ trăsneşte Dumnezeŭ! vĕ crĕp capul ca la nişte câinĭ!“...

„Eia intraseră în curte... Iĭ daŭ brîncĭ bătrînuluĭ—Dumnezeŭ să'l odihnească!—cât colo,

ies pe prispă și puiŭ mâna la brîŭ pe prăsele: «Mă! zic; ĕl d'intâĭ de-o pune mâna pe mine... îĭ vĕrs mațele!“ ș'o iaŭ la fugă spre pîrleaz... Eĭ după mine. Un ceauș de dorobanțĭ venea înainte mâncând pămîntul și 'nvîrtea peste cap ștreangul... par'că'l vĕz ș'acu nalt și spătos cât o namilă. „Dă-te!... nu te da!... ține-acì!“ Când să puiŭ piciorul peste gard, mĭ-a și aruncat lațul pe gît și m'a întors înapoĭ lat pe spate. M'am sbătut cât am putut... da'mĭ luase apa. Ce să maĭ lupțĭ cu beregata strînsă 'n ștreang! M'a legat cot la cot... și m'a dus...

— Eĭ, și?

— Eĭ! și m'a dus. Cine era să mĕ plătească? taĭca?... M'a dus la tact și d'acolo la oraș... Am fugit odată cu gândul să viŭ să iaŭ pe Smaranda și să m'apuc de hoție. A pus mâna pe mine, m'a bătut și m'a închis.. Am sărit într'o noapte peste zid... A prins de veste straja, s'a luat după mine și m'a'mpușcat în picior—ș'acu am semnul... Mĭ-a tras o bătae strașnică... Am stat închis multă vreme pînă a venit să mĕ scape—și cu ce cheltuială! —cine te gândeștĭ?... Bietul neĭca, frățină-meŭ!...

„M'am întors acasă... Smaranda avea doĭ copoiĭ.. fusese bolnavă.. se tăcuse urîtă... Când ne-am vĕzut, ne-a apucat și pe mine și pe ea o rușine...

— Pe urmă?

— Pe urmă m'am căsătorit ș'am trăit cum mĕ știĭ... Bodaproste luĭ bietu taĭcă: el m'a mântuit de păcat... că după cum eram nebun, îl făceam — îl făceam și era făcut...

Venise popa să caute chipurile linişte la cumnatul Cuţiteiŭ! Nu cu vin, cu otravă 'l cinstise. Şi de aceea se întoarcea părintele într'un târziŭ cam pe douĕ cărărĭ, căutând o inspiraţie luminoasă şi neputênd apuca în mintea-ĭ turburată calea spre o hotărîre. O oboseală nespusă, un fel de desgust maĭ sdrobitor decât chiar desnădejdea apăsa greŭ pe amîndoĭ umeriĭ bătrînĭ.

Care va se zică el cerea o jertfă — ştia deminterĭ şi el este tot aşa de bine ca şi Cuţiteiŭ—o jertfă care nu se dă de bună-voie, care trebue luată cu de-asila... «Cu de-asila!...» Şi omul grăbì pasul... Ajunse acasă, luâ din fundul lăziĭ şi vîrî în sin un pachet învelit într'o basmà, încălecâ şi pornì... Când rĕsărea soarele era departe.

Drumul a fost şi scurt şi lung, lung de neastîmpĕr, scurt de gândurĭ... O să se 'nvoiască prefectul?... Un învĕţător nu poate fi luat în armată... Cum să propuie? ce să zică? cum să înceapă?... Dar dacă n'o isbutì? ... Dacă nu s'o putea?... Eĭ! numaĭ să vrea prefectul şi se poate...

Prefectul era o veche cunoştinţă — procurorul de odinioară. Fost deputat, om bogat acuma, cu putere şi inflŭenţă nemăsurată. S'ar putea dacă ar vrea el.. In mâna omuluĭ aceluia stetea liniştea călătoruluĭ. Acesta şi-aducea aminte cât de bun fusese acela cu el... Da, dar acu nu maĭ era tînĕrul vesel de p'atuncĭ: trebuia să fie un om matur... Lucrul poate că n'o să meargă aşa de uşor ca aldată...

Și astfel, bătêndu-se cu socotelile, călărețul se trezì înainte-ĭ cu sclipeala turnurilor de tinichea din oraș... Incă o fugă de cal... In sfârșit!

Intră pe aceeașĭ barieră pe unde acu maĭ bine de douĕzecĭ de anĭ ieșise ducând în căruță comoara găsită lîngă altarul luĭ sfîntul Ion... Călărețul ocolì cu dinadinsul stradele principale și piața, nevoind să maĭ vază locurile ce fusesă odinioară teatrul talentelor miculuĭ bufon.

Prefectul locuia la marginea orașuluĭ într'o casă de jur împrejur cu o grădină mare... La prefectul era lume multă... Preotul așteaptă în sală. D'abia se așezase cu sfiială pe un colț de scaun și auzì deodată în o odaie de-alăturĭ un sgomot grozav: ceartă, palme, bușelĭ, țipete; ușa odăiĭ se deschise smucit, o slujnică urîtă și ìalîïe, răgind ca o bestie, cu nasul și gura plină de sânge, ieșì zăpăcită; după ea numaĭ-decât, o damă mititică și uscată, cu capul plin de funde de hârtie, fierbênd și spumegând, cu un cleşte de sobă în mână, și strigând: «S'o puie la coteț! la coteț!»——Una după alta pieriră 'ntr'o clipă pe altă ușe.

Popa se ridicâ 'n picĭoare maĭ mult de frică decât de respect. Pînă să'șĭ dea bine seama de ce vĕzuse, auzì un hohot de rîs strașnic ș'apoĭ alte țipete, de astădată jalnice și sfîșietoare — o femee se chinuia par'că să'șĭ dea sufletul. Ușa se deschise înapoĭ, și un ungurean întrâ purtînd în brațe pe dama cu capul înfășurat în hârtiĭ... Membrele-ĭ eraŭ înțepenite, gîtul și mijlocul strîmbe, fața ca varul, și din ochiĭ eĭ

marĭ deschişĭ peste mĕsură se vedeaŭ numaĭ gogoşile albe... Gemea şi scrîşnea din dinţĭ. Slugoĭul, ajutat de două femeĭ, o duse în odaia eĭ. Peste un moment, el ieşì ştergêndu-se pe mâinĭ — îl muşcase.

«Ce e? îndrăsnì popa aiurit

— Iacă nişte păcate!»

Şi fără multă stĕruinţă, popa aflâ cât e de rea şi de bolnavă stăpîna casiĭ, nevasta prefectuluĭ... O scorpie!... bate slugile pînâ la sânge, le 'nţeapă cu ace, le frige cu fierul de frizat roşit în spirt... şi când osteneşte, o apucă; rîde, plânge, ţipă şi rĕmâne ceasurĭ întregĭ ţeapĕnă... Trebue frecată cu periĭ aspre, bătută cu nuiele subţirĭ şi afumată cu nişte doftoriĭ tarĭ pînă să'şĭ vie iar în fire.

Popa îşĭ făcu cruce şi s'aşezâ la loc s'aştepte. Tocmaĭ târziŭ, prefectul ieşì să conducă pînă la scară pe un boer bătrîn. Isprăvind, dete cu ochiĭ de preot, care sta umilit în picioare. Din două vorbe ceĭ doĭ vechĭ cunoscuţĭ se recunoscură. Preotul zise încet:

„Aş vrea, să trăiţĭ, domnule prefect, să vè spuiŭ un foc al meŭ... între patru ochĭ... dar între patru ochĭ..“

Fiindcă maĭ avea doĭ musafirĭ, prefectul poftì foarte politicos pe popa, cu toate protestările de rigoare ale acestuia, în salonul de-alăturĭ. şi intrâ în biuroŭ să expedieze pe ceĭ doĭ.

Popa trecù în salon şi se oprì un moment la uşe... De mult nu maĭ întrase în aşa apartament! de mult nu'ĭ maĭ lovise vederile aşa combinaţie de forme şi colorĭ! Era în adevăr

minunat. Salonul da în grădină, și reflexul copacilor, trecênd prin perdeluțele de rĕțea, dedea și maĭ mult farmec acestuĭ interior și bogat și de gust.

Omul făcù un pas, înaitând ca un călător într'o vale plină de încântătoare amintirĭ, pe care o revede deodată după o îndelungată pribegire... Uimit, privì de jur împrejur; dar când ajunse cu privirea în colțul unde bătea 'n plin lumina verzuĭe dela treĭ ferestre marĭ, călătorul rĕmase trăsnit.... Un strigăt i se 'nnecâ în piept: ochiĭ luĭ întâlniseră căutăturile unuĭ portret mare...

Era o arătare din altă lume—maĭ dulce, maĭ bună... fericită! Zimbea cu acelaș zîmbet neuitat, în care se amesteca multă blîndețe cu multă patimă atâta inteligență limpede cu atâta oarbă pornire... Bătrînul stete mult... mult înaintea eĭ, și, voind par'că s'aprinză cu privirea luĭ ochiĭ nemișcațĭ de sus și să'ĭ facă să clipească odată măcar, măcar odată, cletinâ din cap și șoptì:

„Eĭ!... să știĭ tu ce e acuma pe sufletul meŭ!

— Poftim, părinte", zice prefectul.

Bătrînul tresărì:

„Cine e? întrebâ el, întinzênd mâna spre chipul din perete și fără să se uite la omul ce'l trezea așa de brusc din vis.

— Soacră-mea... mama nevesti miĭ... O femee nenorocită: a murit tînĕră, sîrmana!"

Bătrînul se 'ntoarse machinal.

„Eĭ! ce e? spune'țĭ păsul, adăogâ prefectul; poftim de șezĭ."

Popa șezù și tăcù.

„Aĭ vreo pricină?... vreo daraveră?... spune.“

Popa nu zise nimic.

„Suntem singurĭ, n'aĭ nicĭo sfială... Nu ne-aude nimin̆ĭ... Spune, zise foarte bine-voitor, deșì cu oarecare nerăbdare prefectul. Dacă e posibil, te cunosc ce om eștĭ, fac tot pentru sfinția-ta.“

Bătrînul alunecâ de pe scaun și căzù mototol pe covorul moale... Polițaiul, care aștepta afară ordine, era din norocire aci, gata la chemarea superioruluĭ, să ajute pe omul bolnav: l-a descheat la gît, la sîn, la brîŭ... l-a frecat cu oțet la tîmple și la inimă... Când îșĭ venì în fire, preotul era întins în biuroŭ pe canapea... Se încheiâ de grabă, îșĭ cerù iertăcĭune —era bolnav, bătăĭ de inimă și amețelĭ — simțise cum îl ia ca p'o apă, cum i se 'ntunecă tot împrejur și cum adoarme... Se ridicâ, salutâ și pornì să plece.

„Bine, nu mi-aĭ spus nimic“, zise prefectul, făcênd sèmn polițaiuluĭ să iasă.

Polițaiul ieșì foarte mulțumit de serviciul umanitar ce realizase... Popa se căuta mereŭ în sîn, la brîŭ, prin buzunare, fără să spuie o vorbă... Prefectul, obosit, zise:

«Eĭ! spune'mĭ odată...

— Am pierdut-o!» rĕspunse popa naiv, salutâ și ieșì grăbit.

Prefectul dete din umerĭ... Chemâ pe polițaiŭ... Polițaiul lipsea, dar trebuia să se întoarcă la moment: plecasă în fuga mare—„uitase raportul de noapte la canțilerie!“

Orĭ cât era de tînĕră Ileana, înţelesese că taică-sĕŭ citea în sufletul eĭ tot aşa de bine ca'n cărţile luĭ dela biserică...

Dacă-ĭ aşa, care va să zică ştie şi el... Ş'apoĭ?... să ştie! Cine ce treabă are?... Frică?... De cine? de ce?... De Matache?... tontul?... cîrpa? O să'l lase şi pace bună: traiŭ cu deasila nu se poate. — Cinste?... Vorbe. — Ruşine?... N'are. — Da, să ştie tot satul!... I-ar părea rĕŭ să nu ştie lumea toată!... Are să spuie chiar dînsa... Da, pentru că nu maĭ poate ascunde focul ce-o arde; trebuĭ odată să'l dea afară.,. şi cântecul şi plânsul pe'nfundate nu'ĭ maĭ ajung pentru asta. Are să iasă pe drum... nu: are să meargă la biserică şi, când o fi tot vileagul strîns, o să strige 'n gura mare că'ĭ plesneşte inima de atâta chin mut, că fără omul ĕsta înebuneşte, omoară pe cine ĭ-o ieşì înainte şi se strînge singură de gît cu ghiarele ca o fiară nebună!

Şi cu mâinile înfipte în pĕr, femeea îşĭ legăna ca de durere capul frumos într'o parte şi'n alta... De p'în dosul caselor pornì — aşa de târziŭ! — semnalul cunoscut: fiara nebună dintr'o săritură fu de gîtul prăziĭ.

«Ci vino odată! gemù ea. De ce mĕ chinueştĭ? Ce vreĭ? — să mor? Zi tu că vreĭ să mor... Pe sufletul mamiĭ din groapă, — s'ajung să mĕ gunoiesc la garduri pînă or fugì şi câiniĭ de mine! să'mĭ pice carnea putredă de pe oase! să mi se macine oasele pînă la mĕduvă! jigăniile pămêntuluĭ să mi se'ncuibe în

coșul pieptuluĭ și'n țeasta capuluĭ: zi tu că vreĭ să mor.. acușica, acilea, mor!»

Ochiĭ i se 'nchiseră, obrajiĭ și gura îĭ înghețară, și căzù moale în brațele luĭ. Când de suflarea bărbatuluĭ femeea își căpătâ iar glasul, se puse să'ĭ spuie cât de nedrept se supĕrase el pe ea, cât de copilărească și fără temeiŭ fusese cearta lor și cât suferise ea de lipsa luĭ.

... Se sbăteaŭ de mult unul în brațele altuia, când se auzì portița trîntită: sosea părintele călare. Amîndoĭ rĕmaseră nemișcațĭ. Călătorul descălicâ, luâ șaua și dete drumul caluluĭ să pască... De departe, din fundul grădiniĭ unde eraŭ eĭ, se vĕzù fereastra dela odaia bătrînuluĭ luminându-se.

«Să știe el că sunt aicĭ, zise Ileana rîzênd înfundat și strîngîndu-se ca de teamă lângă Mitu, m'ar omorî!»

Preotul stinsese lumina și se trîntise pe pat să'șĭ adune gândurile și să facă un plan noŭ, altă socoteală...

Deși obosit de atâta drum călare, de-atâtea ș'atâtea, nu putea adormì... Incet-încet însă p'aci să ațipească. Era tocmaĭ să pășească hotarul fericit dincolo de care gândurile scapă din știrea noastră ca să alerge și să'șĭ țopăie libere danțurile bizare...

... El sărì în sus.

...Umblă cineva p'în curte... O ușe se deschide și se 'nchide în casele din față ale fiesiĭ... Vorbă tainică!... Bătrînul ieșì repede... Nimic... S'auzea numaĭ prin recoarea nopțiĭ

ronțăiala calului.. Fusese o părere bolnavă... Ocolì împrejurul caselor... Iar nimic... Besnă... Nicio mișcare...

Bătù la fereastra Ileanii... încă odată... mai tare... tare de tot... Niciun rěspuns...

.. Să spargă ușa!... Se duse, luâ toporul și se 'ntoarse! dar când pipâì să găsească clanța, dete cu mâna de verigă: era pusă și 'ncuiată cu lacătul... Nimeni!.. Cu capul gol, cu pletele-ĭ cenușii desfăcute și lăsate 'n voia vîntuluĭ, bătrînul ieșì pe poartă 'n goana mare... La școală încuiat cu lacătul.. Indărăt!... Era lumină la Ileana: se desbrăca să se culce.. Inapoĭ!... La școală lumină!

El suì dintr'n pas cele treĭ trepte ale prispiĭ și se uitâ pe fereastră: Mitu sta la masă cu capul rezemat pe mână... Frumusețea tîněruluĭ, privirile luĭ pierdute cine știe unde, aerul extatic care'ĭ lumina capul încremeniră pe omul de-afară: acesta 'șĭ acoperì ochiĭ să nu maĭ vază spăimîntătoarea icoană. O clipă stete așa, apoĭ bătù hotărît în ușe, intrâ desfigurat, se înfipse în prag și isbucnì:

„Ce aĭ tu cu mine? ce? om fără suflet, fără lege și fără Dumnezeŭ!... Nu rĕspunzĭ... aĭ?... Te-am strîns de pe drumurĭ, te-am încălzit la sînul meŭ, și tu vreĭ necinstea caseĭ mele? tu vreĭ să mě omorĭ pe mine?.. Ce răŭ țĭ-am făcut eŭ ție? Cu ce ți-am greșit? Spune: să mě căiesc și să mě ierțĭ!... Iartă-mě!... Fie'țĭ milă de un biet păcătos de bătrîn... Mitule, copilul meŭ!..."

Și bătrînul cu pěrul despletit se tîrà în ge-

nunchĭ și lupta să'ĭ apuce și să'ĭ sărute mâinile cu zorul...

„Părinte! zise tînĕrul tremurând și căutând să'șĭ scape mâinile. Tu să mĕ iertĭ pe mine... Iartă-mĕ!.. Eŭ nu uit ce-aĭ fost pentru mine: nu voiŭ să'ţĭ fac niciun rĕŭ, nicĭo rușine. Ea nu maĭ poate trăì cu bărbatul-sĕŭ... ea dacă se desparte, eŭ... o iaŭ

— S'o ieĭ tu?

— Da, eŭ; nu maĭ pociŭ trăì fără ea...

— Omule, ţĭ-e soră!

— Pentru că m'aĭ crescut.

— Nu!.. ţĭ-e soră bună.

— Cum?

— Tu eștĭ copilul meŭ adevĕrat.. Carnea mea!

— Părinte... vreĭ să mĕ amăgeștĭ..

— Nu, nu te amăgesc... Am greșit... am păcătuit, și Dumnezeŭ a vrut să mĕ bată, și te-a trimis pe tine să mĕ baţĭ... Trebuia de mult să'ţĭ spuiŭ taĭna asta: eraĭ tînĕr și eŭ eram duhovnic... mĕ puteam eŭ spovedì unuĭ copil?... Dar atâta dragoste câtă ţĭ-am purtat eŭ ţie... niciodată n'aĭ înţeles, n'aĭ bănuit măcar că eŭ îţĭ sunt tată cu adevĕrat?... Pentru că n'aĭ înţeles, iacătă viŭ eŭ, duhovnicul, la tine și mĕ spovedesc ţie și te rog: nu'mĭ lăsa sufletul în frică de moarte!... Dacă simţĭ că nu poţĭ biruì păcatul care te tîrăște, pleacă, fugĭ departe: aicĭ e iad și pentru tine și pentru ea și pentru mine!... Să știŭ eŭ numaĭ unde eștĭ... Lasă... ţie o să'ţĭ treacă... o să te'nsorĭ cu o fată frumoasă... o să aĭ copiĭ... Lasă

tot aicĭ... și vine taică-tĕŭ bun să trăiască lîngă tine și să moară fericit, fără buba asta grozavă care'mĭ roade inima!"

Bătrînul se opri pentru că nu maĭ putea. Mitu ascultase galben. Fără să rĕspunză sărută măna preotuluĭ, care-l strînse ca și odinioară la piept stropindu'ĭ capul cu lacrimĭ bogate și calde.

«Acù mĕ duc, taică, zise el; mĕ duc!»

Și se duse.

De două zile... Acù e a treia noapte de când părăsită anină la fareastră semnul știut, ștergarul inodat, de geaba... Nu vine. Ea geme în chinurile așteptăriĭ, nesiguranțiĭ, desnădejdiĭ.

Bolnav pîntre străin?... Rĕpus?... Cu altă femee?...

Să'l caute? unde?... Să aștepte? cât?... Să moară? cum?

Unde e?... Unde?

E aicĭ foarte aproape... Se'ntoarce din departărĭ la locul luĭ.. El a cugetat atâta vreme pe drumurĭ, și-a ajuns să vază că nu poate lăsa pe nenorocita în necăință, fără să'ĭ zică o vorbă, fără să plângă amîndoĭ împreună păcatul săvîrșit din neștiință... Dar dacă preotul, pentru cuvinte de bigotism orĭ de eresurĭ sociale, o fi inventat o poveste de fantazie?... Caldă speranță! dragostea luĭ atuncĭ n'ar fi neiertată!... Dar dacă ar fi adevĕrat?... Eĭ? și. La urma urmeĭ el strică? Ea? Soarta!... Și de aci o

întreagă filosofie păgână, în fața căreia orice convenție e eres, superstiție orice credință.

Așa filosofând a sărit pîrleazul și trage cu urechia... Nu poate păși înainte... i-e frică... Un moment voește să se 'ntoarcă și să plece... acu pentru todeauna... Pune piciorul pe pîrleaz... Dar se socotește mai bine... Coboară iar îndărăt și stă țintuit pe loc... Stă pe loc de mult între două căi, fără să poată intra nici pe una: trebue tîrît ca să se urnească... și are să fie tîrît.

Lumina dela fereastra părintelui s'a stins. Tînĕrul lasă să mai treacă timp, apoi face un pas într'o parte ca să vază dacă la Ileana e aprins... Nu e.. Se apropie binișor. Câinele începe să latre... Omul îl chiamă șoptit pe nume; animalul se gudură și se potolește... Acum s'aprinde iar lumina la bătrînul. Tînĕrul se retrage lîngă pîrleaz. Preotul iese.. merge la poartă... se 'ntoarce, și Mitu îl vede cum trece prin bătaia luminii dela fereastră și se'ndreaptă după căine, ca după o călăuză, cercetând, cătră fundul grădinii. Ușor, învĕțătorul trece afară peste gard și să pitulă în dosul crucii mari de sub deal, la rĕspîntie... Căinele sare și el și vine să dea din coadă pe lîngă cruce... Preotul se'ntoarce în casă și stinge iar lumina. A început acu o luptă așa de'ncordată, încât între svîcnelile repezi ale inimii nu mai încape niciun moment pentru căință... Căinele, gonit, ia drumul de ocol; omul sare înapoi în grădină... Ce face femeea?... Să fie bărbatul acasă?... Nu e probabil... căruța nu e 'n șopron și'n grajd

niciun sgomot... Lumină de-odată la fereastra Ileanii... ștergarul înodat... Il așteaptă.. Inima'n dinți!... și freacă cu mâna pe ușe foarte discret. Un țipet năbușit înăuntru... Ileana suflă 'n lumînare și iese. Tremură scuturată din rărunchĭ de frigurĭ... Ea îl tîrașțe în grădină la locul știŭt, unde de-atâta vreme așteaptă velința întinsă. Femeea se acață de gîtul luĭ... El o strînge 'n brațe cu putere și dă să'șĭ apropie buzele de ale eĭ... dar îl cuprinde un fior de groază ș'o împinge departe.

Acum pornește potopul eĭ de vorbe — jurăminte, blesteme fără șir, dar pline de înțeles: bănuelĭ de necredință... teama de sațiŭ... amenințărĭ de crimă și sinucidere... plânsete și rugăciunĭ de milostivire. El răteazā grav cuvîntarea eĭ monstruoasă... și'ĭ spune tot, tot... Ea remâne 'ntâĭ înlemnită... apoĭ începe să rîză înnecat și din ce în ce maĭ nervos și maĭ nervos, pînă când isbucnește cu hohot și, lovindu'l brutal peste brațul vînjos, pe care i'l apucă și'l strivește sub degete:

„Prostule! A rîs de tine!... Aĭ crezut? Nu-ĭ adevĕrat! Minte!“

Și se năpustește asupra luĭ și'l îngenuche jos la pămînt...

O sprînceană alburie se ivește pe coama dealuluĭ de către rĕsărit... Pe lîngă crucea din rĕspîntie scîrție roatele căruțelor ce pleacă din vreme să nu le-ajungă zăduful pe drum.... Mitu tresare din somn.

„Se face ziuă, Ileano! scoală degrab!“

Sprînceana albă crește și alte roate venind din deal la vale se aud apropindu-se... o doină din frunză, cântec de drumeț fără grijĭ... și vorbă... Tînĕrul ridică femea de jos ș'o ajută, cum era amețită, să ajungă pînă la ușa casiĭ...

E grea despărțirea... O să fie chiar peste putință!

... Bătrînul a dormit rĕŭ: bâtâile inimiĭ l-aŭ deșteptat prea de multe orĭ... Se ridică năbușit din pat; îĭ trebuie aer: merge să deschiză fereastra, dă perdeluța 'ntr'o parte, și i se năzărește că vede 'n pragul din față douĕ umbre albe ce vor par'că să se topească una.'ntr'alta... Se șterge la ochĭ și se uită maĭ bine... Da!... Ia pușca din cuiŭ și iese 'n prag:

„Cine-ĭ?“

O flacără roșcată, un trosnet, la care rĕspunde împrelung deal după deal — Mița a picat fulgerat.

„Ce-aĭ făcut, nebunule?!“ rĕcnește femeea și pornește un pas.

A doua țeavă! Ileana cade 'n genunchĭ... se sbuciumă în zadar să se scoale... Vrea să strige... o gălgăitură de sânge o bodidește pe gură... Se moaie dela jungheitură și tîrîndu-se cât colo se așază de-a binele.

Popa aruncă jos pușca, a căreĭ gurĭ tot fumegă mirosul necăcioș de silitră... Trece gardul, suie în clopotniță, se atîrnă cu amîndouĕ mâinile de funiile de teiŭ și 'ncepe să le smucească cu o înaltă energie: cele treĭ clopote

micĭ și sărace se pornesc de-odată să ţipe și să se vaĭte cu o jale nebunească...

Se strînge multă lume.

Popa ia de mână pe Cuţiteiŭ și pornește urmat de obștea satuluĭ. El merge cu toţĭ la locul unde zac ceĭ doĭ copiĭ nenorociţĭ... Sprinceana mică alburie câtă vreme s'aŭ jelit clopotele s'a făcut trandafirie și mare.

«Eŭ ĭ-am impușcat, zice bătrînul liniștit... Intâĭ pe el și pe urmă pe ea... Da, eŭ!»

Și se 'ntoarce să'ĭ privească... Ileana a adormit, strîngênd în braţe genunchiĭ luĭ-frate-sĕŭ... Popa se apleacă la ea:

„Nu așa, căţea! zice el zîmbind crud... Nu așa, că-ĭ păcat!“

Și descleștându'ĭ mâinile calde încă, o dă greoiŭ maĭ la o parte... A sburat în sfîrșit surîsul înţelept de pe chipul prietinuluĭ luĭ Cuţiteiŭ... Omul își acopere prostește buzele învenețite cu o mână, cu alta ochiĭ uzĭ... Toţĭ staŭ cu capul gol... Nicĭo suflare.

Popa se ridică, se 'ntoarce spre mulţime cu privirea ţintă și 'nfricoșat de 'ngrijată.

„Inima! zice el... I!...“ și se culcă să doarmă somnu-ĕl bun lîngă copiiĭ sĕĭ.

---

25 DE MINUTE...

„... Fiţĭ toţĭ joi în gară la înălţimea patriotismuluĭ vostru, care nu s'a desminţit niciodată, maĭ alés în aşa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziunĭ!

„Cetăţenĭ!!

„Săptămîna viitoare este o zi solemnă pentru oraşul nostru!!!“

Astfel se 'ncheià proclamaţia adresată de câteva zile de părintele orăşeluluĭ ***, către administraţiĭ săĭ, afişată pe cale publică şi reprodusă în capul ziaruluĭ oficios „Sentinela Ordiniĭ“ cu acest frumos *motto*:

„*Evenimentele marĭ fac totdeauna să tacă micile pasiunĭ!*“

Toată lumea erà în adevĕr plină de entusiasm, deşi „Drapelul Libertăţiĭ“, dirijat de decanul avocaţilor, îşĭ termina articolul sĕŭ de fond cu cuvintele:

„... Vom căuta să fim cât se poate maĭ parlamentarĭ. In zadar mişeiĭ dela Primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus şi tare că joĭ nu va fi entusiasm, ci numaĭ o meschină

și desgustătoare paradă oficială. — Să înceteze dar cu infamele lor mistificațiunĭ!... Săptămîna viitoare nu poate fi o zi solemnă... ea nu va fi decât în un moment trist pentru concetățeniĭ noștri!“

Directorul, care era însărcinat a gera afacerile prefecturiĭ, — districtul neavênd deocamdată titular, — la citirea acestor șirurĭ rĕutăcioase, a șoptit, cu zîmbetul sĕŭ diplomatic:

„Om vedea!“

Joia mult așteaptă a sosit.

Vodă și Doamna, plecând în străinătate, trebue să se oprească 25 de minute în gara din marginea orășeluluĭ ***.

De dimineață, peronul gării, decorat cu împletitura de brad, cu marca județuluĭ, steguleţe tricolore și covorul cel roșu al Primărieĭ, este înțesat de lume: garnizona, garda civică, școalele, autoritățile, notabiliĭ și cât public a maĭ putut încăpea.

Directorul a plecat de la șapte de-casă spre a lua împreună cu primarul cele din urmă dispozițiunĭ la fața loculuĭ. Nevasta luĭ a rĕmas să se gătească și să vie maĭ tîrziŭ la gară cu copiiĭ și cu amicul. — „Amicul“ este un profesor foarte tînĕr, care locuește la directorul de un an de zile; el dă și lecțiĭ la copiĭ și redijează „Sentinela Ordiniĭ“; e băiat bun și scrie minunat: se dă ca aproape pozitiv că tot el a scris proclamația.

Acum tot e gata... Directorul se duce la o extremitate a peronuluĭ și'șĭ aruncă la mulțimea adunată privirile pînă în cea-laltă extremitate...

Atuncĭ îĭ clipesc de departe în minte cuvintele «Drapeluluĭ» şi'şĭ mîngîĭe favoritele cu mulţumire...

Dar sunt zece fără zece... şi cocoana nu maĭ vine... Ce să fie?

Trenul domnesc s'a anunţat de la staţia apropiată... In patru minute trebue să fie aicĭ... Toţĭ ochiĭ joacă între ceasornic şi capĕtul liniei... Incă treĭ minute... Două... Un minut...

... S'aude şuerul cald...

«La o parte, domnilor!» zice grav şeful găriĭ potrivindu'şĭ bine şapca roşie.

.. Iată'l!

Pieptul lat al locomotiveĭ s'arată la cotitura linieĭ. Arătarea creşte... creşte mereŭ sforăind semeaţă şi alunecând cu eleganţă maiestoasă către peron.

Cazanul fierbe, fanfara ţipă, şcolariĭ intonează imnul: un concert monstru... Vagonul domnesc intră la peron. Un freamĕt furnică de colo pînă colo prin mulţime: de-odată şi glasurile copiilor şi ţipetele trîmbiţelor şi clocotitura noruluĭ fierbinte care se smacină captiv în pîntecele maşiniĭ sunt acoperite de urale sguduitoare... Trenul se opreşte, conform programeĭ oficiale. la 10 ore precize, suveraniĭ cobor din vagon cu suita... ĭar consoarta directoruluĭ n'a sosit încă!

Se face prezentarea autorităţilor şi notabililor, după care Vodă trece între bărbaţĭ, iar Doamna între dame.

Intâĭul clopot!

Directorul, foarte nervos, mână un vătăşel

călare s'aducă numaĭdecât pe cocoana, pe copiĭ şi pe domnul profesor.

Măria-Sa Doamna e foarte veselă de conversaţia damelor; dar dumnealor o ïaŭ repede şi se 'ntind la vorbă... Una o povăţueşte pe Doamna să se păzească pe drum de rĕceală:

„Nu te juca, soro: boala n'alege!“

Doamna mulţumeşte de binevoitorea povaţă şi asigură că s'a îngrijit bine — a luat haïne d'acasă... In acest timp, directorul tremură de neastîmpĕr.

Al doilea clopot!

Măriile-Lor fac un pas înapoĭ pregătindu-se să se suie... Directorul, asudat şi înnecat de emoţie, s'apropie să ţie un discurs.

Luĭ Vodă:

„Măria Ta!... nu plecaţĭ!... nu trebue să plecaţĭ!... De abea al doilea clopot a sunat; n'a sunat nicĭ măcar al treilea!... A! dacă ar fi sunat al treilea, atuncĭ aş înţelege să vĕ grăbiţĭ... Dar nu! Şi chiar să fi sunat al treilea... să zicem!... n'aveţĭ grije: nu pleacă trenul fără Măriile-Voastre... s'a dat ordin în consecinţă!... Aşa-dar, avênd aceasta în vedere, cu onoare sunteţĭ învitaţĭ să binevoiţĭ a lua în consideraţiune... că acest district, acest oraş, în fine toţĭ concetăţeniĭ noştri v'aŭ iubit atâta şi aŭ făcut sacrificiĭ!...“

Apoĭ, cu maĭ multă căldură, Doamniĭ:

„...Să nu plecaţĭ măcar Măria Voastră!... N'a venit încă toată lumea!... maĭ sînt dame, maĭ sînt copiĭ, maĭ sînt amicĭ, cari ar dorì să vĕ vază ca pe o mamă!“

Vodă, zîmbind foarte bucuros, zice:

„Maĭ stăm, maĭ stăm, domnule Director.

— Mersì!“ respunde acesta în culmea emoțieĭ și, lăsând pe suveranĭ, aleargă la capĕtul peronuluĭ, se suie în picĭoare pe o bancă și se înalță în vîrful deștelor făcênd către șoseaua dinspre oraș semne violente cu batista.

In adevăr, pe șosea vine o trăsură în goană, urmată de un vătășel călare.

«Aĭdețĭ, soro! aide, nene, pentru numele luĭ Dumnezeŭ! că m'ațĭ omorît!

— Vezĭ! nu'țĭ spuneam eŭ că-ĭ târziŭ!» zice palpitînd cucoana către profesor.

Directorul îșĭ întroduce pe peron familia și strigă sever către macagìul care stă drept, cu mâna gata pe cureaua clopotuluĭ:

„Să nu tragĭ!... Nu e voe să sunĭ! Măriile-Lor n'aŭ isprăvit încă; maĭ aŭ treabă aicĭ!“

Apoĭ către suveranĭ:

«Măriile-Voastre, am onoare pentru ca să vĕ recomand familia mea: consoarta mea, copiiĭ meĭ, amicul meŭ!...»

Și pe urmă către copìl:

„Sărutațĭ mâna!“

Copiiĭ se aruncă și execută ordinul. Măriile-Lor sunt din ce în ce maĭ veselĭ.

„Am auzit, dragă, — zice Doamneĭ nevasta directoruluĭ, — că ațĭ fostără cam bolnăvioară! Mĭ-a părut grozav de rĕŭ... Incà'ĭ ziceam luĭ dom' profesor, amicul nostru, zic: vezĭ dumneata, dacă o prințesă și tot nu se poate pune cu voia luĭ Dumnezeŭ; dar noĭ ĕștia!... Dar

acù te-aĭ făcut bine... Se vede... Fie că frumoasă eştĭ! să nu'ţĭ fie de deochĭ! să trăieştĭ!..."

Tot de-odată unul dintre copiiĭ domnuluĭ director, cari privesc foarte curioşĭ pe suveranĭ, îşĭ scobeşte o nară cu degetul. Mama îi dă o palmă, peste mână!

„Nu ţĭ-e ruşine să bagĭ mâna 'n nas!... şezĭ frumos! te vede *madam'* Carol!"

Copilul plânge. Domnul profesor îl smuceşte de mână şi'l bagă la arest în sala de aşteptare clasa doua. Măria-Sa Doamna intervine pe lîngă domnul Director în favoarea miculuĭ vinovat, care urlă tare în arest. Tatăl cedează înalteĭ influenţe şi dă drumul băiatuluĭ:

„Tacĭ din gură, măgarule! şi sărută mâna Măriei-Sale: dumneaeĭ s'a rugat să te ĭert!"

Suveraniĭ s'aŭ urcat şi se arată plinĭ de veselie la fereastra vagonuluĭ. — Directorul se hotărěşte în sfîrşit, după stăruinţa şefuluĭ găriĭ, să permită a se suna al treilea. — Trenul se pune în mişcare. Urale şi muzică. Bărbaţiĭ fac semne de adio cu pălăriile, damele *bezele* călduroase, directorul se şterge de sudoare obosit, ĭar nevasta luĭ strigă cât poate către Doamna:

„La revedere! *bon amusement*! Nu ne uitaţĭ p'acolo! la revedere!"

Când trenul a pornit bine, o altă trăsură soseşte în goana maĭ turbată. Decanul avocaţilor coboară trăgêndu'şĭ după dînsul cocoana, care trage după dînsa o înterminabilă rochie de catifea verde cu funde bogate de *satin rose*. Amîndoĭ îşĭ fac loc cu furie prin mulţime, care acum a rupt rîndurile şi ĭese în dezordine.

„A plecat? zice dezolată cocoana.
— Da, a plecat; i se rĕspunde.
— Cum se poate? trenul stă totdeauna treĭzecĭ-și-cincĭ de minute!
— Ĕsta era tren domnesc, *ma chère* — zice nevasta directoruluĭ.
— Ce? era să v'aștepte Vodă și Doamna pe dumneavoastră? adaogă profesorul cu un zîmbet rĕutăcios de superioritate.
— Așa? vociferează decanul. Am înțeles!... Astea sunt iar intrigile luĭ dom' director: care va să zică numaĭ dumnealuĭ și familia și... amicul dumnealuĭ să vază pe Măriile-Lor!...“
Pe urmă, întorcêndu-se la lumea care se duce:
„Iată, fraților, o probă maĭ mult că astăzĭ opozițiunea este considerată ca afară din națiune... Foarte bine... Vom lua act și de aceasta și vom protesta!“
Decanul și familia sa aŭ fost multă vreme la cuțite cu directorul și cu familia acestuia, de și damele eraŭ surorĭ. Chĭar o polemică, „cât s'a putut maĭ parlamentară“, s'a urmat cu privire la aceasta, între cele două ebdomadare locale. „Drapelul“ decanuluĭ și „Sentinela“ amiculuĭ.
Tocmaĭ la niște alegerĭ, o persoană de înaltă influență, aflând despre vrajba celor doĭ cumnațĭ, a stăruit de ĭ-a împăcat, promițênd serios că și anul viitor va fi o zi solemnă pentru orășelul ***, și atuncĭ trenul domnesc o să se oprească acolo un ceas... și douĕzecĭ-și-cincĭ de minute.

POVESTE

fost odată un împărat ș'o împărăteasă, care aveaŭ treĭ feciorĭ: ĕl maĭ mare să fi avut șapte anișorĭ, ĕl miljociŭ vreo șașe și prîslea vreo patru. Și eraŭ frumușeĭ și cumințĭ de ți-era maĭ mare dragul să'ĭ vezĭ.

Așa, odată, împăratul pleacă la vînat după fiare cu o sumedenie de curtenĭ; și merg eĭ cât merg călărĭ p'în pădurĭ, p'în munțĭ, și numa 'ntr'o livede răcoroasă, când se opresc să maĭ resufle caiĭ de atâta urcuș, aud niște mĭorlăiturĭ, să fi zis că e vreun cotoiŭ sălbatic, or cine știe ce lighioană.

Aŭ început să sforăie caiĭ și să'șĭ cĭulească urechile în spre partea de unde venea sgomotul. Impăratul zice: „Ce să fie?“ că nu se vedea nicĭo mișcare în iarba înaltă a prajiștiĭ și mĭorlăiturile îĭ dedeaŭ zor înainte.

Un curtean tînĕr maĭ îndrezneț zice: „Nu dațĭ drumul câinilor!“ sare jos de pe cal și, pîș-pîș p'în iarbă, merge binișor cu arcul gata către locul bănuit. Aproape de tot, se oprește și

'ntinde arcul... Altă mĭorlăitură... Trage săgeat-vîjîie și se pĭerde în desișul ĭărbiĭ care se clatină încet din vîrf... Altă mĭorlăitură tot pe loc. In sfîrșit, vînătorul maĭ face un, pas, doĭ, se uită bine și rĕmâne încremenit.

In iarbă, la un loc bătătorit într'adins, o copăiță și'n copăiță un copilaș — el mĭorlăia așa. Cine 'l lăpădase tocmaĭ aicĭ? Norocul luĭ... A vrut el împăratul să meargă nainte la vînat, că la asta plecase, da' unde a fost chip de țipetele broscoiuluĭ, că făcea o gălăgie, un tărăboiŭ de nu'l încăpea pădurea.

,Așa, zice întâiul sfetnic, ala era un prietin vechiŭ și bun al împăratu' i:

„Măria Ta și boierĭ dumneavoastră, eŭ zic să ne mulțumim cu atâta pe ziua de astăzĭ. Haĭ să ne 'ntoarcem acasă, să dăm pośîndicul ĕsta pe mâna uneĭ femeĭ, că cu așa trîmbiță nu maĭ întâlnim noĭ vînat cât am umbla."

S'aŭ întors cu copilul încet la pas, și, or de osteneală cât țipase, or de zăngănitul armelor, or de legănătura mersuluĭ domol călare, copilul a adormit în brațele sfetniculuĭ, care ĭ-a cântat tot drumul.

In sfîrșit, ce s'o maĭ lungim de giaba! punete biata împărăteasa, biata să nu fie! cu cocoanele din casă, ia'l pe copil, desfașă'l, spală-o — că era fetiță — premenește-o, aleargă de'ĭ caută sîn... mĕ rog, toate celea multe câte trebuesc la un puiŭ de om. Și fecioriĭ împăratuluĭ, bucuria lor, că aveaŭ acuma o păpuse viĭe să se joace cu ea!

Hrânită, îngrijită, alintată ca o fată de 'mpă-

rat, cum nu era să crească bine? Creştea mare şi frumoasă, dar frumoasă, nu aşa — frumoasă! Aŭ crescut feciorii şi fata pînă a ajuns ea de vreo optsprezece anĭ şi eĭ care de câţĭ era.

O iubeaŭ împărăteasa şi 'mpăratul pe fata de-o pĭerdeaŭ din ochĭ, cât era de mlădioasă când umbla de colo pînă colo pe covoarele moĭ, de nu s'auzea pâşind, şi cu trandafirĭ în pĕr şi rîdea de toate celea, par'că era, când s'arăta în faţa bătrîneţelor lor, ca un luceafĕr scînteietor şi vesel în faţa unuĭ drumeţ ostenit.

Şi eraŭ toţĭ fericiţĭ. Da' numa, ce să se pomenească odată împăratul şi 'mpărăteaşa, tocmaĭ când şedeau amindoĭ de vorbă şi puneaŭ la cale că ce rost să'ĭ facă fetiĭ ĕsteia, să'ĭ găsească un voĭnic, un om de neam pe potriva eĭ, ca fata de suflet a uneĭ case împărĕteştĭ — ce să se pomenească? Vine feciorul ĕl maĭ mare şi zice cu glasul tremurat:

„Măriile Voastre, taĭcă şi maĭcă, vĕ sărut mâinile, vreaŭ să vĕ spuiŭ o vorbă şi să vĕ fac o rugăciune mare!"

Zice împĕratul: «Ce e, fĕtul meŭ? Spune.»

Băiatul zice: „Sărut mâinile Măriilor Voastre, am venit... să 'ndresnesc... dacă nu vĕ e cu supărare... să'mĭ... să'mĭ daţĭ mie pe Ileana de nevastă... că... mĭ-e dragă şi fără ea nu pot trăi."

Impăratul rĕspunde: „Fĕtul meŭ, asta nu se poate. Eştĭ fecior de împărat şi aĭ să fiĭ împărat. Nicĭ inima ta n'are voe să bată cum îĭ place şi nicĭ tu n'aĭ voe s'o asculţĭ cum bate. Dacă vreĭ s'o ĭeĭ pe Ileana, lapădă-te de tronu

'mpărătesc, pe care ar fi să mi'l moștenești tu când o vrea Dumnezeŭ să mě cheme de aicĭ; lapădă-te de tron, și atuncĭ, rĕmâneți: tu bărbatul Ileanii și frate-tĕŭ ĕl mijlociŭ împărat pe bun drept în locul tĕŭ la vremea ta... Gândește-te bine toată noaptea și mâine să'mĭ daĭ răspuns!"

Dar când a zis vorbele astea, împăratul s'a posomorît rĕŭ de tot — adică: să nu te socotești că'ĭ glumă ce'țĭ spuiŭ eŭ. A plecat tînĕrul pe gândurĭ. N'apucă împăratul să se 'ntoarcă spre impărăteasa, s'o intrebe ce zice de asta, și iacătă feciorul ĕl mijlociŭ intră, se'nchină pîn'la pămînt, sărută mâna tatiĭ și mamiĭ și zice:

„Taică și maică, Măriile Voastre, am venit să vĕ fac o rugăminte: eŭ vreaŭ să mĕ 'nsor și vĕ rog să'mĭ dațĭ pe Ileana, că fără Ileana eŭ mor

— Fĕtul meŭ, zice împăratul supărat, asta nu se poate.

— De ce, Măria Ta?

— De ce, de ne-ce... Uite pentru că nu vreaŭ eŭ! zise împăratul rĕstit. Ieșĭ afară! ieșĭ, că se 'ntîmplă nu știŭ ce!

— Aĭ vĕzut, Măriă Ta? zise Impărăteasa, dupĕ ce a plecat flăcăul mâhnit.

— Am vĕzut, rĕspunde împăratul încruntat.

— E un lucru mare, Măria Ta, zice Impărăteasa; și înca mie mi-e frică și de alt-ceva."

Și cum zice vorba asta, hop și Prîslea, de douĕzecĭ și doĭ de anĭ, de-abea cu câteva tuleĭe în bărbie, iar: «Ileana și Ileana, că de unde nu, îmĭ fac seamă singur!» și'ncepe să plîngă

și să cază în genunchĭ la părinţĭ, că'ĭ era maĭ mare milă mă-siĭ de el.

Se scoală împăratul necăjit foc și şart ! o palmă luĭ Prîslea de a rĕsunat tot palatul :

„Ieşĭ afară, mucosule !"

Plîngĭ Prîslea şi fugĭ ! Impărăteasa plînge, şi împăratul turbat trimete să cheme numaĭ-decât pe întâiul sfetnic. Cum sosește bătrînul, împăratu'ĭ spune tot.

„Măria Ta, zice sfetnicul, nu trebue să te superĭ așa de tare. Cine n'a trecut prin asta ? La tinereţe, e boală cu leac. Să'ĭ trimetem pe copiĭ să se plimbe p'în lume un an ; un an să n'aibă voe nicĭunul sĕ puĭe piciorul pe pămîntul împărăţieĭ noastre, şi peste un an să maĭ vorbim : boala trecătoare... Ochiĭ carĭ nu se vĕd se uită."

Impăratul chemâ pe unul câte unul dintre feciorĭ, şi fiecăruia le spuse porunca hotărîtă, scurt și apăsat, așa că nu maĭ era chip să maĭ zică băiatul nicĭ cîrc.

«Aĭ inţeles ?"

— Am înţeles, Măria Ta !»

Şi aŭ sărutat fiecare mâna taichiĭ și maichiĭ și şi-aŭ luat rĕmas bun dela Ileana, și aŭ plecat tus-treĭ călărĭ tot uitându-se 'napoĭ, cât aŭ putut să maĭ vază, cum fluturaŭ în vîrful turnuluĭ, de departe, două năframe albe. S'aŭ despărţit la o rĕspîntie şi aŭ apucat care pe unde.

Aŭ umblat eĭ cât aŭ umblat, așa hoĭnar, multă vreme p'în lumea largă de colo pînă colo,

şi ce să vezĭ? Când maĭ eraŭ vreo treĭ lunĭ pînă se li se 'mplinească termenul, ajung eĭ, fără să se caute, într'un tîrg mare, unde se ţinea iarmaroc vestit odată la zece anĭ. Şi ţinea iarmarocul ĕsta o sută de zile în cap. Se strîngeaŭ acolo la vreme toate bogăţiile de mărfurĭ din patru părţĭ ale lumiĭ, bunătăţile şi leacurile pămîntuluĭ, şi minunile iscodeniilor toate, şi comèdiĭ şi solomoniĭ, ghicitorĭ, cântăreţĭ şi panglicarĭ şi paiaţele ĕĭ maĭ d'înaiŭ: veneaŭ toţĭ să'şĭ arate care maĭ de care meşteşugul.... şi lume... lume de toate neamurile şi limbile din depărtărĭ.

Umblând aşa p'în iarmaroc, feciorul nostru ĕl maĭ mare dă peste un negustor care vindea un plocat frumos cu pĕrul creţ şi dulce ca mătasea porumbuluĭ fraged. Plocatul cela era vrăjit, că cine şede pe el, pînă să se stîngă o scîntee, ajungea unde gândea. Ce maĭ încape tocmeală multă? — l-a cumpărat.

Tot în vremea asta, al doilea frate găseşte pe un pusnic dela Sfîntul Munte, orĭ de unde o fi fost, care vindea o iconiţă făcătoare de minunĭ a Maichiĭ Precistiĭ, şi iconiţa aceea avea puterea că cine ar fi fost pe moarte dacă o atingea cu credinţă de buze, îĭ trecea boala şi se ridica 'n picioare bun sdravăn, par'că nu l-ar fi fost durut în călcâie măcar.

„Câte parale?

— Atâtea.

— Poftim.

A luat iconiţa ş'a plecat.

La o înghesuială nerăsbită, cum e la orice

iarmaroc, iacă se 'ntâlnesc ceĭ doĭ frațĭ și nu le vine să crează ochilor, și se iaŭ în brațe — că pasă-mi-te îșĭ tăinuise unul altuia șiretenia deacasă. Când să'șĭ spuĭe câte toate le vĕzuseră și cât li e dor de maĭca și de taĭca de-acasă, iacătă un sgomot grozav: un tînĕr alerga p'în iarmaroc plîngênd și căutînd caĭ să sboare ca vîntul și ca gîndul, că el trebue numaĭ-decât să plece acasă. Fuga și eĭ, să vază ce e. Când colo era chiar Prîslea. Cum îĭ vede, dă un țipăt:

„O, frațiĭ meĭ iubițĭ, ia uitați-vă în oglinda asta, gîndiți-vă la părințiĭ noștri acasă și să vedețĭ grozăvie! Doamne! Doamne! ce să facem?"

Și cum se uită eĭ în oglindă și se gîndesc acasă, ce să le vază ochiĭ? Vĕd aĭevea pe Ileana culcată 'n pat cu pĕrul despletit, albă cum îĭ varul, cu ochiĭ ca sticla dușĭ în fundul capuluĭ fără o rază de viața—broboane marĭ de sudoare pe frunte,—stîrlicĭ la 'ncheietura mâinilor încrucișate pe piept—și sughite rar—sfetnicul bătrîn îĭ ține lumînarea, și mitropolitul în sfită de aur s'apleacă și apropie de buzele eĭ fripte lingurița cu grijanie; și la o parte și alta a patuluĭ, în genunchĭ, plîng înfundat împăratul și împărăteasa cu capetele lor bătrîne pe picioarele rĕcite ale bieteĭ fete...

Repede, flăcăĭ! toțĭ pe plocat...

Aŭ ajuns...

Iconița la buzele moarteĭ...

Se mișcă fata... clipește din ochĭ... îșĭ ridică mâna la frunte... îșĭ dă frumos pĕrul într'o parte... zîmbește... se scoală...

E sănătosă... sărută pe părinţiĭ şi pe fraţiĭ eĭ, şi'ncepe ĭar să rîză ca maĭ nainte şi să umble de colo pînă colo; fuge 'n grădină, taie trandafirĭ, şi pune 'n pĕr şi spune la copilăriĭ şi rîde de păr'că s'a sculat o ciocârlie din somn şi'şĭ cântă cântecul de dimineaţă.

A pus împăratul să clădească o biserică mîndră cum nu maĭ fusese pîn'atuncĭ în toată împărăţia, spre lauda Fecioareĭ, care făcuse o aşa minune. Şi a mâncat şi bĕut la sărbătorĭ marĭ treĭ săptămânĭ lume după lume pe socoteala curţiĭ împărăteştĭ.

Acu, toate bune: fata a scăpat; să fie sănătoasă, să trăiască şi Maica Domnuluĭ Buna, care a păzit-o, să'ĭ dea noroc... Da... fata ca fata; ce te facĭ cu flăcăiĭ? că de a doua zi aŭ început iar să vie unul câte unul la împăratul să'şĭ spuie pĕsul.

Cuĭ so dea?

Care are maĭ mult drept s'o ia?

Fără oglindă n'ar fi văzut-o în ce hal era şi n'ar fi îndresnit să calce porunca împăratuluĭ, să vie înainte de termen.

Fără plocat, n'ar fi sosit la vreme.

Fără iconiţă ar fi dus-o toţĭ la groapă.

Aŭ stat seara la sfat împăratul, împărăteasa şi sfetnicul cel bătrîn, şi pînă'ntr'un târziù n'aŭ putut să se 'nţeleagă ceĭ doĭ bătrînĭ cuminţĭ cuĭ trebue dată fata: ba unuia, ba altuia, ba luĭ Prîslea; ba că se tragă la sorţĭ, norocul s'aleagă!

Impărăteasa, dacă vĕzù şi vĕzù că nu se maĭ ispràveşte vorba şi ea cam picotea de somn, zice:

„Doamne! Măria Ta, cum sunteţĭ dumneavoastră bărbaţiĭ! vĕ pricepeţĭ la împrejurărĭ marĭ, şi la ale micĭ vĕ pierdeţĭ cumpĕtul şi rostul... Rĕsboiŭ mare să fi fost de făcut şi pînă acu îl puneaţĭ la cale... Staŭ şi v'ascult deatât amar de vreme... am căscat de mĭ-a trosnit fălcile... Ce maĭ ţura-vura... vorbă lungă de geaba? Iacă, o s'o ia ĕl de l-o iubi fata, că drĕptul luĭ e!“

— Eĭ? întreabă cine a ascultat povestea, Care dintre flăcăĭ a luat-o pe Ileana?

— Nu ştiĭ dumeata, rĕspunde povestitorul, cum să isprăvesc toate poveştile cu treĭ feţĭ-logofeţĭ? Pe cine era să iubească fata?... Pe Prîslea.

— Dar ceĭlalţĭ cum aŭ rĕmas?

— Aŭ rĕmas destul de bine. Ĕl mare a rĕmas cu topuzu'mpărătesc; ĕl mijlociŭ cu iconiţa... Puţin lucru e să împărăţeştĭ? Nu'ĭ destul să nu morĭ niciodată? Dar era şi drept să fie a luĭ Prîslea, pentru că el, dacă nu o lua pe Ileana, rĕmânea cu oglinda, şi s'ar fi tot uitat în ea, ar fi vĕzut-o pe fată mereŭ cu altu 'n braţe şi s'ar fi prăpădit băiatul... Şi dacă se prăpădea el, se prăpădea şi fata, se prăpădea şi mă-sa împărăteasa, care tot pe el îl iubea maĭ mult, că era Prîslea, şi ar fi fost maĭ mare păcatul să se 'ntîmple atâtea nenorocirĭ pentru o biată dragoste de tinereţe.

OM CU NOROC!

Amicul meŭ, domnul Manolache Guvidi, este o persoană cunoscută în societatea noastră; e un om cu o avere însămnată, câștigată printr'o muncă onorabilă; e un om inteligent și serios, un bun soț și un bun tată de familie. Cu atâtea calitățĭ trebuia să reușască în lupta pentru viață: invidioșiĭ, cu toate clevetirile lor, n'aŭ putut nimic în contră-ĭ.

Odată, în vremea primeĭ sale căsnicii, el avea o mare întreprindere publică, — aceea a fost începutul prosperitățĭ luĭ, deoarece din câștigul aceleĭ afacerĭ a ieșit cheagul avereĭ frumoase de care să bucură astăzĭ. Invidioșiĭ intriganțĭ căutară să'l sape și după o campanie înverșunată prin graiŭ și prin presă, reușiră să producă în cercurile înalte un curent defavorabil amiculuĭ Manolache.

Alergăturĭ, protestărĭ, plîngerĭ fură zadarnice din parte-ĭ. Atuncĭ, ca să nu se dea bătut și totușĭ să nu maĭ meargă fără folos la locurile oficiale, unde fusese bruscat și amenințat cu reziliarea contractuluĭ și cu un proces ruinător,

el trimese pe nevasta-sa să parlamenteze cu un personaj de mare influență, care oarecând îl ajutase la nevoe arătându'ĭ multă bunăvoință.

Domnul Guvidi se cunoștea pe sine; el știa că cu caracterul sĕŭ „neîncovoiat și mândru“, n'ar fi putut conduce așa de bine ca soția sa această daraveră delicată. Doamna Guvidi, deși foarte tînĕră, sub înfățișarea și manierele eĭ copilăroase, ascundea maĭ mult tact diplomatic. In adevĕr, bărbatul socotise cuminte: ceea ce omul „tare și aspru“, cum se știa el, ar fi putut compromite, femeea slabă a scos-o cu blândețe la un fericit capĕt.

Gurile rĕuvoitoare aŭ trebuit în sfîrșit să tacă ostenite; iar amicul nostru, luat în deaproape de tot sub puternica protecție a înaltuluĭ personaj de care am vorbit, șĭ-a putut urma înainte treburile și realiza căștigul însemnat pe care 'l merita munca luĭ inteligentă și neobosită.

Și nu numaĭ atâta: dela această împrejurare s'a stabilit între familia Guvidi și protectorul sĕŭ o prietenie din cele maĭ călduroase, care a plutit într'un senin neîntrerupt atâția anĭ—pînă când moartea crudă a răpit în floarea vîrstiĭ pe doamna Guvidi.

Sîrmana femee! așa de tînĕră, așa de frumoasă și atât de iubită! Cine 'șĭ putea închipuì! Și ce gol a lăsat ea în urmă-ĭ!

„IREPARABILĂ PERDERE PENTRU CEI CE RĔMAN NECONSULAȚI.“

Acestea sunt cuvintele negre și pline de durere ce le-am citit cu toțiĭ pe panglica lată a

celeĭ maĭ frumoase cunune cu violete de Parma, când am urmat tristul convoiŭ. Iar pe cununa depusă de jalnicul soț era o vorbă și maĭ scurtă, și maĭ sfîșietoare:

„MEMORIE ETERNĂ: GUVIDI DEZOLAT!“

Mult a trecut de atuncĭ și timpul, ca maĭ totdeauna, a alinat „eterna“ durere, umplênd încet-încet cu uitare golul ce'l lăsase în urmă-ĭ încântătoarea pierdută.

Când golul a fost cu desăvîrșire umplut, amicul nostru Manolache s'a însurat a doua oară.

Om cu noroc!

Aceasta, soția a doua, este tot așa de tînĕră și de frumoasă cum era odinioară rĕposata; iar cât despre tactul diplomatic, atât de necesar când are cineva daraverĭ marĭ și multiple, putem spune că o întrece.

Și de aceea afacerile caseĭ Guvidi & Co. sporesc mereŭ și merg din ce în ce maĭ bine: succesul este robul amiculuĭ nostru; norocul umblă după omul acesta ca un câine ascultător și credincios.

Mĕ gândeam tocmaĭ ce roman bogat și senin s'ar putea face din studiul vieţeĭ acestuĭ tip de om fericit, pe care'l cunoaștem toţĭ așa de bine în societatea noastră, când iată că primesc prin poștă următoarele:

„Domnul și Doamna M. Guvidi aŭ onoarea a vĕ ruga să petreceţĭ ziua de duminică la moșia lor Moara-de-Piatră.

„Adunare restrînsă de intimĭ.

„ Ţinuta absolut fără pretenţie : *où il y a de la gêne, il n'y a pas de plaisir.*
„*Nota.* La gară v'aşteaptă trăsura.“

Stilul e femeea... Graţioasa doamna Guvidi! Iĭ cunosc scriptura şi dictonul favorit, pe care'l spune aşa de des şi cu o atît de fermecătoare clipire de ochĭ!

*

Moara-de-Piatră ca moşie e o moşie mică, da, dar ce raiŭ mic!

E aşezată la distanţă de douĕzecĭ de minute dela gara *** Un parc măreţ şi un *cottage* englezesc cum se găsesc rar la noĭ.

Cu cât socotiţĭ că a cumpărat moşia asta?— N'o să credeţĭ, căcĭ în adevĕr eŭ însumĭ n'aşĭ crede, dacă n'aşĭ şti pozitiv. Cu cât?... Cu o pereche de caĭ roĭbĭ... atât! Frumoşĭ caĭ, ce ĭe drept; dar, orĭcum, să capeţĭ o moşie, care face douĕ sute cinzecĭ de miĭ de leĭ ca o para, pe o pereche de caĭ, care mult-mult să facă cincĭ miĭ, cincĭ miĭ cincĭ sute!... Aci însă a lucrat un alt factor mult maĭ puternic decât interesul — patima.

Fostul proprietar al Moriĭ-de-Piatră era mult cunoscutul N... distinsul *sportman*, un flăcăŭ destul de copt, putred de bogat, şi care, cum îl ştim toţĭ, are o pasiune neînfrînată pentru caĭ. A vĕzut odată la şosea pe doamna Guvidi cu roĭbiĭ, — îĭ mâna singură, — în cine ştie ce dispoziţiĭ de spirit se afla omul — se zice că ju-

case toată noaptea trecută la „Jockey“ şi pierduse mult—şi de atuncĭ n'a maĭ avut pace nicĭ somn.

Astea le povesteşte însuşĭ amicul nostru comun, Guvidi.

Caiĭ aceia aŭ devenit pentru N... o marotă, o idee fixă, o boală, cum vreţĭ s'o numiţĭ. Ce n'a făcut ca să'ĭ capete? I-a urmărit pretutindenĭ; a legat cea maĭ strînsă prietenie cu Guvidi, a stăruit, s'a rugat, s'a umilit... în zadar toate. Deşi bărbatul stăruise să'ĭ facă hatîrul nouluĭ prietin, nevasta nu voia cu niciun preţ.

„Nu fac tîrgul pe banĭ! a zis ea o dată cu hotărîre.

— Atuncĭ, pe ce? a întrebat N... cu tonul omuluĭ gata la toate.

— Pe... N'o să vreĭ...

— Orĭce!

— Pe Moara-de-Piatră! a rĕspuns scurt femeea, care era acuma par'că maĭ frumoasă ca totdeauna.

— Eĭ! prea exagerat! a intrerupt Manolache, amestecându-se şi el în vorbă din fundul salonuluĭ, unde'şi citea gazeta.

— Ce te-amesteci dumneata în tocmeala noastră?... nu te priveşte!“ ĭ-a obiectat doamna încruntându-se ca un copil rĕsfăţat.

Domnul Guvidi dete din umerĭ şi'şĭ urmâ înainte citirea.

«Iţĭ place mult?... mult? a întrebat N...

— Maĭ mult de sigur de cât iţĭ plac dumitale... caiĭ meĭ, a zis ea zîmbind cu un fel de rĕutate sceptică.

— Asta este peste putinţă! a rĕspuns N... încet şi înnecat, şi ochiĭ luĭ, care vĕzuseră multe, aţintiţĭ în ochiĭ femeiĭ tinere, sclipiră într'un chip foarte ciudat.

— Nu crez pînă nu mi-eĭ dovedi-o!» zise ea şi maĭ încet accentuându'şĭ bine zîmbetul rĕutăcios.

Tîrgul s'a făcut... Nicĭ nu se putea altfel— altfel nu căpăta N... ceea ce dorea cu o atât de adîncă pornire... Roibiĭ au fost aĭ luĭ.

Şi astfel, de vreo şase anĭ acuma Moara-de Piatră este proprietatea Guvizilor.

*

Am ascultat de gentila invitaţie şi nu mĭ-a părut rĕŭ. E în adevèr un loc încântător, şi am petrecut în sînul acesteĭ familiĭ model cum nu se poate maĭ bine.

Dar nu era o petrecere ordinară: se rupea turta Nicuţiĭ—copila unică împlinea cincĭ anĭ.

Câte şi ce darurĭ—o avere!... Intre altele o fotografie recentă,—încadrată în patru vergèle de aur masiv, prinse la incheeturĭ cu ţinte de diamant ca boabele de năut,—naşul ţinênd în braţe cu dragoste pe mica fină, care'ĭ rîde cu nevinovăţie.

Naşul a făcut o frumoasă surpriză oaspeţilor: a adus din Bucureştĭ muzica roşiorilor.

Ospèţul a fost strălucit şi balul pe iarbă verde foarte animat şi vesel.

A doua zi, lunĭ, avênd fiecare dintre învitaţĭ

afacerĭ de dimineață, am trebuit toțĭ să luăm trenul care trecea la unu noaptea.

O noapte de septembre limpede ca sticla curată... vreme dulce și lună plină... zece trĕsurì mergênd la pas și banda roșiorilor cântând un marș triumfal în frunte—de neuitat.

Familia Guvidi cu nașul ne-a condus pînă la gară.

Ne-am suit în vagon cu toțĭ, după ce am mulțumit gazdelor și în deosebĭ doamneĭ, care făcuse onorurile cu grația eĭ obișnuită, etc...

N.., care n'avea ca noĭ treabă, a rĕmas pentru o noapte la Moara-de-Piatră Guvidi, așteptat a doua zi negreșit în orașul P... unde'l chemaŭ niște afacerĭ urgente, a rêmas în gară s'apuce trenul ce venea din Bucureștĭ și cu care noĭ ne încrucișam la întâia stație.

Se 'nțelege că în tren am vorbit toată vremea numaĭ despre petrecerea minunată de cu ziuă, și am fost unanimĭ în a ferici, cu maĭ multă saŭ maĭ puțină invidie, pe amicul Manolache de cât noroc a avut și are.

Doamna Z... una dintre invitate, o vĕduvă respectabilă, care știe toate câte se petrec în societatea noastră, și chiar maĭ multe, ne-a afirmat pe drum—„contând, se 'nțelege, pe discreția noastră"—că N..., cum e cam bolnăvicios, și-a făcut testamentul și lasă aproape toată averea sa copileĭ luĭ Manolache, pe care o iubește la nebunie.

Și toțĭ, firește, am trebuit să zicem iarășĭ: „Mare noroc pe Guvidi!"

GRAND HÔTEL „VICTORIA ROMÂNA”

Eram ș'așa indispus de neodihnă. Toată noaptea trecută moțăisem ghemuit în unghiul unuĭ vagon de clasa doua, înghesuit de o companie veselă de bucureșteni carĭ se'ntorceaŭ de la expoziție: un potop de impresiĭ și amintirĭ... Mĕ despărțisem de eĭ de dimineață, ș'acù pe'nserate întram în orășul meŭ natal, unde nu maĭ fusesem de copil.

Trebue să mărturisesc că n'am simțit „acele palpitărĭ“ carĭ se simt la orĭce revedere de acest fel; ce-ĭ drept, nicĭ pomiĭ și altele n'aŭ manifestat față cu „vechiul lor prietin“ vreo deosebită emoție. Dela gară trec prin niște ulițe triste: miroasă a scăpătare și părăginire. Asta mĕ îndispune și maĭ mult.

Să plec cu trăsura înainte, pe'ntuneric și pe un drum necunoscut? Nu! maĭ bine să rĕmâiŭ aicĭ o noapte; am nevoe de repaos: să dorm fără cletinătură, fluere, clopote, și maĭ ales fără impresiĭ mirifice de la Paris. Tocmesc trăsura pe a doua zi la patru și trag la „Grand-Hôtel *Victoria Română*“, în centrul orașuluĭ.

Otelul meŭ are douĕ caturĭ. Jos e la mijloc gangul, de o parte „*Restaurant et Berărie*“, de alta „*Cafenea et Confiserie*“ Dinaintea „confiseriei“ sunt aşezate mese şi scaune pînă în mijlocul stradeĭ: acì se strînge seara societatea aleasă. Acum e plin de lume.

Sosirea mea produce sensaţie. Toţĭ ochiĭ se pironesc asupra 'mĭ. Opresc o cameră şi staŭ la o masă în partea restaurantuluĭ să beaŭ o bère.

Privirile mĕ săgetează; pe lîngă ceĭ de la mese, ies acuma să se uite la mine şi ceĭ din cafenea... Un băeţel ca de vreo cincĭ anĭ se scoală de la locul luĭ, vine binişor la masa mea şi se pune, mîncând dintr'o prăjitură, se mĕ studieze de aproape. „Nicule! vin la mamă!“ strigă o damă. In zadar; copilul, numaĭ ochĭ, n'aude. Am rezistat pînă acì, înfruntând ploaia de segeţĭ; privirile copiluluĭ mĕ biruesc. Mĕ gîndesc la bestiile din menajerìĭ: ele afară de chinul dureros al captivităţiĭ, maĭ sufĕr unul, care acuma vĕz eŭ cât e de neplăcut, — să rabzĭ, fără să le fi solicitat, privirile persistente ale uneĭ mulţimĭ curioase. Dar dacă ar fi numaĭ privirile! Exemplare din menajerie, publicul este rugat să nu le atingă: pe mine, băiatul, cu mâna plină de spumă de zahar, mĕ şi pipăie!

Imposibil de răbdat... O sforţare... Mĕ scol însfîrşit, evitând privirile copiluluĭ, plătesc şi intru pe gang... Băeţelul se ţine după mine pînă la scară şi stă loculuĭ să se uite cum mĕ suiŭ, pînă când, făcênd cotul scăriĭ, îĭ ies din bătaia ochilor. Am scăpat, dar m'a apucat capul.

...Numărul 9—odaia mea: e o căldură năbușitoare, în năuntru și miroase a văpsea cu terpentină proaspětă... Să deschizĭ... Ferestrele daŭ în uliță. In față e o respîntie. In fund se vede foișorul de foc d'asupra casiĭ orașuluĭ. Pe sub ferestre trece strada «Independenții», care la dreapta dă în strada „Regală“,—strada principală din fața oteluluĭ. Aceste lămurirĭ topografice le datoresc chelneriții, care, manifest îndispusă c'am deranjat-o, mi le dă scurt, îmĭ aprinde lumînarea și pleacă bufnind ușa.

De-abea acuma încep să recunosc locul. „Grand-Hôtel“ stă pe maidanul unde ne jucam în copilărie. Par'că věz încă maidanul plin de popor înghesuindu-se la o masă, de care o săptămînă a stat zi și noapte o condică enormă deschisă. Era după 11 Fevruarie. De câte orĭ ieșam dela școală iscăleam toțĭ *da*, și fiecare de maĭ multe orĭ... De micĭ aveam sentimenme civice în orașul meŭ natal!

Ulițele din dosul *„Victorieĭ Române“* aŭ rěmas cum le știam odinioară. In cele douě colțurĭ ale rěspîntieĭ din față este de o parte un birt și de alta o cafenea mică. Dela fereastra mea věz bine ce se petrece peste drum. In cafenea, un individ, aplecat cu pĭeptul pe biliard, citește o gazetă deschisă mare pe postavul verde; într'un colț, doarme altul cu capul pe masă. Dincolo, în birt, sunt douě femeĭ și doĭ tinerĭ; beaŭ și rîd; lîngă eĭ pe o laviță cântă doĭ lăutarĭ. După gesturile și grimasele cobzaruluĭ, după mișcările carĭ le fac cu pîntecele, pare a fi un cântec obscen. Dacă n'ar fi tră-

surile, cari se'nvîrtesc mereŭ pe de dinaintea otelului, aş auzì tot.

Zece ceasurĭ... Să mĕ culc. Las ferestrele deschise şi lumînarea aprinsă şi mĕ aşez în pat... Mĕ doare capul... Băiatul cu prăjitura... Ce ochĭ !.. Oare să fi existând deochiul !..,

... Un neastîmpĕr nesuferit îmĭ furnică din talpă pînă'n creştet... Insecte !... Iute ies din pat !... Iaŭ lumînarea să vĕz de aproape... E grozav !... Un popor întreg, ca la un plebiscit... şi umblă aleargă pe cearşaful alb încoacĭ şi'ncolo uĭmite de lumină ! Ce să fac ?... Trebue să dorm !... In pat, imposibil... Trag cearşaful, îl scutur bine pe fereastră şi 'l întinz pe covor în mijlocul odăiĭ ; desfac un pachet de tutun, presăr pe cearşaf şi mĕ culc pe jos.

... Imĭ arde toată pielea ; nu pot adormì ; sunt ameţit, nerviĭ iritaţĭ : simt enorm şi vĕz monstruos. Lumînarea îmĭ dă drept în ochĭ... Mĕ scol s'o mut şi apoĭ m'aşez iar la loc.

... Deodată sar în picioare : sgomot mare în uliţă ! Merg degrab 'la fereastră.—O suflare rĕcoroasă de afară mĕ înviorează... Cadranul transparent de pe foişorul de foc arată unu ş'un sfert.—Când aŭ trecut treĭ ceasurĭ ?... Am aţipit, prin urmare ?... Ce e în stradă ?... Măturătoriĭ oraşuluĭ... Aŭ prins un câine la mijloc.

Ştiŭ... Asta e o petrecere populară la noĭ : am vĕzut-o de atâtea orĭ... Câţiva inşĭ se pun la pîndă de-o parte şi de alta a uliţiĭ. Un câine flămînd rătăceşte căutând dosurile bucătăriilor şi unghiurile unde se aruncă gunoaiele. La un semnal, toţĭ se ridică şi'l împresoară din toate

părțile. O clipă, animalul se oprește înghețat; sângele îĭ dă năvală la inimă, care 'ncepe să svîcnească de coaste..... E pĭerdut!.... Përul i se sbîrlește pe coamă. Un fior îĭ fulgeră d'alungul prin șira spinăreĭ și-ĭ încovrigă coada d'a'nderătele, pînă-ĭ înfige vîrful în pîntece. Oochiĭ turburĭ caută încotrova un punct de scapare: dar abia se pune problema în mintea aĭurită, și o piatră l-a isbit peste bot, alta la o încheietură, un lemn peste șale și altele plouă... El îșĭ iese acum din sine: mașina cea vie dă drumul rezerveĭ de energie, — pentru așa moment o păstrà,— niciĭ un gînd de economie: trebue cheltuită toată! Opintindu-se din fundul rërunchilor, animalul s'avîntă orbește în fața loviturilor... Un rëcnet suprem, sparge rîndurile vrăjmașilor, le scapă pintre picioare și fuge uitându-se drept și numa'nainte, fuge mereŭ pînă dă de un loc singuratic. Acĭ s'așează, stins de oboseală, să'șĭ liniștească cutremurul membrelor, să'șĭ lingă rănile și să se vaĭte discret de durere. Somnul se capătă maĭ ĭeftin decât hrana și deocamdată îĭ e maĭ trebuincĭos: truditul trup se încolăcește binișor: închide ochiĭ triștĭ și adoarme oftând greŭ din afund.

Toată intervenirea mea acum în favoarea animaluluĭ este zadarnică. Degĭaba raționezĭ eŭ de sus dela fereastră că nu le e permis unor oamenĭ aĭ autoritățiĭ să turbure liniștea nopțiĭ și somnul contribuabililor. Pot eŭ striga mult și bine: cine m'aude? Huĭduiturile și rîsetele

acopĕr chiar glasul celuĭ maĭ interesat, chelălăiturile animaluluĭ. Il maĭ vĕz doar cum se sbate sub loviturile măturoaielor, ridicând cu contorsiunile luĭ un nour de praf.

Sunt nervos; nu maĭ pot privì; dar tot ascult... De mirare.., câĭnele nu maĭ ţipă deloc. A fugit!... Urmează rîsete... Mĕ uĭt iar. Măturătoriĭ staŭ tolăniţĭ pe trotuar, iar la lumina felinarelor din colţurĭ se vede în mijlocul stradeĭ victima lungită—e un căţel mic, alb şi lăţos.

Mĕ culc supĕrat la loc. Maĭ am două cĭasurĭ şi scap .. Bietul dobitoc!... Acu încep vîjiiturile măturoaielor... Dacă ar fi căţelul favorit al vreuneĭ dame, — par'că am vĕzut una adineaorĭ la «confiserie» cu un căţel în braţe, — şi ea ar fi amica vreunuĭ om influent din localitate, atuncĭ măturătoriĭ...

Ceartă jos în cafenea... S'a spart ceva... par' că o uşă cu geamurĭ trîntită cu violenţă... Ţipete de femeĭ, strigăte de bărbaţĭ, flueraturĭ febrile de gardiştĭ... Ahà! a venit stăpîna căţeluluĭ. Alerg la fereastră. Nu se maĭ vĕd ceasurile la foişorul de foc; lumina de'ndărătul cadranuluĭ s'a stins; dar maĭ sus de foişor, arde clipind în cadenţă steaua dimineţeĭ: se face ziuă.

E o grămădire dinaintea birtuluĭ din colţ... precupeţĭ, carĭ merg cu coşurile încărcate la piaţă... Ce să fie?

O femee în camaşe, cu picioarele goale, cu pĕrul desprins, ţine strîns de piept pe un om

îmbrăcat în uniformă de poliție. El luptă să scape — ea nu'l lasă. Ea începe să sbiere răgușit făcênd gesturĭ extravagante:

«Ce, domnule! care va să zică, dacă sunt o nenorocită, să'șĭ bată joc de mine dumnealuĭ pentru că e dela poliție?... Și maĭ întâĭ, cine ce treabă are? dumnealuĭ a fost amantul meŭ?»

Comisarul, îndreptându'șĭ mondirul boțit la pĭept:

«Sergent! e beată; la arest!»

Doĭ inșĭ o înhață; ea se smucește și dă să se repează iar, dar un sergent voĭnic o apucă de braț și o'nvîrtește în loc:

«Nu sbĭera și mergĭ!» strigă el scrîșnind și lovind-o greŭ cu palma peste gură.

Aud atuncĭ o horcăială înecată și, în cadrul luminat al birtuluĭ, vĕz silueta albă a femeiĭ ridicând în sus brațele goale cu pumniĭ încleștațĭ și dând capul cu pĕrul despletit pe spate ca și cum i s'ar fi frînt gîtul. Un moment se rĕsuceste de mijloc, apoĭ cade țapĕna pe spate în prag... Pun mâĭnile la ochĭ și mĕ daŭ înapoĭ...

Lumînarea arde în fundul sfeșnicul cu flacărĭ din urmă. Cobor iute, scol pe portar și plătesc. Patru ceasurĭ. Luceafărul se stinge și el încet-încet: vine soarele... Trăsura m'așteaptă. In câteva minute sunt afară la câmp. Ce dimineață! ce rĕcoare! și ce singurătate! Uf!... Nicĭ-odată n'am să uit ce bine m'am odihnit o noapte în orașul meŭ natal, la Nr. 9. «Grand-Hôtel *Victoria Română*»!

O FĂCLIE DE PAŞTE

Leĭba Zibal, hangiul dela Podenĭ, stă pe gândurĭ la o masă subt umbrarul de dinaintea dugheniĭ, aşteptând dilijenţa, care trebuia să fi sosit de mult; e o întârziare de aproape un ceas.

Este lungă şi nu prea veselă istoria vieţiĭ luĭ Zibal; dar aşa cum e prins de frigurĭ, tot e o petrecere pentru el să ia pe rînd una câte una fazele eĭ maĭ însemnate...

Precupeţ, vînzĕtor de mărunţişurĭ, samsar, câteodată şi maĭ rĕŭ poate, telal de straĭe vechĭ, apoĭ croitor şi ştergător de pete într'o ulicioară tristă din Ieşĭ—toate le încercase după accidentul care'l făcuse să'şĭ piarză locul de băiat într'o mare dugheană de vinaţurĭ. Doĭ hamalĭ coborîseră în beciŭ un boloboc sub privigherea băiatuluĭ Zibal. O neînţelegere se ivì între dînşiĭ la împărţeala câştiguluĭ. Unul din eĭ lua un crîmpeiŭ de lemn ce'l găsì la 'ndemână şi lovi în frunte pe tovarăşul sĕŭ, care căzu ameţit şi plin de sânge la pămînt.

Băiatul, vĕzênd sălbăticia, dete un ţipĕt de alarmă, dar mizerabilul se repezi să iasă din

ogradă și, trecênd pe lîngă băiat, ridică mâna asupră-i... Zibal pică leșinat de spaimă. După o zacere de câteva lunĭ, când se întoarse la stăpîn, locul luĭ era ocupat.

Atuncĭ începù lupta grea pentru viață, care se îngreună și maĭ tare prin căsătoria luĭ cu Sura... Răbdarea însă ostenește soarta rea. Fratele Sureĭ hangiŭ la Podenĭ, muri, și hanul rĕmase luĭ Zibal, care urmă negoțul pe seama luĭ.

Aci se află el acuma de cincĭ anĭ.

Are strînsă o avere bunicică în banĭ și vinațurĭ bune îngrijite, o marfă care totdeauna face parale. De sărăcie a scăpat Leĭba, dar sunt toțĭ bolnavĭ, și el și femeea și copilul—frigurile de baltă.

... Și oamenii sunt rĕĭ și pricinașĭ in Podenĭ!... Ocărĭ... batjocurĭ... suduiturĭ... acuzărĭ de otrăvire prin vitriol... Dar amenințările!

Amenințarea este maĭ grea pentru un suflet ce se clatină ușor decât chiar lovitura. Ceeace muncește acu pe Leĭba maĭ mult decât tremurătura frigurilor este o amenințare.

«Ă! *goĭ* ticălos!» gândește el oftând.

Ticălosul este badea Gheorghe—pe unde o fi! — un om cu care Zibal a avut o daraveră foarte neplăcută.

Gheorghe venise într'o dimineață de toamnă la han, obosit de drum; ieșea din spital—

zicea—și căuta de lucru. Hangiul l-a luat în slujbă. Dar Gheorghe s'a arătat a fi un om prea brutal și prea ursuz.. suduia mereŭ și mormăia singur prin ogradă. Era o slugă rea, leneș și obraznic... și fura.

Intr'o zi a amenințat pe bulabusta ingreunată, care'l ocărîse cu drept cuvînt, s'o lovească în pîntece... aldată a asmuțit un câine asupra luĭ Strul cel mic.

Leĭba ĭ-a făcut numaĭ decât socoteala și l-a trimis. Dar Gheorghe nu voia să se ducă; el pretindea cu violența că s'a fost tocmit pe un an. Atuncĭ hangiul a spus că merge în deal la primărie să ceară vătășeĭ ca să'l alunge.

Gheorghe a vîrît repede mîna în sîn strigând: «Iudă!» și a voit să se năpustească asupra stăpînuluĭ.

Din norocire, sosea atuncĭ o haraba încărcată cu mușteriĭ. Gheorghe a început să rînjească, zicênd:

Ce te-aĭ spăriet, coane Leĭba?... Iaca mă duc.

Și apropiându-se crunt, peste tarabă de Leĭba, care se dete cât putu înapoĭ, îĭ șopti:

«Să mĕ aștepțĭ în noaptea pașteluĭ, să ciocnim ouă roșĭ, jupâne... Să știĭ că ți-am făcut și eŭ socoteala!»

Atuncĭ intrară mușteriiĭ în dugheană.

«Să ne vedem sănătoșĭ la Inviere, coane Leĭba!» adăogâ Gheorghe depărtându se.

Leĭba a mers la primărie, apoĭ la subprefec-

tură, să denunțe pe amenințător, cerênd să fie păzit. Subprefectul, un tînĕr foarte vesel, a primit întâĭ peșcheșul «modest» adus de Leĭba pe urmă a început să rîză de jidanul fricos și să'l batjocorească. Leĭba a stăruit călduros să'l facă a înțelege gravitatea lucruluĭ, cum era hanul izolat departe de sat și chiar de șosea. Dar subprefectul, cu un aer maĭ serios, l-a povățuit să fie cuminte: nicĭ să nu maĭ pomenească de așa ceva, ca să nu deștepte în adevăr, într'un sat unde oameniĭ sunt rĕĭ și săracĭ. pofte de călcare

Maĭ târziŭ, peste câteva zile, îl căutară pe badea Gheorghe un pomojnic și doĭ călărași: era bănuit pentru o pricină.

Ce bine era să'l maĭ fi răbdat Leĭba măcar pînă la sosirea acestor oamenĭ!... Dar Gheorghe era acu cine știe unde...

Deși asta se petrecuse de mult, totuș, în mintea omuluĭ prins de frigurĭ, se repeta bine impresia figuriĭ luĭ Gheorghe, a mișcăriĭ luĭ vrênd să scoată ceva din sîn și a cuvintelor luĭ amenințătoare. Cum se deștepta așa de limpede acea amintire?

Era sâmbăta Pașteluĭ.

Sus pe deal, în satul depărtat ca la doĭ chilometri printre bălțĭ, se auzeaŭ clopotele bisericiĭ... Și se aude așa de ciudat când aĭ frigurĭ: aci foarte tare, aci aproape deloc... Noaptea care venea era noaptea Paștelui: scadența făgădueliĭ luĭ Gheorghe...

«Dar poate că l'aŭ prins pînă acuma!»

...Orĭcum, Zibal maĭ stă la Podenĭ doar pîn'la cîștĭul viitor. Cu capitalul luĭ se poate deschide un negoț frumos în Ieșĭ... In tîrg. Leĭba o să fie sănătos, o să șază aproape de comisie... O să cinstească pe comisar, pe ipistat, pe sergent... Cine plătește bine este bine păzit. Intr'un tîrg așa mare, noaptea e sgomot și lumină, nu întunerec și tăcere ca în valea singuratică a Podenilor. E un han în Ieșĭ.—acolo în colț, ce loc bun pentru o dughiană!—un han unde toată noaptea cântă fetele la *Café Chantant*. Ce viață sgomotoasă și veselă! Acolo găseștĭ la orĭce ceas, zi și noapte, pe domnul comisar cu fetele și cu alțĭ *pòrețĭ*.

Ce maĭ trebue multă bătae de cap aicĭ, unde, maĭ ales decând cu drumul de fier, care ocolește foarte pe departe mlaștinele, *gheșeftul* scade mereŭ...?

«Leĭbă strigă Sura din năuntru, sosește dilijența, s'aud zurgălăiĭ.»

Valea Podenilor este o văgăună închisă din patru părțĭ de dealurĭ păduroase. In partea despre miazăzì, maĭ cufundată, se adună, din șipotele ce isvorăsc de sub dealurĭ, niște băltae adîncĭ, deasupra cărora se ridică ca niște periĭ stufișurĭ dese de rogoz. Intre partea băltoasă și partea maĭ ridicată despre miazănoapte, în mijlocul văiĭ, stă hanul luĭ Leĭba: e o clădire

veche de piatră, sănătoasă ca o mică cetăţue; deşi terenul e mlăştinos, hanul are zidurile şi beciurile bine uscate.

La glasul Sureĭ, Leĭba se ridică greoiŭ de pe scaun întinzându'şĭ membrele obosite; el cată lung în zare către rĕsărit; nicĭ pomeneală de dilijenţă.

«Nu vine; ţi s'o părut...» rĕspunde el balabusteĭ, şi se lasă iarăşĭ jos.

Foarte trudit, omul îşĭ încolăceşte braţele pe masă şi'şĭ aşează pe dînsele capul, care'ĭ arde tare.

La căldura soareluĭ de primăvară, care începuse să încingă faţa mlaştinelor, o moliciune plăcută cuprinse nerviĭ omuluĭ, şi gândul începu să dèpene pe fusul conştiinţeĭ bolnave maĭ rar, tot maĭ rar şi înmuiând treptat formele şi colorile închipuirilor...

Gheorghe... Noaptea Paşteluĭ... Talharĭ... Ieşiĭ... O crîşmă în miezul tîrguluĭ... O dugheană veselă, care merge bine... Sănătatea...

Şi aţipi...

... Sura lipseşte cu copilul de mult d'acasă. Leĭba iese în uşa dugheniĭ să se uite în calea eĭ.

Pe uliţa mare e o circulaţie vie, o ne'ntreruptă fîşiitură de roate pe rĕzoare, acompaniată de ciocăniturile ritmate ale trapĕtuluĭ de potcoave pe luciul asfaltuluĭ.

Deodată însă circulaţia se opreşte, şi dinspre Copoŭ se văd venind o grămadă de oamenĭ. gesticulând şi strigând foarte mişcaţĭ.

Mulțimea pare că escortează pe cineva: militari, o streajă și fel-de-fel de public. La toate ușile dughenelor se înghesuesc privitorii curioși.

«Ahà! gândește Leïba, o pus iar mâna pe un talhar!»

Cortejul se apropie. Sura se deslipește din mulțime și urcă lîngă Leïba pe treptele crîșmii.

«Ce e, Sură? întreabă el.

— E un nebun scăpăt dela Golia.

— Să închidem dugheana, să nu dee peste noï.

— E legat acuma; dar adineaorï scăpase. S'a bătut cu toțï soldațiï... Pe un jidan, pe care un *goï* rĕutăcios din mulțime l-a îmbrâncit peste nebun, nebunul l-a mușcat de obraz.»

Leïba de pe trepte vede bine; cu o treaptă maï jos, privește Sura cu copilul în brațe.

Este în adevăr un nebun furios pe care'l țin câte doï oamenï de fiecare parte; pumniï sunt strîns legațï unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o cherestea uriașe: un cap ca de taur pĕrul negru des, barba și mustățile aspre și împîslite. Prin cămașa-ï, sfîșiată de luptă, se vede pieptul lat, acoperit ca și capul de un stuf de pĕr. E cu picioarele goale; gura i-e plină de sânge, și stupește mereŭ firele pe care le-a smuls cu dințiï din barba jidanuluï.

Toată lumea s'a oprit... De ce?

Jandarmiï desleagă mâinele nebunuluï.

Mulțimea se dă într'o parte făcênd un loc larg împrejurul luĭ. Nebunul da un ocol cu ochiĭ şi'şĭ opreşte privirile care ard spre uşa luĭ Zibal; scrîşneşte din dințĭ, se repede țintă pe cele treĭ trepte, şi 'ntr'o clipă, apucând în palma dreaptă capul copiluluĭ, în cea stînga pe al Sureĭ, le isbeşte pe unul de alta cu atîta putere că le confundă ca pe nişte ouĕ moĭ...

Un sgomot s'auzì, o trosnitură care cu nimic nu se poate compara, la întâlnirea celor două titve smăcinate una pe alta.

Leïba, cu inima înodată, ca un om ce cade dintr'o nemăsurată înălțime, dete să țipe: «O lume întreagă mă lasă cu dinadinsul pradă unuĭ nebun!»

Dar glasul mut nu se supuse voințiĭ.

«Scoală, jidane! strigâ cineva trosnind tare cu o nuia pe masă.

—Proastă glumă! zice Sura din pragul crîşmiĭ; să sparii aşa omul din somn, țărănoiŭ mijic!»

Leïba sărì drept în picioare.

«Te-aĭ spăriet, jidane? întrebâ rìzênd glumețul. Dormĭ la nămiez, aĭ?... Scoală, că'țĭ vin muşteriĭ... soseşte harabaoa poştiĭ.»

Şi, după prostul sĕŭ obiceiŭ, care irita rĕŭ pe jidan, voì să apuce pe Zibal în brațe să'l gîdile.

«Lasă-mă'n pace! strigâ hangiul smucindu-se şi îmbrîncindu'l cu toată puterea. Nu vezĭ că sunt bolnav? Lasă-mĕ'n pace!»

Diligența sosește în sfîrșit cu aproape treĭ ceasurĭ de întârziare. Sunt doĭ călătorĭ, care se așează împreună cu conductorul, poftit de eĭ, la aceeașĭ masă.

Din convorbirea călătorilor se lămurea bine împrejurarea. La tactul de maĭ sus al poștiĭ, se întîmplase peste noapte o călcare cu omor în hanul unuĭ jidov. Hangiul omorît ținea și schimbul cailor. Tâlhariĭ îĭ furaseră, și pînă să se găsească alțiĭ în sat, călătoriĭ curioșĭ putuseră cerceta în voe teatrul crimeĭ.

Cincĭ victime. Dar amĕnuntele ! Dacă nu s'ar fi găsit casa prădată, s'ar fi crezut că a fost o cruntă rĕsbunare, saŭ fapta nebunieĭ religioase. In anectodele despre sectariĭ iluminațĭ, se povestesc câteodată executărĭ de așa absurdă sălbăticie.

Leĭba tremura scuturat de un puternic acces de frigurĭ și ascultà aiurit.

Apoĭ urmâ ceva, care trebuia neapărat să umple de respect pe conductor. Tineriĭ pasagerĭ eraŭ doĭ studențĭ, unul în filosofie, altul în medicină : mergeaŭ să petreacă în orășelul lor natal. Intre eĭ se întinse o înaltă desbatere academică despre crimă și cauzele eĭ, și dacă trebue să fim dreptĭ, medicinistul era maĭ bine preparat decât filosoful.

Atavismul ... Alcoolismul cu urmările-i patologice ... Vițiul de concepție ... Deformarea ... Paludismul ... Apoĭ nevroza !— Atâtea și atâtea cucerirĭ ale științeĭ moderne ... Dar cazul de reversie !

Darwin ... Haekel ... Lombroso ...

La cazul de reversie donductorul face niște ochĭ marĭ, în carĭ strălucește o profundă admirație pentru cuceririle științeĭ moderne

«Este evident, adaogă medicinistul. De aceea, criminalul propriŭ zis, luat ca tip, are brațele peste měsură lungĭ și picioarèle prea scurte, fruntea îngustă și turtită, occiputul tare desvoltat; chipul luĭ e de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochiĭ deprinșĭ; e un rudiment de om: e, cum am zice, fiara, care de-abia de curînd a reușit să stea numaĭ pe labele dinapoĭ și să'șĭ ridice capul în sus, spre cer, către lumină!»

La vîrsta de douĕzecĭ de anĭ, după atâta emoție, după o bună ospătare cu un vin așa de bine născut și așa de bine crescut ca vinul luĭ Zibal, o frază de o nuanță lirică, fie chiar din partea unuĭ medicinist, șade bine.

Entusiastul tînĕr, între Darwin și Lombroso, găsise vreme să miroasă și puțin Schopenhauer — «spre cer, către lumină!»

Zibal era departe de a fi priceput «luminoasa» teorie. Pentru întâia oară poate, în aerul umed al Podenilor, se rostogoleaŭ așa de înalte vorbe, așa de nobile subtilitățĭ de gândire.

Ceea ce pricepuse însă Leĭba maĭ bine decât oricine, maĭ bine decât chiar conferențiarul, era ilustrația isbitoare a teorieĭ; cazul de reversie el îl cunoștea în carne și in oase: era

potretul luĭ Gheorghe. Acest potret, din care pînă maĭ adineorĭ păstra numaĭ trăsurile fundamentale, i se redeștepta acum în spirit cu o perfectă palpabilitate pînă în cele maĭ neînsemnate amĕnunte.

Dilijența era departe. Leĭba o urmărise cu privirile pînă ce, cotind la stînga, ea se pĭerduse pe după deal. Soarele scăpătase și el după coasta dela apus, și seara începea să'mpăenjinească dulce formele din valea Podenilor.

Hangiul, posomorît, se puse să rumege în minte tot ce auzise.

... In tăcerea nopțiĭ, pĭerduțĭ în întuneric, un bărbat, două femeĭ și doĭ copiĭ fragezĭ, smulșĭ fără veste din brațele binefăcătoruluĭ somn de mâna fiareĭ cu chipul omenesc și jertfițĭ unul câte unul... Țipetele nebune ale copiluluĭ retezate de junghiul care'ĭ despică pîntecele... Gîtul spart de secure, prin deschizătura căruia iese, după fiece gîlgîitura de sânge, o horcăială surdă... Și cea din urmă jertfă, care, năucită într'un colț, asistă la toate astea așteptându'și rîndul... Procesul maĭ grozav decât execuția, jidanul fără apărare în mâna *goilor*... țestele prea slabe pentru mînele năprasnice ale nebunuluĭ de adineaorĭ.

Buzele luĭ Leĭba, fripte de frigurĭ, urmaŭ machinal gândul tremurând repede. O scuturătură puternică îl apucâ dintre spete: el intrâ cu pasul împleticit în gangul hanuluĭ.

Fără indoială — gândește Sura — Leĭba nu e bine de loc, e tare bolnav ; Leĭba are «ideĭ la cap»... căcĭ ce înțeles poate avea tot ce face el de câteva zile și maĭ ales ce a făcut astăzĭ?

Crîșma a inchis-o înainte de aprinsul luminărilor, tocmaĭ când se isprăvea *şabĕsul*. De treĭ orĭ aŭ bătut mușteriĭ în ușa dugheniĭ, strigând cu glasurĭ cunoscute să le deschiză. La fiece bătae, el a tresărit și a oprit-o șoptindu-ĭ încet și cu ochiĭ sperioșĭ:

«Nu te mișcà... nu voiŭ să intre *goĭ* aicĭ.»

El a trecut apoĭ sub gang și s'a pus s'ascută pe treapta de piatră a praguluĭ securea de tăiat lemne. Tremură de nu se poate ține pe picioare, și nu vrea să se odihnească. Ce e maĭ îngrijător decât toate, el, Leĭba, la întrebările eĭ stăruitoare, a rĕspuns aspru și a trimis-o să se culce, poruncindu'ĭ să stingă numaĭ-decât lumina. Deocamdată, ea s'a împotrivit; dar așa de scurt i-a repetat omul porunca, incât dênsa, cu toată obida, a trebuit să se supună, resemnându-se să amâne pentru maĭ târziŭ lămurirea acestor împrejurărĭ.

Sura a stins lampa, s'a culcat și acuma doarme alăturĭ de Strul.

Femeea avea dreptate... Leĭba e în adevĕr bolnav

*

E noapte deplină. Zibal șade de mult pe pragul ce dă în gang și ascultă...

Ce?

Sgomote nehotărîte vin din depărtare... Par'că sunt tropote de caĭ, bubuiturĭ de maiŭ înfundate, convorbirĭ misterioase și agitate. O încordare înaltă a atenţieĭ ascute simţirea auzuluĭ în singurătatea nopţiĭ: când ochiul e desarmat și neputincios, auzul pare că luptă să și vază.

Dar nu e o părere... Pe drumul care abate din șosea încoace se aud venind pașĭ de caĭ. Zibal se scoală și vrea să se apropie de poarta mare a ganguluĭ. Poarta este bine închisă cu o bîrnă grea d'a-curmezișul, ale căreĭ căpătâie staŭ în câte-o bortă în ziduri. La întâiul pas, nisipul strivit sub papucul luĭ face o scîrţîitură prea indiscretă. Zibal scoate picioarele din papucĭ și rĕmâne în colţunĭ. Așa, fără vreun sgomot apreţiabil de o ureche neprevenită, el merge la poarta ganguluĭ tocmaĭ când călăreţiĭ trec prin dreptul eĭ în pasul cailor. Dînșiĭ vorbesc încet de tot, însă nu atâta încât Leĭba să n'apuce foarte bine aceste câteva vorbe:

«S'a sculat de vreme....

— Dar dacă o fi plecat?

— I-o venì rîndul aldată... Da' eŭ aș fi vrut...»

Nu se maĭ poate înţelege nimica; oameniĭ aceia s'aŭ prea depărtat.

De cine era vorba?... Cine să se fi culcat saŭ să fi plecat?.. Cuĭ o să'ĭ vie rîndul aldată?... Cine e acela care ar fi vrut altceva?... Și ce

altceva vrea acela?... Și ce căutaŭ pe drumul de lăturĭ — un drum pe care nu intră cineva decât anume ca să se abată la han?...

O osteneală sdrobitoare se lăsâ pe cerbicea luĭ Zibal...

«Să fie Gheorghe?»

Leĭba simțì că i se sting puterile și se așezâ la loc pe prag. Intre frînturile de gândurĭ ce se rostogoleaŭ în capul sĕŭ, el nu putù prinde un gând întreg, o hotărîre... Aiurit, intrâ în dughiană, trase un chibrit și aprinse o lampă mică cu petrol.

E o idee de lumină; fitilul e așa de jos lăsat încât flacăra stă ascunsă în interiorul capsuleĭ de alamă; numaĭ prin grația mașiniĭ apar de jur-împrejur niște bendițe verticale foarte subțirĭ de-o lumină aproape cu totul moartă... Dar este destul pentru ca să vază bine în ungherile cunoscute ale dugheniĭ... A! e cu mult maĭ mică deosebirea între soare și cea maĭ de nimic scînteе, decât între aceasta și întunerecul orb!

Ceasornicul țăcănea în perete. Sgomotul acesta monoton supĕra pe Zibal. Omul nostru puse mâna pe limba ce se legănà și'ĭ stinse mișcarea.

Gura luĭ era uscată. Îĭ era sete. Spălâ un păhăruț în cada cu treĭ picioare de lîngă tarabă și voì să'șĭ toarne rachiŭ bun dintr'un șip; dar gîtul șipuluĭ începù să clănțănească

tare pe buzele paharuluĭ. Aceste sunete eraŭ şi maĭ supĕrătoare. A doua încercare, cu toată voinţa luĭ de a'şĭ biruì slăbiciunea, nu avù maĭ mult succes.

Atuncĭ, renunţâ la pahar, lăsându'l să cază domol în apă, şi înghiţì de câteva orĭ din şip. Puse după aceasta la loc şipul, care atingênd scîndura produse o ciocnitură de speriat. Un moment, se oprì înecat de această impresie. Apoĭ luâ lampa şi o puse pe firida ferestriĭ, care da în gang: pe poartă, pe paveaoa şi pe zidul din potrivă al ganguluĭ se zugrăviră nişte bande late de-o lumină cu prea puţin maĭ deasă decât o închipuire.

Zibal se aşezâ iar pe prag întinḑêndu'şĭ urechia la pîndă...

Clopote în deal... Toacă pentru înviere... Care va să zică a trecut de miezul nopţiĭ; ne apropiăm de ziuă... A! dacă ar trece şi restul acestĕ lungĭ nopţĭ ca jumătatea întâia!

...O trosnitură de nisip strivit sub talpă!... Dar el e în colţunĭ şi nicĭ n'a mişcat măcar piciorul... A doua trosnitură... Maĭ multe... E de sigur cineva afară, acì, foarte aproape. Leĭba se scoală apăsându'şĭ pieptul cu mâna şi căutând să întoarcă înapoĭ un nod rebel ce i se ridică în gît.

...Sunt maĭ mulţĭ oamenĭ afară... Şi Gheorghe!...

Da, el e; da, a bătut în deal ceasul Invieriĭ.

Vorbesc încet;

«Dacă'ţĭ spun eŭ că doarme. Am vĕzut când a stins lumina.

— Maĭ bine; prindem cuĭbul întreg.

— Poarta o deschiz eŭ: îĭ ştiŭ meşteşugul. Să'ĭ croim ferestuica... Birna trece pe aicĭ...»

Şi se simţiră pipăiturile cu care omul de afară mĕsurà distanţa pe lemn...

Un sfredel mare se aude rozênd ţesăturile uscate ale blăniĭ bătrîne de ştejar... Zibal are nevoe să sé rezeme: el se sprijineşte în palma stîngă pe poartă şi cu dreapta îşĭ acopere ochiĭ.

Atuncĭ, printr'un capriţiŭ neexplicabil al intimelor jocurĭ, se produse în urechia omuluĭ din năuntru foarte tare şi lămurit:

«Leiba! soseşte dilijenţa!»

Era neîndoios glasul Sureĭ... O caldă rază de speranţă... un moment de fericire... este iar un vis!... Dar Leĭba îşĭ trage repede mâna stîngă: vîrful instrumentuluĭ, pătrunzênd de partea asta, l-a înţepat în palmă.

A maĭ gândì la scăpare?... Absurd!....

In creerul care ardea, imaginea sfredeluluĭ luà nişte dimensiĭ ne maĭ-închipuite. Unealta, învîrtindu-se mereŭ, creştea la infinit, şi borta devenea tot maĭ mare şi maĭ mare, aşa de mare însfîrşit, încât, în cadrul eĭ rotund, monstrul putea s'apară în picioare fără să se aplece. Ceeace se petrece în acel creer ieşea din sfera gândiriĭ umane: viaţa se ridicase la o treaptă de exaltare din care toate se vedeaŭ, se auzeaŭ se pipăiaŭ enorme, de proporţiĭ chaotice.

...Lucrarea din afară urmează cu metodă și stăruință. Leïba a vĕzut acuma de patru orĭ pe rînd dintele răsucit de oțel pĕtrunzênd în partea luĭ și trăgêndu-se înapoĭ afară.

«Amù, adu heresteul...» zise Gheorghe.

O limbă îngustă de herĕstreŭ trece prin borta întâĭa și începe să ronțăĭe în mișcărĭ dese și regulate... Planul era ușor de înțeles: patru borte în patru unghiurĭ ale unuĭ pătrat; între ele herĕstrĕul trage liniile; în contrul pătratuluĭ s'a înfipt sfredelul maĭ dinainte; când bucata va fi cu totul deslipită de trupul întreg al lemnuluĭ, se trage afară; prin golul rĕmas, o mână puternică se întroduce, apucă bîrna, o dă 'ntr'o parte și ... *goiĭ* sunt la Leïba în casă.

Și același sfredel, peste câte va minute, are să fie instrumentul casneĭ luĭ Zibal și a tutulor aĭ luĭ... Doĭ gîzĭ or să țină victima rĕstignită jos, și Gheorghe, cu călâiul pe pîntecele eĭ, o să vîre încet, ca în blana de lemn moartă, sfredelul în osul viŭ al peptuluĭ, adînc, maĭ adînc, pînă să atingă inima, pe care s'o oprească din svîcniturile-ĭ nebune și s'o țintuiască pe loc.

O sudare de moarte scăldâ tot trupul luĭ Zibal; omul se 'numia din încheeturĭ și încet se lăsâ să cază în genunchĭ, ca o vită ce'șĭ pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pĕtrunsă că de acuma ea însașĭ trebue să se părăseacă pe ea însașĭ.

«Da! s'o țintuască pe loc!... gândì el pierdut... da! so țintuiască pe loc!»

Şi rĕmase timp cu ochiĭ holbaţĭ pe lumina dela fereastră... Câteva momente el stete astfel încremenit pe altă ume, dar deodată:

«Da repetà el surizênd cu o clipire fieroasă; da! s'o ţintuiască pe loc!»

Se petrecù atuncĭ în această fiinţă un fenomen ciudat, o complectă resturnare: tremurătura luĭ se oprì, abaterea dispărù şi figura-ĭ descompusă de-o atât de îndelungă criză, luâ o bizară seninătate. El se ridică drept, cu siguranţa unuĭ om sănătos şi puternic, care merge la o ţintă lesne de ajuns.

O linie, intre cele două puncte superioare ale pătratuluĭ, era pe sfârşite. Leĭba se apropiâ curios să vază jocul unelteĭ. Surîsul sĕu se caracterizà acum şi maĭ tare. Mişcâ din cap, ca şi cum ar fi zis:

»Maĭ am încă vreme.»

Herĕstrĕul roase cele din urmă fibre de lângă borta către care tinsese, şi începù lucrul între bortele inferioare.

»Maĭ sunt treĭ», gândi Leĭba, şi cu precauţia celuĭ maĭ încercat vinător întrâ binişor în dugheană. Căutâ sub tarabă, luà ceva ieşì înapoĭ cu acelaşĭ tact, ascunzênd obiectul ce'l ţinea în mâna, ca şi cum se temea de indiscreţia zidurilor, şi se duse în vîrful deştelor la poartă.

Dar ceva grozav lucrarea de afară s'a oprit cu desăvîrşire... nu se maĭ simte nimic.

«Ce-ĭ asta?... Să fi plecat?... S'a dus?» fulgerâ prin mintea omuluĭ din năuntru. Şi la această închipuire, el îşĭ muşcă buza de jos, cuprins de o nepomenită dezolare....

«Hahà!« fusese o urîtă amăgire: lucrarea începe din noŭ, și el se pune a o urmărì cu bătăile de inimă a celuĭ maĭ cald interes. Hotărît, omul nostru erà muncit de-o neînțeleasă dorință de a vedea lucrul cât maĭ de grabă sfărșit.

«Maĭ iute! gândi Leĭba cu nerăbdare... maĭ iute!»

Acum se auzeaŭ iar clopotele în deal.

«Mai iute, bre, neapucă ziua!» zise un glas de afară îmboldit par'că de voința omuluĭ din năuntru.

Lucrătorul porni cu multă activitate. Incă puține mișcărĭ, și toate punctele pătratuluĭ sunt unite.

Insfîrșit!

Sfredelul trage încetinel in afară bucata in patru colțurĭ... O mână mare și vînjósă intră... Pînă să n'atingă însă bîrna pe care o caută, se aud două rĕcnete, pe când Zibal înfășură cu putere căpătâiul liber al lațuluĭ de butucul fix de la ușa gîrliciuluĭ...

Lațul era ingenios combinat: o frînghie lungă legată cu un căpătâiŭ de un butuc: la o lungime potrivită, pe locul unde era să dispară pătratul scobit, un ochiŭ, pe care Leiba îl ținea deschis cu mâna stîngă, in timp ce cu mâna dreaptă ținea strîns celălalt căpătâiŭ. La momentul cerut, Zibal dete drumul ochiuluĭ și apucând repede cu amîndouĕ mâĭnile căpătâiul liber cu o smucitură supremă trase înăuntru brațul întreg.

...Intr'o clipă operaţia fusese gata... Două rĕcnete o însoţiseră, unul de pierzare, altul de triumf: mîna era «ţintuită pe loc».

Se auziră apoĭ paşĭ depărtându-se grabnic. Tovarăşiĭ luĭ Gheorghe părăseaŭ luĭ Zibal prada prinsă cu atâta isteţie.

Jidanul se repezi in dughiană, luă lampa şi cu o învârtitură sigură ridică fitilul sus de tot: lumina captivă între gratiĭ ieşi d'asupra veselă şi victorioasă, redând viaţă hotărâtă formelor nebuloase din preajmă-ĭ.

Zibal trecu cu lampa in gang. Tălharul gemea greŭ; după incordarea braţuluĭ se vedea că renunţase la o inutilă sbuciumare. Mâna era umflată şi degetele încovoiate... părea că vrea s'apuce. Jidanul apropia de ea lampa.— Un fior: frigurile se întorceaŭ iar.—Aplecâ lumina prea aproape, încât, tremurând, atinse mâna talharuluĭ cu sticla fierbinte; o crispaţie violentă a degetelor se produse urmată de un vaet surd...

La vederea acestuĭ fenomen, Zibal tresări.. prin ochiĭ luĭ scăpărase o inspiraţie excentrică. Incepù să rîză cu un hohot care sgudui bolta ganguluĭ şi intră repede in dugheană.

Mijea de ziuă.

Sura se deşteptă deodată... par'că auzise prin somn nişte ragete îngrozitoare... Leĭba nu era in odae. Toate cele din ajun îĭ reveniră în minte. Se petrecea ceva răŭ. Sări jos din pat

și făcu lumină. Patul lui Leiba era nedesfăcut. El nu se culcase deloc,

Unde era?... Femeea își aruncă ochii pe fereastră: pe dealul din față se plimbà un stol de lumini mici și vioae, care se mișcaŭ, săltaŭ, aci ascunzêndu-se, aci ivinduse iarăși... Ieșaŭ dela Inviere. Sura deschise oleacă fereastra; atunci auzi gemete înfundate la poartă. Infiorată, coborî iute pe scăricică. Gangul era luminat. Ieșind pe prag, femeea fu isbită de o grozavă priveliște.

Pe un scaun de lemn, cu coatele pe genuchi și cu barba rezemată in mâini, sta Zibal. Ca un savant care, in amestecul unor elemente, ar căuta să prinză un secret subtil al naturii ce de mult îi scapă și'l necăjește. Zibal ține ochii ațintiți asupra unui lucru spînzurat, negru și inform, sub care, pe un alt scaun, la o potrivită înălțime, arde o făclie mare.

Zibal privește fără să clipească procesul de descompunere a mâinii ce de sigur nu l-ar fi cruțat pe dînsul.—El n'auzise urletele de-afară ale nenorocitului: era acuma prea interesant ce vedea ca se mai auză. Zibal urmărise cu nesațiŭ toate contorsiunile, toate crispațiile stranii ale degetelor, apoi amorțeala cuprinzêndu-le încet pe unul căte unul — eraŭ parcă labele unui gândac, care se sgârcesc și se întind, se agită în mișcări extravagante, tare, mai încet, încet de tot și apoi înțelenesc sub jocul unui copil crud.

Era sfîrșit. Mâna cocea și se umflà incetinel fără mișcare.

Sura dete un țipĕt.

«Leĭba!»

Zibal îĭ făcù semn să nu'l deranjeze... Un miros gras de carne arsă se rĕspîndea in gang: o fîșiitură se auzi și micĭ plesniturĭ.

«Leĭba! ce e?» rĕpetâ femeea.

Se făcea ziuă bine... Sura se aruncâ și trase bîrna. Poarta se deschise de perete tîrînd trupul luĭ Gheorghe spînzurat de brațul drept. Mulțimea sătenilor, toțĭ cu făcliuțele de Paște aprinse, năvălì înăuntru.

«Ce e? ce e?»

Indată înțeleseră ce fusese.

Zibal, care stătuse pînă acì nemișcat, se ridicâ grav in picioare. El îșĭ făcù loc să treacă dând cu liniște lumea la o parte.

«Cum a fost pricina, jidane? întrebâ unul.

— Leĭba Zibal, zise hangiul cu tonul înalt și cu un gest larg, merge la Ieșĭ să spună rabinuluĭ că Leĭba Zibal nu-ĭ jidan... Leĭba Zibal este *goĭ*... pentru că Leĭba Zibal a aprins o făclie luĭ Christos!»

Și omul plecâ încetinel spre rĕsărit la deal, ca un călător cuminte, care știe că la un drum lung nu se pornește cu pasul pripit.

SFÎRȘIT

CUPRINSUL: